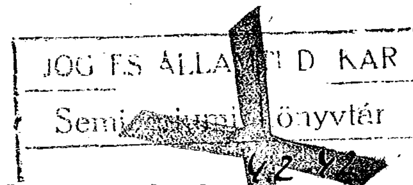
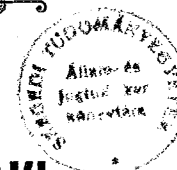

A MAGYAR JOGÁSZEGYLET KÖNYVKIADÓ VÁLLALATA

I. ÉVFOLYAM. 5. KÖTET.

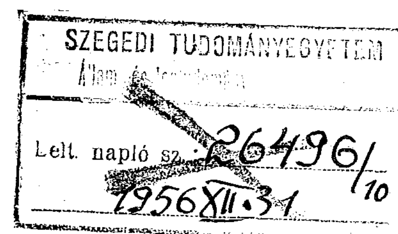

A TITOK VÉDELME ANYAGI ÉS ALAKI BÜNTETŐJOGUNKBAN

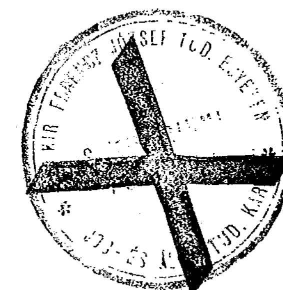
A MAGYAR JOGÁSZEGYLET ÁLTAL
A FAYER LÁSZLÓ DÍJJAL KOSZORÚZOTT
PÁLYAMUNKA

IRTA

DR ANGYAL PÁL

BUDAPEST
ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT
1908

Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

TARTALOM.

Általános rész.

Különös rész.

ÁLTALÁNOS RÉSZ.

I. A titok fogalma és nemei.

Az anyagi és szellemi szükségletek minél tökéletesebb kielégítése, az egyéni és társadalmi élet öntudatos fejlődése: az ismeretek körének fokozatos bővülését igényli. Az ismeretek gyarapodása mind nagyobb hatalmat biztosít az embernek a természet erői felett s mind izmosabbá teszi őt abban a küzdelemben, melyet énjének fenntartása s boldogulásának biztosítása érdekében folytat. Innét az a mindenkiben élő lankadatlan törekvés az ismeretek szaporítása iránt, mely nem retten vissza a sokszor áthághatatlannak tetsző akadályoktól sem. Vannak azonban oly akadályok is, melyeknek legyőzésére az emberi erő elégtelen, vannak oly tünemények, jelenségek, illetve képzetek, melyeknek majd csak létezéséről tudunk anélkül, hogy őket megközelíthetnők, majd csak felszínes ismeretet szerzünk róluk, anélkül hogy a lényeget takaró külső burkolatot áttörhetnők. Ezek nem fekszenek azon a síkon, melyen felismerőképességünk hódíthat, hanem vagy magasabb, vagy mélyebb rétegbe nyúlnak át, illetve az emberi értelemre megközelíthetetlen űrben lebegnek. Megismerésük bizonyos értelmiségi fokon álló emberre, illetve társadalomra nézve lehetetlen; a köztük s a felismerőképesség között emelkedő akadályok leküzdhetetlenek. Jellemzőjük a *megközelíthetetlenség*.

A tünemények, jelenségek, illetve képzetek e csoportját a tágabb értelemben vett *titok* fogalma alá szokás vonni, melynek tárgyai tehát mind oly természetüek, hogy az

emberi értelem és felismerőképesség adott fejlettségi fokán a tudat és megismerés küszöbét *át sem léphetik.*

A tág értelemben vett titok fogalmában *két* negativum áll homloktérben : 1. a titok tárgyának az emberek ismeretköréből való abszolut *távolléte,* 2. a bárkinek ismeretkörébe való bevonás *lehetetlensége.* Hangsúlyoznom kell, hogy ennek a megközelíthetetlenségnek oka (lényegileg) nem valamely tilalomban, sőt sokszor nem is a titok tárgyában, hanem az ennek megismerésére képtelen emberiség értelmi erőinek gyengeségében, a megfigyelés eszközeinek elégtelenségében rejlik, miből folyólag nincs kizárva, hogy az értelem fejlődése s érzékszerveink finomabb működését biztosító eszközök tökéletesítése a magasabb vagy mélyebb rétegekben fekvő tünemények stb. megértéséhez vezet, mikor is megszünik a megközelíthetetlenség s az ismeretkörből való távollét, azaz a tünemény stb. elveszti azt a kettős jelleget, mely őt a titkok elérhetetlen régióiban tartotta vissza. A megközelíthetetlenség ezeknél fogva csak cum grano salis veendő. A csillagok világának egynémely titkába bepillantást enged immár a spektroszkóp, a lelki élet többrendbeli, sokáig titokzatosnak tartott jelenségeit ma már elfogadható módon fejti meg a lélektan stb.

A tágabb értelemben vett titok *jogi védelmet nem igényel,* nincs szabály, mely a fátyol fellebbentését tiltaná, mert nincs, ki a titok körén belül volna s az abba való behatolás ellen állást foglalhatna. Amint a res nullius, melynek birásától mindenki el van taszítva, kívül esik a jog birodalmán, azonképpen a *res arcana* sem szorítható jogi szabályok keretei közé. Az emberiség közös érdekei inkább odairányulnak, hogy e titkok közelébe férkőzzünk, hogy értelmünk ízzólámpáival a rejtelmekbe is bevilágítsunk, hogy ismereteink gyarapításával tökéletesbülésünk útjait egyengessük.

A mindennapi életben a titok kifejezéshez más értelmet is fűzünk. Nemcsak azokat a tüneményeket, jelenségeket és képzeteket vonjuk e fogalom körébe, melyekre vonatkozással a megközelíthetetlenség az értelem gyengeségén, illetve a megfigyelés eszközeinek elégtelenségén alapul,

hanem azokat a ténykörülményeket, gondolatokat, érzelmeket stb. is idesorozzuk, melyeknek megismerése bárkinek részéről lehetséges ugyan, de amelyek tényleg csak egy vagy kevés számú emberek tudatában tükröződnek le, és mások — a kívülállók — előtt valamely egyéni, társadalmi vagy állami érdekből rejtve vannak s a tudat alanyai által emelt vagy fenntartott korlátok ledöntése, illetve bizonyos bevett társadalmi, általában követett erkölcsi, illetve fennálló jogi szabály megsértése nélkül a korlátokon túl levők ismeretkörébe nem juthatnak. Szemben a fent megvilágosított, tágabb értelemben vett titok fogalmával, melyben két negativum : a megközelíthetetlenség s az emberi ismeretköröktől való abszolut eltaszítottság domborodott ki jellemzőként, — emitt a szorosabb értelemben vett titoknál a *megközelíthetetlenség hiányzik,* amennyiben a titok tárgyát oly tünemények, jelenségek, képzetek s általában ténykörülmények képezik, melyeket bárki megismerhet,[1]) melyekről azonban tényleg csak egy ember, vagy korlátolt számú egyén tud és pedig azért, mert ezek ismeretkörüknek e részétől másokat *távoltartanak.* A szorosabb értelemben vett titoknál tehát a megközelítés, illetve megismerés nincs kizárva, hanem csak *meg van nehezítve,* az eltaszítottság pedig nem abszolut, hanem *relativ.* E két elem azonban még nem elég ahhoz, hogy titokról beszéljünk, mert ha valamely ténykörülmény megismerése nehézségekbe ütközik s talán épp ezért csak azok tudatában tükröződik le, kik e nehézségekkel megküzdöttek, úgy a kívülállók irányában az a ténykörülmény csak *ismeretlen,* de nem titok. Amíg valamely ismeretlen ténykörülmény felé irányuló értelmi vonzó erők csak *tényleges* akadályokkal kénytelenek megküzdeni, míg ezekben az akadályokban nem testesül meg azoknak a ténykörülményt már ismerő harmadik személyeknek ellenkező irányban ható ereje, kiknek érdeke, hogy a megszerzett ismeretek az ő körülzárolt tudatkörükben

[1]) »Alles, was gewusst werden kann, kann auch Inhalt eines Geheimnisses sein«, v. ö. Finger 296. l.

maradjon: addig e ténykörülmények nem esnek a titok fogalma alá, hanem oly »semleges területen« [1]) halmozódnak fel, melyen bárki szabadon járhat, kelhet és kutathat. A titok fogalma a mondottakon felül két egymással ellentétes vonzóerő possibilis harcára utal: az egyik oldalon áll a ténykörülményt nem ismerő, kinek érdeke a megismerésre irányul, a másik oldalon foglal helyet az ismeret birtokában levő egyén, kit érdeke viszont épp arra ösztönöz, hogy a kérdéses körülményre vonatkozó ismeretét tudatkörében harmadik személyekkel szemben visszatartsa, megőrizze. Korlátokat, akadályokat emel tehát, illetve a meglevőkbe beviszi akaratát, szóval — mint már fent is kifejezésre juttattuk — mindenkit *távol tart* tudatának e speciális tárgyaitól. A szorosabb értelemben vett titok fogalmának ismérvei ezeknél fogva: 1. bizonyos körülményekre vonatkozó ismerettől *való relatív eltaszítottság,* azaz e körülmények ismeretének csak egy vagy korlátolt számú egyének (az ú. n. beavatottak, a titok urainak, birtokosainak) tudatkörében való létezése; 2. a szóban forgó ismeret megszerzésének *akadályozottsága* az ismeret birtokosaitól különböző személyek irányában, amennyiben 3. az ismeretet valamely tudatkörben visszatartó korlátok e tudatkör középpontján álló alany *érdekeit védik,* illetve ennek *akaratát testesítik meg.*

A társadalomban élő ember sok oly ismeretre tesz szert, számos oly érzelmet táplál, többrendbéli oly gondolatnak ura, melyekbe a legkülönbözőbb érdekekből vagy senkit, vagy csak keveseket avat be, szóval egy többé-kevésbbé meghatározott ideális kört von maga köré, melybe harmadik, tehát e körön kívül álló személy csak a középütt álló alany érdekeinek sérelmével juthat.[2]) E körülzárolt területen természetesen nemcsak a tudat közvetlen tárgyait védi az alany, hanem ezeknek megtestesítőit is, tehát az ismeret, gondolat, érzelem stb. hű tükreit (levél, kép, rajz, fonogramm); sőt harmadik személyeknek tudását [3]) is

[1]) Schanze, Patentrechtliche Untersuchungen. Jena, 1901. 78. l.
[2]) Simmel, Soziologie. Leipzig, 1908. 349. l.
[3]) Giesker, 3. l.

bevonja e körbe, midőn valamely társadalmi, erkölcsi, illetve jogi szabály alapján ezeknek hallgatására (diszkréció) számít, vagy, ami szintén gyakori: midőn a harmadik személytől igéretet vesz, hogy ez a tudomására jutott gondolatot, érzelmet, ténykörülményről közölt vagy szerzett ismeretet tovább ne adja.

Ime belülről kifelé tekintve ismét korlátokat, védőbástyákat látunk, melyek a tudatkör alanyának érdekeit ótalmazzák, és pedig úgy a kívülállók benyomulása, mint a tudomásukkal e körülzárolt területre jutottak indiszkréciója ellenében.

E korlátok, akadályok vagy védőbástyák mintegy tilalomfát képviselnek, melynek két oldalán is van felírás; a tudatkörön kívül állók azt olvassák a tábla külső oldaláról: »E területre behatolni tilos«, a bent levőket pedig arra figyelmezteti a terület ura, hogy: »E terület elhagyásakor arról semmit kivinni, illetve másoknak átadni nem szabad«. Tehát bizonyos — esetleg csak merőben önkéntes és semmiféle szabály által nem respektált, máskor bevett társadalmi szokásból eredő, vagy erkölcsi, illetve jogi szabályon alapuló — *tilalom* is belejátszik abba a fogalomba, melyet a titok szóval jelölünk. Ez az *eltiltottság,* mely tehát hol csak a behatolásra vonatkozik, hol egyszersmind az illetéktelen elé is gátat igyekszik emelni: szintén lényeges ismérve a titok fogalmának, sőt amint a tágabb értelemben vett titoknál a *megközelíthetetlenség,* itt a szorosabb értelemben vett titok fogalmánál az *eltiltottság* domborodik ki legerősebben.

Az eltiltottságnak néha csupán az érdekeltek szereznek érvényt; az ismeret, gondolat, érzelem stb. alanyai maguk tartják távol az illetékteleneket és maguk védik benső világuk értékeit. Miután azonban e benső világ urai oly területen mozognak, melyen emberi cselekvések ütköznek össze, bonyolódnak le, kapcsolódnak egymásba, s mely, mint a társadalmi élet színtere, a legkülönbözőbb szabályok őserdejét hordja magán: az eredetileg csupán ténylegesség jellegével bíró védelem csakhamar valamely többé-kevésbbé

tiszteletben tartott társadalmi felfogásból eredő norma árnyékában huzódik meg. Ily általános norma a »Tartsd tiszteletben mások titkait«,[1]) mely a benne rejlő kettős tilalmat (az illetéktelen behatolás és közlés tilalma) a problematikus értékü egyéni tényleges védelem köréből kiemeli s immár szociális környezetbe viszi át. E szabály erejét bizonyos körülmények között belsőleg az erkölcs, külsőleg a jog is növeli, szóval adva van a lehetőség, hogy a körülzárolt tudatkör alanyai e területen — amennyiben egyéni s társadalmi szempontból indokolt — *jogi védelemben* részesíttessenek.

A tágabb értelemben vett titok fogalmát a res nulliusszal vetettük össze, itt a szorosabb értelemben vett titoknál a res extra commercium mutat hasonlóságot. A forgalmon kívüli dolog tárgyát képezi ugyan a tulajdonjognak, de nem mehet át egyik kézből a másikba; s a jog megvédi a tulajdonost úgy az idegen beavatkozásokkal szemben, mint abban, hogy a dolog jogi köréből ki ne lóduljon. Hasonlóképen a szorosabb értelemben vett titoknál is: amennyiben bizonyos ismeret, gondolat, érzelem stb. alanyának társadalmi szempontból is méltánylást érdemlő érdeke azt igényli, hogy az illető ismeret, gondolat, érzelem nyilvánosságra ne kerüljön, hanem — akárcsak a forgalmon kívüli dolog — visszamaradjon az érdekelt alany benső világának körében: a jog védelmet nyujthat úgy a betolakodók, mint a csacskák ellenében. Szóval a *res secreta* bizonyos körülmények között már igényt tarthat a jogi védelemre.

Összevonva fejtegetéseink eredményeit, kísérletet teszünk a titok fogalmának meghatározására. A tágabb értelemben vett titok fogalmának körülírását akár mellőzhetnők is, mert a res arcana — mint említettük — a jog birodalmán kívül esik, mindazonáltal egyfelől a teljesség, másfelől az összevethetés kedveért álljon itt a megállapított fogalmi ismérveket egybefoglaló meghatározás: *tágabb értelemben titok, res arcana mindaz a valóság (tünemény, jelenség vagy képzet), mely az emberek ismeretkörén kívül esik s melynek ismeretéhez az ember értelmének gyengesége s érzékszerveink tökéletlensége miatt hozzá nem férhet.*

1) Seréxhe, 45. l. »Achte fremde Geheimnisse.«

A jogi irodalom többnyire csak a szorosabb értelemben vett titok fogalmát adja, az arcanum alig is jön említésbe. Hazai íróink egyáltalán mellőzik, a németek közül egyedül Wolff mond annyit, hogy: »Geheimnis ist im weitesten Sinne das der Wahrnehmung durch die Sinne Entzogene, das Verborgene, das Unbekannte«,[1]) majd utóbb hozzáteszi: »Man versteht unter Geheimnis das, was man nicht weiss, resp. nicht wissen kann«.[2]) A filozófia s teológia már behatóan foglalkozik e fogalommal, s lényegileg ahhoz a körülíráshoz jut, melyet fejtegetéseink eredményeként az imént foglaltunk szavakba. Igy Dudek szerint: »A titok — tágabb értelemben véve e szót — mindig valamely tényt vagy igazságot jelent, de oly igazságot, mely előttünk rejtve van s ennélfogva mi annak, jóllehet létezik, valamelyes ismeretére vagy egyáltalán nem, vagy csak igen nehezen juthatunk el.«[3])

Áttérve a jogi világot egyedül érdeklő: szorosabb értelemben vett titok fogalmára, mindenekelőtt meg kell állapitanunk, hogy a vonatkozó irodalom többnyire csak az ú. n. magántitok fogalmát írja körül, általános meghatározással ritkán találkozunk. Az általános körülírások közül kiemelem a következőket: *Wolff* csak ennyit mond: »Man versteht unter Geheimnis das, was man nicht kennen soll«;[4]) *Finger* szerint: »geheim ist, was nicht allgemein, nicht von einem unbestimmten Kreise von Personen, sondern nur von einem oder einzelnem gewusst wird«;[5]) *Jellinek* meghatározása értelmében: »Unter einem Geheimnis verstehen wir eine Tatsache, die geheim ist, und die nach

1) V. ö. Der strafrechtliche Schutz des Berufsgeheimnisses. Breslau. 1908. 43. l.
2) V. ö. Wolff 44. l.
3) V. ö. A keresztény vallás apológiája, Budapest, 1893. 368. l.
4) Wolff, 44. l.
5) Finger, 295. l.

dem Willen irgend einer Person geheim sein soll«.[1]) Nézetem szerint e körülírások egyike sem fogadható el; valamennyi csak egyik elemét domborítja ki a fogalomnak [2]) s így nélkülözi a teljességet.

Rendkívül körültekintő s legnagyobbrészt elfogadható meghatározást ad *Giesker*. Szerinte: »Die Geheimsphäre einer Person ist der Inbegriff all derjenigen nicht allgemein bekannten oder nicht allgemein wahrnehmbaren Tatsachen, die die Person für sich, oder bestimmungsgemäss für diese Person ein Dritter so disponiert hat, dass sie der allgemeinen Wahrnehmbarkeit entzogen sind, sowie jede Verkörperung solcher Tatsachen, die ein Dritter der allgemeinen Wahrnehmbarkeit entzieht, solang die Person diesen Zustand der Geheimheit erhalten wissen will, und solange er tatsächlich besteht.« [3])

Részemről csak annyiban térek el *Giesker*-től, amennyiben a szubjektív mozzanatot nem annyira az akarat közvetlen megnyilatkozásából származtatom, hanem inkább a különböző körülmények révén felismerhető érdekeltségből.[4]) Nézetem szerint ugyanis nemcsak akkor van szó titokról,

---

[1]) Jellinek, 658. l.

[2]) Wolffnál a szubjektív, Fingernél az objektív elemre helyeződik át a súlypont; Jellinek hangsúlyozza ugyan mind a kettőt, de a tárgyilagos ismérv nála is halvány.

[3]) V. ö. Giesker, 1. l.

[4]) Az alanyi ismérv a titok egyes nemeinek fogalommeghatározásában: Bindingnél az *akarat* (»Privatgeheimnisse sind Tatsachen des Privatlebens, die nur den Beteiligten bekannt sind und nach ihrem *Willen* allein ihnen und denen, die sie einweihen, bekannt werden sollen,« v. ö. Lehrbuch I. 126. l.), Lisztnél az *érdek* (»Privatgeheimnisse sind jene Tatsachen des Privatlebens, an deren Geheimhaltung derjenige, den sie betreffen, Interesse hat,« v. ö. Lehrbuch, 406. l.). Legburkoltabb a szubjektív mozzanat Mittermaier definiciójában (»Privatgeheimnisse sind diejenigen tatsächlichen Verhältnisse, die einen Einzelnen als Privatmann betreffen, und die nicht einem weiteren Kreis bekannt sind, sondern nur wenigen und zwar solchen Leuten, von denen ihre Geheimhaltung *erwartet werden darf*,« v. ö. Zeitschrift XXI. köt. 202. l.), melyben csak közvetve történik utalás az érdekre.

ha az annak tárgyát képező körülmény oly rendelkezéssel, illetve kifejezett akarattal jelentkezik valakinek tudatkörében, vagy megy át másnak ismeretkörébe, hogy az a kívülállók előtt rejtve maradjon, hanem akkor is, amikor bármiként is megállapítható, hogy a rejtvemaradás valakinek érdekében fekszik.

Figyelemmel a fent részletesen megvilágosított fogalmi ismérvekre, s az imént újból kiemelt alanyi mozzanatra, következőleg vélem a szorosabb értelemben vett titok fogalmát meghatározni:

Szorosabb értelemben vett titok — secretum — mindaz a bárki által megismerhető, de tényleg csak egy vagy korlátolt számú egyén tudatkörében létező és harmadik személyek elől elzárt oly valóság (tünemény, jelenség, képzet, érzelem, gondolat stb. s mindezek megtestesítői), melyre vonatkozólag bizonyos méltánylandó érdek azt kívánja, hogy az mások ismeretkörébe ne jusson.

A szorosabb értelemben vett titok — melyet ezentúl egyszerüen csak a titok szóval fogunk jelölni — különböző szempontból osztályozható. Alapul vehető ez osztályozásnál azoknak a *személyiségeknek minősége,* kiknek tudatkörében az illető valóság: képzet vagy ismeret alakjában megvan, illetve kiknek érdekében áll, hogy az illető körülmény mások elől rejtve maradjon; kiindulhatunk a körülzárolt tudatkörben jelentkező *körülmények minőségi különbségeiből* is; keresztülvihető továbbá bizonyos osztályozás egyfelől a *tudatkörbe jutás módja,* másfelől a *tudat jelentkezésének alakjai* szerint is.[1])

Az érdekelt, illetve a vonatkozó körülményekről tudomással bíró személyiségekre való tekintettel különtarthatók: az *államtitkok, társadalmi titkok és egyéni titkok.*

A titok tárgyai szerint eszközölhető osztályozás rendkívül változatos képet mutat, mert valamely tudatkörbe befoglalt körülmények a legkülönbözőbb s szinte kimeríthetetlen szempontból foglalhatók össze egy-egy vezérszó

---

[1]) V. ö. Finger, 358. l.; Gans, 8. l.; Giesker, 10—13. l.; Jellinek, 659. l.

alá; így az államtitok lehet *alkotmányjogi, kormányzati, diplomáciai, hadi, igazságügyi, közigazgatási jellegű stb.*; a társadalmi titok, melynek ura: felekzet, egyesület vagy bármilyen szerves csoport, pl. a család: *vonatkozhatik szervezeti kérdésekre, a működés egyes ágazataira, erkölcsi vagy anyagi körülményekre, sőt magára a létezésre* stb.; végre az egyéni titok, melynek tárgyai bizonyos határig a társadalmi és állami titok tárgyaival azonosak (különösen a gazdasági jellegüek), aszerint, amint az erkölcsi vagy anyagi világra vonatkoznak, *magántitkok, illetve gazdasági titkok;* ez utóbbiak ismét *ipari, kereskedelmi, üzleti, gyári, műszaki* stb. titkok, figyelemmel azokra a körülményekre, melyek a körülzárt tudatkörbe bevonattak.

A tudatkörbe jutás módjaira való tekintettel megkülönböztethetők a *bizalmi, hivatási és hivatali* titkok. Bizalmi titkoknál az érdekelt s a titok tárgyát képező körülményről tudomással bíró egyén között létező, illetve feltételezett *tényleges* bizalmi viszony szálain keresztül jut a mások előtt rejtett körülmény az egyik tudatkörből a másikba; szóval ehelyütt bizonyos *önkénytesség* jellemzi a titok tárgyának harmadik személyekkel való közlését. A hivatási titoknál valamely sajátos foglalkozás természete, a hivatali titoknál pedig maga a hivatali működés az, mely előtt mások tudatkörüknek egy részét megnyitni s egyébként rejtve őrzött körülményeiket felfedezni *kénytelenek.* Bizalmi titok az, melyet két vagy több — benső viszonyban élő — egyén őriz, ilyen pl. a baráti titok; hivatási titok pl. az orvosnak betege állapotáról, az ügyvédnek ügyfele valamely jogviszonyáról szerzett tudomása, tehát az orvosi, ügyvédi titok stb.; hivatali titok pl. bármely közhivatalnoknak hivatali állásában folytatott működése folytán tudomására jutott oly körülmény, melynek mások tudatkörétől való távoltartottságát a hallgatás hivatali kötelessége védelmezi: ilyen a bírói, ügyészi, közigazgatási, közjegyzői, katonai stb. titok.

A tudat jelentkezésének különböző alakjai szintén többrendbeli osztályozásra adnak alkalmat. Amíg a titok

tárgyát képező valóság ismerete csupán mint tudat, gondolat tükröződik le az elmében: *eszmei titokról* beszélhetünk, amint azonban az valamely dologban, illetve érzékeink alá eső jelenségben mutatkozik: *tárgyi titok* kifejezés használható. A tárgyi titoknál a már említett gondolat, érzelem, ismeret stb. megtestesüléseivel állunk szemközt; ide tartozik tehát pl. általában a *dologi titok,* melyről akkor van szó, midőn valamely dologra vonatkozással maga a birtok, a tulajdonjog vagy más jog létezésének rejtve maradásához fűződik bizonyos érdek; a *levéltitok,* melynél az ismeret, gondolat, érzelem levél formájában ölt testet; az *irattitok,* midőn a gondolat, eszme stb. a levél fogalma alá nem vonható más iratban jelentkezik. Már itt hangsúlyozzuk, hogy úgy a levél-, mint irattitok védelménél a btkvek (pl. a btk. 327. §-a is) csak a személyiség jogát védi, tekintet nélkül a levél vagy irat tartalmára.

Megjegyzendő, hogy ezek a felosztások többszörösen keresztezhetik egymást; így az államnak igazságügyi titka lehet irattitok, de eszmei titok is; az egyéni titok felöltheti úgy a bizalmi, mint a hivatási vagy hivatali titok formáját; a gazdasági titok, melynek érdekeltjeként egyaránt szerepelhet állam, társadalom s egyén, majd dologi, majd levél-, majd irattitok stb.

II. A titoksértés és nemei.

A titok fogalmának objektív ismérvei közé erőt s életet a szubjektív mozzanat visz: azaz a mások tudatkörétől távoltartott eszme, gondolat, ismeret stb. alanyának abbeli *érdeke,* hogy e csupán egy vagy kevesek előtt ismert körülmény a létező szűk keretek között maradjon s nyilvánosságra ne jusson.

Ez a *titokbanmaradás* iránt táplált érdek bizonyos befelé ható erőt vált ki a titok uraiban, kik tőlük telhetőleg körülbástyázzák s megvédik azt a kört, melyen belül az ismeret, érzelem, gondolat stb. akár eszmeileg, akár

tárgyilag helyet foglal. A védőbástyák azonban állandó ostrom tárgyai: támadják azokat úgy a kívülállók, mint eshetőleg a körülzárolt területre jutott egyének; az előbbiek benyomulni s az ismeret stb. birtokába helyezkedni törekszenek, az utóbbiak pedig különböző okokból (többnyire a kívülállók érdekét szolgálandó, néha a titok urának érdekével ellenkező egoizmusból, esetleg merőben minden különösebb cél nélkül) az idegen titkot magában foglaló tudatukat, melyet az érdekelt személy mintegy saját sáncai közé szorított: kivinni, másokkal közölni, saját céljaikra használni igyekeznek. Szóval a titokbanmaradás érdekével szemben kifejlődik a távoltartottaknak *tudomásszerzésre* s a beavatottaknak *közlésre irányuló érdeke,* mely kifelé ható erőt támaszt és a bástyák támadására, illetve árulásra késztet. »Das Geheimnis legt eine Schranke zwischen die Menschen, zugleich aber den verführerischen Anreiz, sie durch Ausplaudern oder Beichte zu durchbrechen.« [1]) Simmel-nek e szavait kiegészíti Gieskernek megjegyzése, mely a benyomulás törekvésének okára vet világot: »der Geheimsphäre des Einzelnen steht gegenüber der starke menschliche Trieb: Kenntnis zu erlangen von allen möglichen Tatsachen«. [2])

Ezeknek az ellenkező irányba ható erőknek harca vagy a titokbanmaradás, vagy a tudomásszerzés illetve közlés érdekének sérelmével végződik.

A titokbanmaradáshoz fűződő érdek sérelmével a titok urának legszemélyesebb érdekén esik csorba. Minden embernek megvan a maga benső világa: vágyai, törekvései, eszméi, hibái, bűnei, szenvedései, melyeket mint személyiségének legszorosabb elemeit, alkotórészeit, tartozékait, hatásait nem veti ki a nyilvánosság piacára, sőt egyéniségének lebecsülése nélkül nem is közölhet mindenkivel: »die schönsten Seiten des Lebens sind nicht für Jedermann«. [3])

---

[1]) V. ö. Simmel, 361. l.
[2]) V. ö. Giesker, 7. l.
[3]) Kohler, 16. l.

Hasonlóképpen úgy az egyén, mint bármily társadalmi szervezet, sőt maga az állam is nagyszámú oly ismeretnek van birtokában, többrendbeli oly eszmének vagy tudatnak alanya, melyhez nagyobb fáradsággal jutott, melynek nyilvánosságra jutása különböző egyéni érdekeit sértené, fejlődését akadályozná sokszor létezését veszélyeztetné. Valóban legszemélyesebb érdeke tehát a most vázolt benső világ alanyának, hogy e területen kizárólagos hatalommal rendelkezhessék és attól minden illetéktelen egyén távolmaradjon. Minden betörés vagy engedély nélküli közlés — legyen az bár az adott körülmények között tán értékesebb tudomásszerzés vagy közlés érdekénél fogva igazolt — a titok ura irányában érdeksérelem: mert még ha magasabb tekintetből elengedhetetlennek és szükségesnek mutatkozik is a közlés, illetve benyomulás, a titokban maradásra súlyt helyező érdekelt *mindig* sérelmet fog látni az ő bástyáinak áttörésében, illetve rejtve őrzött eszméinek, gondolatainak stb. mások tudatkörébe való átjutásában.

A titoksértés ezeknélfogva az *érdekelt alany szempontjából,* tehát *szubjektive* mindannyiszor fennforog, valahányszor a titokbanmaradáshoz fűződő érdek valamely harmadik személy részéről foganatosított cselekvés következtében veszélynek van kitéve (pl. az egyszerű korlátáttörés esetén, melyet a tudomásszerzés nem követ; ilyen az idegen levél egyszerű felbontása), vagy éppen megcsorbíttatik.

Objektive természetesen a titoksértés léte vagy nem léte kérdésében az *uralkodó közfelfogás* dönt, mely viszont a tudomásszerzés s közlés érdekeit állítja homloktérbe s bizonyos esetekben éppen a titok őrzését minősíti sérelemnek. [1])

---

[1]) »Im Interesse des Verkehrs und des sozialen Zusammenhaltens muss der eine vom anderen gewisse Dinge wissen, und dieser andere hat nicht das Recht, sich vom moralischen Standpunkt aus dagegen zur Wehre zu setzen, und die Diskretion des ersten, d. h. den ungestört eigenen Besitz seines Seins und Bewusstseins auch da zu verlangen, wo die Diskretion die gesellschaftlichen Interessen schädigen würde.« Simmel, 350—51. l.

E szembeállításból kétségtelen, hogy a titoksértés fogalma csak kompromisszum útján építhető fel. Össze kell valamiként egyeztetnünk a titokbanmaradás magánérdekét a tudomásszerzés és közlés szociális érdekével. Ez különben gyakori eset a mindennapi életben, hol majd az egyén kénytelen a közre való tekintettel visszahuzódni, majd meg a társadalom enged utat a magánérdekek érvényesülésének. Hogy mikor áll be az egyik, s mikor a másik eset, azt elvileg meghatározni nem lehet, mert az erők szociális összemérkőzéséről lévén szó : döntő szerepet a mindenkor megnyilatkozó társadalmi felfogás játszik.

Visszatekintve a mondottakra, következőleg vázolhatjuk a titoksértés fogalmát: *titoksértés a titokbanmaradáshoz fűződő alanyi érdekkel ellenkező mindaz a magatartás, mely az uralkodó társadalmi felfogás szerint a tudomásszerzés vagy közlés érdekeinek szempontjából mellőzhető.* E merőben formális meghatározással csak arra akarunk utalni, hogy a titoksértés relatív jellegű és tartalmilag a társadalmi felfogás módosulásával lépést tartó, *változó* fogalom.

A titoksértés elképzelhető nemeit felsorolni úgyszólván a lehetetlenséggel határos, a különböző sérelmeknek bizonyos vezérlő szempontok szerint való csoportosítása azonban már keresztülvihető, sőt a további fejtegetések előkészítése s megalapozása érdekében egyenesen kívánatos.

Az elképzelhető titoksértések kategorizálásánál segítségünkre siet az ellentétes érdekeknek már eszközölt szembeállítása. A titokbanmaradás érdekéből származó és befelé ható erőnek a tudomásszerzés és közlés érdekeit megvalósítani törekvő, *kifelé irányuló* erőkkel való mérkőzése ugyanis két pontra tereli figyelmünket.

Az egyik ponton a titok körén kívül állók intézik a támadást a körülzárolt terület épségét védő bástyák ellenében, melyeken rést ütni s ezen keresztül az idegen tudatkör rejtett zugaiba benyomulni törekszenek. A támadók célja, hogy tudomást szerezzenek mások titkairól, mit úgy akarnak megvalósítani, hogy oly helyzetet teremtenek, mely reájuk nézve a tudomásszerzést lehetővé teszi. Már az egyszerű

résütés is lehet titoksértés, mert jóllehet nem csorbítja még a titokbanmaradás érdekét, de erős és közvetlen veszélynek teszi azt ki, amennyiben bejáratot nyit az avatatlan előtt arra a területre, melyen az érdekelt mást megtürni nem hajlandó. Nem csupán veszélyt, hanem valóságos sérelmet képez természetesen a benyomuló fél részéről eszközölt tudomásvétel, mely már csorbát ejt a titokbanmaradáshoz fűződő érdeken. A titoksértések most említett nemei : *az idegen titokkörbe való illetéktelen benyomulás, illetve az idegen titokról való illetéktelen tudomásszerzés* műszókkal jelölhetők.[1])

A másik ponton belülről kifelé folyik a harc. A kívül álló harmadik személy — jóllehet a küzdelem többnyire az ő érdekében folyik — nem vesz részt a bástyák ostromában, hanem vagy kémei segítségével szerzi meg a titok tárgyát képező ismeretet, vagy az árulókkal áll összeköttetésben. Nem is ő a sérelem elkövetője, hanem a kémek, illetve árulók. A helyzet ugyanis a következő : valaki be lett avatva az idegen titokba (az érdekelt önkényes vagy kényszerű cselekvése folytán), melyet a felismerhető titokbanmaradás érdeke iránt való tiszteletből (esetleg erkölcsi vagy jogi kötelességből) megőrizni tartoznék, ehelyett azonban tudatának e darabját, mely az érdekelt által emelt vagy fenntartott korlátok közé van szorítva, e korlátok áttörésével a védett területről kiviszi, másokkal közli, *elárulja.* A sérelem kétségtelen : a titokbanmaradáshoz fűződő érdek jelentős veszteséget szenvedett. Hasonló az eset, midőn a kém, azaz a benyomulás, illetve tudomásszerzés útján a titok birtokába jutott egyén közli azt másokkal ; itt az első sérelmet egy második tetézi s ez utóbbi éppoly mérvben csonkítja a titokbanmaradás érdekét, mint az árulás. A titoksértéseknek imént vázolt alakjaira : *az idegen titok illetéktelen közlése* műszó alkalmazható.[2])

Néhány példa közelebbről megvilágosítja csoportosí-

[1]) Lényegileg ugyanígy Giesker v. ö. 24. l.

[2]) V. ö. Giesker 25. l.

tásunkat. Valakinek érdekében áll, hogy barátjához intézett levelében foglalt bizalmas közlések másnak tudomására ne jussanak; a levelet birtokába vett harmadik személy már e birtokbavétellel, s még inkább a zárt levélnek feltörésével, ha annak tartalmáról nem is vett tudomást, elköveti a titoksértésnek azt a nemét, melyet: idegen titokkörbe való illetéktelen benyomulásnak neveztünk. Az alkalmazott feltöri főnökének fiókját, melyben ez üzleti összeköttetéseire vonatkozó titkos iratait, valamely ipari termék előállítására vonatkozó terveit őrzi s ezeket átolvassa, áttanulmányozza; itt az idegen titokról való illetéktelen tudomásvétel esetével állunk szemközt. Az orvos elbeszéli mások előtt, hogy gyógykezelése alatt álló betege paralizisben szenved; a közhivatalnok bizonyos hivatalánál fogva birtokában levő s tartalmilag is ismert titkos iratot másnak átad, vagy az irat tartalmát mással közli; a gyóntatószék körül leselkedő kihallgatja ellenfelének gyónását s ennek egyes részleteit nyilvánosságra hozza. Az első két esetben a titoksértés árulással lett elkövetve, az utóbbi eset a kémlelés útján megtudott titok közrebocsátására nyujt példát, de abban mind a három példánk egyezik, hogy a titokbanmaradás érdekében az idegen titok illetéktelen közlése útján esett a sérelem.

A titoksértés nemeinek e csoportosítása egyebeken kívül azért is értékes, mert e kategóriák szem előtt tartásával rámutathatunk arra az éles különbségre, mely az érdekelt személyektől különböző harmadik személyeket terhelő — némelykor csak természetes, máskor morális, sőt jogi jellegű — kötelezettségek között vonható.

A titoksértés nemei — ha azokat a sértő magatartás alanyára szegzett szempontból tesszük vizsgálódásunk tárgyává — mindig mint kötelességszegések tünnek fel. Ha ugyanis a titok urának érdekében áll, hogy az ő tudatkörébe zárt eszme, ismeret, érzelem stb. másnak tudomására ne jusson, s ez okból védőkorlátokat emel vagy tart fenn, másokat a megközelítéstől és közléstől eltiit, úgy e tilalmak minden más személy terhére — ezek

részéről többé-kevésbbé tiszteletben tartott, néha bizonyos bevett társadalmi szabály, máskor az erkölcs vagy jog által is megerősített — kötelezettségeket támasztanak és pedig, mint már jeleztük, egyfelől a tartózkodás, másfelől a hallgatás irányában.

Az idegen titokkörbe való illetéktelen behatolás és az idegen titokról való illetéktelen tudomásszerzés mint a tartózkodás kötelezettségének megszegése fogható fel; az idegen titok illetéktelen közlése pedig mint a hallgatás kötelezettségét figyelmen kívül hagyó magatartás jelenik meg előttünk.

A tartózkodásra irányuló kötelesség hasonlít ahhoz, mely minden harmadik személyt a dolog birtokosával szemben terhel. Elvárjuk, hogy azt a tényleges viszonyt, melynélfogva valamely dolgot hatalmunkban tartunk: senki meg ne zavarja; s hogy e várakozásunkban ne csalódjunk, megvédjük a birtokunkban levő dolgot minden illetéktelen elvonással szemben, tilalmazzuk a viszony megbontását, azaz kötelezettséget róvunk a kívülállókra, melynélfogva ezek a dologtól távolmaradni tartoznak. E kötelezettséget, melynek meg vagy meg nem tartása bizonyos fejlődési fokon s bizonyos körülmények között inkább az önkény jellegével bír, utóbb s mind szélesebb határokon belül az erkölcs és jog is figyelmére méltatja s az eddig csak természetes kötelmet bizonyos fokig erkölcsi és jogi kötelességgé alakítja át. A titok urának az őt környékező személyek között elfoglalt helyzetéből is ezt a képet ismerjük fel. A titokkörbe irányuló behatolástól s az illetéktelen tudomásszerzéstől való tartózkodás eredetileg csak tényleges tilalmakon alapuló természetes kötelem, majd egyes részeiben erkölcsi és jogi színt ölt magára.

A *hallgatás kötelessége* a titok urának érdekét szolgáló ama tilalmon alapszik, mellyel ez a titok tárgyát képező ismeret, eszme, érzelem stb. rejtett voltát biztosítandó: a titokról tudomással bíró harmadik személyeket az illetéktelen közléstől távoltartani igyekszik.

E kötelezettség különböző forrásokból fakadhat; lehet, hogy alapját csak a tényleges tilalom képezi, mikor is még

az állítólag kötelezett irányában való létezése is kérdéses, többször azonban vagy valamely bevett társadalmi felfogásban, vagy erkölcsi, illetve jogi normában bírja gyökerét.[1]) Nagy erősséget kölcsönöz e kötelemnek az a lelkünk mélyében élő s a különböző egyénekben majd erősebben, majd gyengébben kifejlődött tisztelet mások titkai iránt, melyet a diszkréció szóval szokás megjelölni.[2]) A diszkréció bizonyos határokon belül mint *jellemvonás* is szerepel; ily eset akkor forog fenn, midőn az idegen érdekre való tekintettel hallgatásra kötelezett maga is súlyt helyez arra, hogy diszkrét embernek tartsák, szóval mikor az idegen titok birtokában levőnek is érdekében áll s ez alapon igényt is támaszt arra, hogy *hallgathasson.* Ez az érdek (pl. gyóntatóatyánál, orvosnál, ügyvédnél stb.) különösen ott nyer jelentőséget, hol a hallgatás kötelezettsége illetve igénye a közlés kötelezettségével (pl. tanuzási kötelesség) találkozik. Az érdekek ily összeütközésének esetében nemcsak a hallgatás kötelezettsége, hanem a hallgathatás igénye is szem előtt tartandó. Jól mondja Jellinek, hogy az orvosnak, ügyvédnek a tanuzás kötelessége alól való mentessége nemcsak a titok alanyának érdekeit védi, hanem magukét az orvosokét, ügyvédekét is.[3])

III. A titok védelme és nemei.

Említettük, hogy a titokbanmaradáshoz fűződő érdek befelé ható s védelmi magatartásra késztető erőt vált ki a titok uraiban, kik mindenkép arra törekednek, hogy

[1]) V. ö. Jellinek 660. l.

[2]) A diszkréció különben nem tökéletes szó, mert mint positivum arra utal, mint az aki diszkrét: valamit tenne, cselekednék, holott aki csinálja azt, hogy titkol valamit, az voltaképen már nem dicsekedhetik a diszkréció erényével. Az igazi diszkrét ember az, akin nem látszik meg, hogy elhallgat valamit. A magyar nyelv — dacára annak, hogy a diszkrét szó hü kifejezésére nem képes — bizonyos határig finomabban különböztet, midőn a hallgat és elhallgat kifejezéseket állítja szemben.

[3]) Jellinek, 662. l.; Mittermaier, 222. l.

az ő tudatkörükben létező s esetleg mások által is tudott titkuk illetéktelen kézre ne kerüljön. Amíg e védelmi magatartás csupán az érdekelt részéről foganatosíttatik, eredményessége rendkívül problematikus. Míg a fizikai korlátok (pl. a levél borítéka) csak ténylegesek s a harmadik személyekhez intézett tilalmak ezek terhére társadalmi szokáson, erkölcsi vagy jogi szabályon alapuló kötelességet nem támasztanak, addig a titok védelme nem nyujt elegendő biztosítékot s óltalmat az illetéktelen behatolás, tudomásszerzés és közlés ellenében.

De vajjon tarthat-e igényt a titok ura az általa kifejtett *tényleges* és kevéssé megnyugtató védelemnél fokozottabb és a ténylegesség határait meghaladó védelemre? Igényelheti-e, hogy a közfelfogás, az erkölcs vagy a jog melléje álljon, neki adjon igazat és tehát tilalmait a normák rangjára emelve, védőbástyáit szankciókkal erősítve: a beavatkozók, kémlelők és árulók ellenében titkait védelemben részesítse? Feleletet keresve e kérdésekre, az állásfoglalás azon fordul meg: vajjon a titokbanmaradás érdeke sorozható-e ama javak közé, melyek erkölcsi, jogi, illetve szociális értékkel bírnak s ha igen, van-e ez értéknek — más erkölcsileg vagy jogilag megvédett értékekkel összemérve — oly becses, hogy annak védelme indokolt és kivánatos?

A felelet csak igenlő lehet, melynek helyességét a történeti adatokon kívül elvi okok is igazolják. A történeti adatokról alább lesz szó; itt csak annyit kivánunk megjegyezni, hogy a legrégibb időktől fogva napjainkig találkozunk oly majd csak konvencionális társadalmi, majd erkölcsi, majd pedig jogi szabályokkal, melyek adott esetekben s bizonyos határig diskrécióra köteleznek, a mások titkaiba való beférkőzést tiltják stb. Ily kötelezések s tilalmak nem jöhettek volna létre, ha a korbeli társadalom s az abban élő egyének nem érezték volna át s nem ismerték volna fel a titok javának értékét. De elvi alapról indulva ki is odajutunk, hogy a titok a ténylegesnél magasabbrendű védelemre érdemes. Akár az egyént, akár a társadalmi csoportot, akár magát az államot vizsgáljuk is, mint titkainak

urát: arra a meggyőződésre kell jutnunk, hogy ezeknek a titokbanmaradásához füződő érdekük bizonyos határakon belül rendkívül értékes javat képviselnek. Ez az érték néha merőben *erkölcsi,* máskor *gazdasági* és igen sokszor nemcsak a titok urának személyében, hanem a *társadalom* irányában is jelentős. Mint erkölcsi érték közvetlenül azt a személyiséget érdekli, mely a titokbanmaradásra súlyt helyez; bizonyos ismeret, eszme, érzelem, terv stb., illetve ezeknek megtestesülése, ha mások tudomására jut, erősen sértheti a titok urának jó hírnevét, megingatja társadalmi állását, foltot vethet becsületére, sőt még létezését is veszélyeztetheti.

Gondoljunk csak arra az elbukott leányra, kinek tán hibáján kívüli szerencsétlenségéről csak a szülésnél segédkezett szülésznő tud; mily helyrehozhatatlan sérelmet szenved e nő, ha bukása nyilvánosságra jut. Vagy nem vet-e foltot a vőlegény becsületére az ügyvédnek az a nyilatkozata, mellyel elárulja, hogy évekkel ezelőtt gyermektartási ügyben képviselte a vőlegényt és nem inog-e meg esetleg annak az egyénnek társadalmi állása, kinek valamely — tán barátjához intézett — bizalmas levelét más elfogja és közzéteszi. Nem forog-e kockán az állam léte, ha pl. háború idején a hadi titkot a vezérkari tiszt az ellenség kezébe juttatja? Szaporíthatnók e példákat, melyek mind azt igazolják, hogy a titok java igen sok esetben rendkívül értékes a titok urának személyében, s legtöbbször van oly értékes, ha nem értékesebb, mint a becsület, a személyes szabadság vagy akár az élet java.

A titok gazdasági értéke adott esetekben többnyire mintegy szemmellátható. Elég ha arra a gyárosra hivatkozom, ki találmányának tervét mások előtt elrejti; mily óriási veszteséget szenvedhet ez, ha akár alkalmazottja, akár más e tervhez hozzáférkőzik, a versenytársnak kezébe juttatja, vagy akár maga hasznosítja. És vajjon akkor nem kell-e a gyárosnak e titkát éppúgy megvédeni, mint gépjeihez, nyersanyagához, házához stb. való tulajdonjogát?

De a titok társadalmi értéke is felismerhető a legtöbb esetben. Ha pl. nem léteznék szabály, mely az orvost titoktartásra kötelezi, vajjon nem kerülnék-e el az ú. n. titkos betegségben szenvedők a rendelőszobát s nem szaporodnának-e a társadalom kárára a hasznavehetetlen elemek? Ime egy példa, melynek esetében a titokbanmaradás érdeke nemcsak a titok ura, hanem a társadalom előtt is értékes és ez okból fokozott védelemre tart igényt.

A titoksértés ezeknélfogva oly érték csorbításával, csökkentésével, sőt néha megsemmisítésével egyértelmű, mely a titok urának *személyiségéhez* fűződik és majd erkölcsi, majd gazdasági, majd társadalmi jellegű. A titok java tehát végeredményben a *személyiség javai* közé számítható,[1]) s mint ilyen éppúgy, azaz éppoly mérvben és határok között részesítendő védelemben, mint más személyiségi javak. E védelem, mely az érdekeltnek hasonló irányú tevékenységét mintegy kiegészíti, erősíti és hatályosabbá teszi, lehet egyszerű társadalmi szokáson alapuló, továbbá erkölcsi és jogi. Minket ehelyütt az utóbbi érdekel, sőt ez is csak abban a részében, mely a büntetőjog területére esik. Megoldásra váró kérdéseink tehát: mennyiben s mily határok között védendő büntetőjogilag a titok java?

A büntetőjogi védelem biztosításának feltételei nézetünk szerint a következők: 1. képviseljen a titok java oly értéket, melynek erkölcsi vagy egyszerüen társadalmi, sőt magánjogi vagy közigazgatásjogi védelme az uralkodó társadalmi felfogás szerint elegendőnek nem mutatkozik; 2. legyen a sértő vagy veszélyeztető támadás oly jellegű, mely akár önmagában, akár a titok javához viszonyítva a közvélemény objektív álláspontját letükröző jogi gondolkodás értelmében a magánjogi vagy közigazgatásjogi beavatkozásnál fokozottabb fellépést igényel; végre 3. legyen a titok javában

---

[1]) Általános nézet az irodalomban; v. ö. Hälschner, II. 215. l.; Liszt, 405. l.; Giesker, 15. s köv. l.; Kohler, 1. l.; Seréxhe, 46. s köv. l.; Schmidt P. 23. l.; stb. Ellenkezően Liebmann 27. s köv. l., ki az orvosi titkot a társadalmi javak közé sorozza, továbbá Wolff 6. s köv. l.; Lobe, 7. l.; Finger, 383. l. stb., kik az ipari, gyári, kereskedelmi titkokban gazdasági javakat látnak. A helyes álláspontra v. ö. Giesker meggyőző fejtegetéseit.

rejlő érték a korbeli társadalom felfogása szerint becsesebb mint az idegen titokkörbe való behatoláshoz, az idegen titok tudomásvételéhez, illetve közléséhez füződő érdekből folyó érték.

E feltételek ugyan inkább a keret jellegével bírnak, melybe tartalmat a mindenkori társadalmi felfogás visz, mindazonáltal nem lesz felesleges e kereteknek közelebbről való megtekintése.

Első feltételünk oly értéket kiván a titok javában, melynek sem erkölcsi, sem egyszerüen társadalmi, sem magán- vagy közigazgatásjogi védelme nem elégséges. E követelmény mindenekelőtt azokat a titkokat rekeszti ki a büntetőjogi védelem köréből, melyek értéket egyáltalán nem képviselnek. Ahol pl. az egyszerű és mások részéről tiszteletre nem érdemes szeszély von be vagy tart vissza valamit a titokkörben, ott a tényleges védelmet túlhaladó védelemre igényt tartó érték hiányában: büntetőjogi beavatkozásról szó sem lehet.[1]) Ily esetekben tulajdonképpen a jogtárgy hiányzik, mikor is »a magánegyén tilalma nem lehet kizárólagos alapja egy büntetőjogi szankciónak«, mert »amennyiben a tilalom nem véd jogtárgyat, hanem csak szeszélyt, megsértése büntetőjogi szempontból tekintve, közömbös«.[2]) Hogy valóban csupán szeszélyekről vagy magasabbrendű érdekről van-e szó, az csak in concreto s az összes körülményekre való tekintettel dönthető el. Igy ha az orvos megnyugtatja betegének barátját, mondván: »Nincs komoly baj, az ön barátja egyszerüen elrontotta gyomrát, mert tegnap sok sonkát evett«; e közlés nem minősíthető az orvosi titok megsértésének; de vajjon nem lesz-e azzá, ha a beteg katholikus pap s »tegnap« péntek volt! [3])

De amint magának az érték létezésének megállapítása csak esetenként történhetik, éppúgy ama határvonal, melyen túl a titok büntetőjogi védelemre érdemes, szintén csak

[1]) V. ö. Schmidt H., 3. l. »ein offenbar launenhaftes Interesse darf keine Beachtung finden«.

[2]) V. ö. Fayer, Székfoglaló 10. l.

[3]) Placzek, 5—6. l.; a példát némileg módosítottuk.

in concreto vonható meg. A társadalmi felfogást követő törvényhozó idevonatkozással legfeljebb némi tájékoztatással szolgálhat; pl. kimondhatja, hogy a levéltitoksértésnél bünteti a másnak szóló levél egyszerű felbontását, tekintet nélkül arra, van-e a boríték alatt tartalom, s ha igen, vajjon van-e abban titkos jellegű közlés; vagy utalhat arra, hogy hivatási titoknál csupán valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető, vagy másnak anyagi kárt okozó titok felfedezése büntetendő stb.

Bármiként is oldassék meg a kérdés, annyi kétségtelen, hogy a büntetőjogilag védelemreméltó titokban oly akár alaki,[1]) akár erkölcsi, illetve gazdasági értéknek kell lennie, melynek létezése mások által felismerhető; a továbbiakban legcélszerübb, ha a bíró bizonyos diszkrecionárius jogot nyer annak megállapítására, hogy az érték fokára való tekintettel van-e helye büntetőjogi beavatkozásnak.[2])

Második feltételünk a titok javát érhető támadásokat tartja szem előtt s arra figyelmeztet, hogy nem minden veszélyeztetés és sértés követel büntetőjogi szankciót. Némelykor elegendőnek tartjuk a sértés magánjogi következményeinek megállapítását, máskor ettől is eltekintünk s csak ritkán sürgetjük a büntetőjog súlyos fegyvereinek használatát.

Sorra véve a titoksértés kategóriáit: az illetéktelen behatolás másnak titokkörébe s a mások titkairól való illetéktelen tudomásszerzés azokban az esetekben mindenesetre büntetendő, amelyekben a benyomulás cselekménye *önmagában* is valamely delictum ismérveit hordja magán; tehát pl. aki a titok ura ellen erőszakot, fenyegetést alkalmaz, hogy ezt közlésre kényszerítse, esetleg a személyes

[1]) Alaki érték rejlik pl. a levélnek borítékba helyezésében.

[2]) V. ö. Wolff, 48. l. E gondolat vezérelhette az 1903. évi svájci javaslat szerkesztőjét, ki a 108. art.-ban csak ennyit mond: Wer jemandem unbefugt etwas mitteilt, was er ... geheimzuhalten verpflichtet ist.

szabadság megsértésének büntetendő cselekményét (btk. 323. §.), vagy legalább is a veszélyes fenyegetés kihágását követi el (kbtk. 41. §.); ugyanígy előfordulhat mint eszközcselekmény a lopás, dologrongálás, magánlak megsértése stb. Vannak azonban oly benyomulás jellegével bíró cselekmények, melyek más büntetendő tényálladék ismérveivel azonos elemeket nem tüntetnek fel; pl. a hallgatózás, másnak csel útján közlésre való reávétele, idegen levélnek felbontása stb. Volt idő, amikor az ilynemű cselekmények legnagyobb része, pl. a hallgatózás is büntetőjogi tilalom alá esett. Ma inkább csak az oly benyomulást sujtja büntetéssel a törvény, mely fizikai korlátok ledöntésével követtetik el, pl. a levél borítékának felbontását, a titok tárgya s a sértő személy közötti távolság megszüntetését (másnak szóló nyilt levél birtokbavétele esetén) s az egyéb sértések elleni védekezést visszahagyja az érdekelt egyénnek, vagy rábízza a társadalmi ítéletre, az erkölcsi szabályra vagy a jog egyéb ágaira. A mások titkainak illetéktelen közlése esetén a mai társadalmi felfogás alapelvül körülbelül azt állítja fel, hogy kiki maga őrizze titkait, azaz válogassa meg azokat, kikre titkos gondolatait, ügyeit stb. reábízza és tehát magára vessen, ha azokban, kikhez bizalma volt, csalatkozott. Az indiszkréciónak általános és főleg büntetőjogi tilalom alá vonása nem is hozható összhangba a mindennapi élet igényeivel,[1]) sőt egyenesen elviselhetetlen következményekre vezetne és, mint Freudenstein megjegyzi: a világot trappista zárdává alakítaná át.[2]) Szóval ameddig a titok ura önkényt avat be másokat az ő rejtett gondolataiba, eszméibe, terveibe stb., addig az ezek részéről

---

[1]) »Die Bestrafung der Indiskretion würde den ganzen Verkehr lähmen; es gäbe keine freie Äusserung, keine offene Aussprache, wenn man sich stets gegenwärtig halten müsste, ob man nicht etwa durch Mitteilung von Geheimnissen Strafbares verübt«. v. ö. Finger 341. l.: »Wer indiskret ist, verletzt die gute Sitte des Lebens und die gute Sitte wird ihn richten«, v. ö. Kohler 15. l.; v. ö. még Giesker 125—126. l. és Simmel 350. l.

[2]) V. ö. Goldt. Arch. 32. köt. 285. l.

elkövetett árulásnak büntetendő cselekménnyé minősítése nemcsak felesleges és szükségtelen, hanem káros is. Más az eset, midőn valaki valamely oknál fogva erkölcsileg vagy jogilag kötelezve van arra vagy szükségből nem mellőzheti, hogy bizonyos titkait mással közölje vagy amikor a harmadik személy jogtalan úton jutott más titkainak birtokába. Ilyenkor a titok ura, ki tehát bizonyos kényszer hatása alatt áll és sokszor meg sem válogathatja azokat, kikre titkait reábízza, annál is inkább igényt tarthat a fokozottabb és pedig büntetőjogi védelemre, mert saját személyében immár nem védekezhetik [1]) s ugyanez okból büntetőjogi védelmet igényelhet azok ellenében is, kik illetéktelen benyomulás és tudomásszerzés útján jutottak a titok birtokába. Ez a megfontolás vezet ahhoz a büntetőjogi normához, mely a hivatali és hivatási titkok felfedezését tiltja.

Megjegyzendő ehelyütt, hogy kivételes esetekben büntetés alá vonandónak mutatkozik a titoksértés, akármily formában jelentkezett is a támadó cselekmény; így pl. az úgynevezett diplomáciai árulás esetében büntetendő nemcsak a hivatalnok, hanem bármely magánegyén s ez utóbbi ismét nemcsak akkor, ha különben is büntetendő cselekmény (erőszak, lopás, sikkasztás) elkövetésével jutott a titok birtokába, hanem akkor is, ha csel, ravaszság vagy bármily más módon nyomult be az állam bizonyos titkaiba.[2]) A kivétel oka kétségtelenül a titok tárgyának rendkívül értékes voltában rejlik.

Megemlítem még, hogy több esetben a közlésnek szélesebb körben való eszközlése, tehát az ú. n. nyilvánosságra hozás, illetve közzététel kívántatik meg a büntetendőséghez.

---

[1]) »Die Gesetzgebung wird bei Regelung des strafrechtlichen Schutzes für die Geheimsphäre sich wohl von dem Grundsatze leiten lassen müssen, dass das Mass des Schutzes für das Geheimnis um so weiter gehen muss, je mehr nach Lage gewisser Verhältnisse ein Zwang besteht zur Mitteilung des Geheimnisses oder zur Preisgebung der Träger des Geheimnisses«; v. ö. Finger 341. l.

[2]) V. ö. btk. 146. és 147. §§-ait.

Némelykor csak egyszerű súlyosító, máskor minősítő körülményt lát a büntetőtörvény a közzétételben, előfordul azonban az is, hogy a büntetendőségi jelleg csak itt kezdődik. Pl. a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalás adatainak egyszerű kikémlelését vagy közlését nem bünteti a törvény, de igenis büntetendő cselekménynek minősíti a bármely módon eszközölt közzétételt.[1])

A titok büntetőjogi védelmének harmadik feltételéül a található értékek relativitását jelöltük meg oly értelemben, hogy a titkot egyáltalában, de különösen büntetőjogi eszközökkel csak akkor, illetve addig védhetjük, míg a benne rejlő érték a másokat érdeklő tudomásszerzés vagy közlés érdekéhez tapadó értéket felülmulja. Az értékek e két nemének objektív mérlegelése természetesen nem vihető keresztül, mert a titok alanya mindig a titokbanmaradás érdekét, a tőle különböző harmadik személy pedig a tudomásszerzés illetve közlés érdekét fogja értékesebbnek tartani. A döntő szót a társadalmi felfogást képviselő jog ajkairól várjuk; a törvénynek, illetve jogszabálynak feladata meghatározni, hogy vajjon általában s in concreto a titok javát becsüli-e többre, vagy a közlés, nyilvánosság, tudomásvétel érdekét.

A mai szociális gondolkodás a titokbanmaradás érdekére helyezi a súlyt, következéskép az a norma nyomul előtérbe szabályként, mely úgy hangzik, hogy »tartsd tiszteletben mások titkait«. E szabály, mely bizonyos feltételek között büntetőjogi védelmet is nyer, érvényes úgy a magánegyénék, mint az állam irányában. Az állam sincs jogosítva mások titkaiba benyomulni, azokról tudomást szerezni, vagy azokat bárkivel közölni, illetve közzétenni. Valósággal alkotmányjogi jellegüek mindazok a szabályok, melyek a titok javát két oldalról is védik: egyfelől, midőn az állam közegei részéről elkövetett titoksértéseket büntetés alá vonják, másfelől, midőn meghatározzák, hogy mily feltételek mellett szabad az idegen titokkör bástyáin rést ütni, az idegen

[1]) V. ö. 1897: XXXIV. t.-c. 20. §.

titokról tudomást venni, azt közölni, illetve nyilvánosságra hozni. Ez utóbbi szabályok tulajdonképpen *kivételek* s létüket annak a mérlegelésnek köszönik, melynek eredménye, hogy in concreto, azaz bizonyos körülmények között, a titokbanmaradás érdeke *kisebb értékű* mint a benyomulás, tudomásszerzés, közlés vagy közzététel érdeke.

E kivételek egyfelől jogot biztosítanak a harmadik személy javára, ki ez alapon az érdekelt akarata ellenére is áttörheti az idegen titok védőbástyáit, arról tudomást szerezhet, azt mással közölheti, illetve közzéteheti, másfelől kötelességet rónak a titok urára, melynélfogva ez majd csak tűrni tartozik a benyomulást, tudomásszerzést, közlést vagy közzétételt, majd pedig maga tartozik mások előtt titkát felfedezni, nyilvánosságra hozni. Valahányszor ily kivételekkel találkozunk, mindannyiszor megszűnik ama feltételek egyike, melyeknek léte a titok büntetőjogi védelméhez szükségeltetik; feláldozunk egy relative kisebb értékű javat, hogy a nagyobbikat megmentsük.[1])

A kivételek száma rendkívül nagy, kimerítő felsorolásuk alig vihető keresztül, de nem is lenne értékes, mert úgy mennyiségileg, mint minőségileg folytonos változásnak vannak alávetve ama kapcsolatnál fogva, mellyel a mindenkori társadalmi felfogáshoz fűződnek. Sokkal inkább megfelel a célnak, ha ehelyütt is csupán kategorizálunk, azaz bizonyos vezérlő szempontok szerint áttekinthető csoportokba fogaljuk a kivételeket. E csoportosítás feladata legkönnyebben úgy oldható meg, ha a titoksértés ismertetett nemeit tartjuk szem előtt.

Az idegen titokkörbe való benyomulás, illetve az idegen titokról való tudomásszerzés elveszti jogtalan s egyébként büntetőjogilag is tiltott jellegét, ha a benyomulás vagy tudomásszerzés jogi szempontból megengedett vagy éppen kötelezett cselekmény, szóval midőn *a benyomulásra vagy tudomásszerzésre irányuló jog* keretében hajtatott végre a különben büntetendő cselekmény. E jog majd magánjogi,

[1]) V. ö. Wolff 63—64. l., Finger 363. l.

majd közjogi talajról nő ki. [1]) Magánjogi természettel bír többek között szülői hatalmon alapuló benyomulási s tudomásszerzési jog, melynélfogva pl. az atya kiskorú gyermekének leveleit mindenkor felbonthatja, íróasztalát átkutathatja, titkainak felfedezésére, esetleg fegyelmi eszközöket alkalmazva, kényszerítheti stb.; ilyen — bizonyos határok között — a gazdának cselédje, a főnöknek alkalmazottja irányában létező ellenőrzési joga, vagy a közkereseti társaság minden tagjának ama joga, melynélfogva »a társaság kereskedelmi könyveit és iratait megtekintheti«, [2]) továbbá az idegen — esetleg titkos jellegű — dolog, vagy közös okirat felmutatására való kötelezésre irányuló jog.[3]) Közjogi jellegű behatolási és tudomásszerzési jogok példái: az állam ama joga, mellyel a magánegyéneket a benyomulás tűrésére, illetve oly adatok közlésére szoríthatja, melyekre vonatkozással ezek tán a titokbanmaradásra helyezik a súlyt: a születés, halálozás bejelentésének kötelessége, a népszámláláskor eszközölt adatgyüjtés, az iparfelügyelő vizsgálata, [4]) a munkaadó jelentési kötelezettsége munkásbiztosítás esetén [5]) stb.; ugyan az államnak felügyeleti joga a letartóztatottak, kényszernevelő intézetbe utaltak, állami tébolydában levő elmebetegek stb. felett, mely sokban egyezik a szülői hatalommal és épúgy megengedi a levelek felbontását, mint a legrejtettebb titkokat takaró fátyol fellebbentését; mint közigazgatásjogi jellegű intézmény említhető a kézbesíthetlen levelek felbontása; idetartoznak a perjog és pedig különösen a büntetőperjog egyes intézményei, mint a házkutatás, személymotozás,

[1]) V. ö. Seréxhe 79. s köv. l., Fischer P. 33—35. l., Gerhard 28. s köv. l., Giesker 56. s köv. l.

[2]) V. ö. 1875: XXXVII. t.-c. 83. §.

[3]) V. ö. 1893: XVIII. t.-c. 81. §. s a magy. ált. polg. tkv. terv. 1775—1777. §-okat.

[4]) V. ö. 1893: XXVIII. t.-c. 23. §.: a vizsgálat rendszerint nem terjedhet ki a telep azon részeire, melyek üzleti vagy szabadalmi titkot őriznek, s ha mégis átfoglalta azt is, úgy az iparfelügyelő köteles a »legszigorúbb titoktartást megőrizni« v. ö. id. törv. 26. §.

[5]) V. ö. 1907: XIX. t.-c. 92. és 186. §§.

tanuskodásra való kötelezés. Ez utóbbi ismét számos kivétellel, stb.

Az *idegen titok közlése* illetve közzététele hasonlóképen kivonul a jogtalan és büntetendő cselekmények köréből, valahányszor *a közlés vagy nyilvánosságrahozás joga* illetve kötelessége engedélyezi vagy parancsolja a látszólagos indiszkréciót; vagy amikor a közlés jogilag közömbös cselekmény szinében jelentkezik. Ilyen többek között a jogos önsegély esete, midőn pl. az orvos perelni kénytelen díját s a perben leírja a betegséget, gyógymódot stb; a tanuskodás kötelessége, mely az idegen titok birtokában levő s különben hallgatásra kötelezett egyént közlésre szorítja; [1]) a magasabb érdek követelte megtörése a titoktartás kötelességének, midőn pl. az orvos figyelmezteti a menyasszony szüleit, hogy a vőlegény, ki az ő kezelése alatt áll: syphilitikus; [2]) a feljelentési kötelesség pl. felségsértés esetén; a tárgyalásokon bizonyos iratok (pl. telekkönyv, anyakönyv stb.) nyilvánossága; [3]) idevág az a kérdés is: szabad-e s ha igen mily módon s korlátok között bizonyos magántitkokat tudományos célból nyilvánosságra hozni, irodalmi műben közzétenni, tanszéken előadásba foglalni,[4]) stb.

Az érdekelt személy beleegyezése mindig megszünteti a titoksértésnek jogtalan s büntetőjogilag is tiltott jellegét, mert amely pillanatban engedélyt ad az érdekelt ahhoz,

[1]) Itt ismét sok a kivétel, mely viszont mentességet biztosít a tanuskodás kötelessége alól.

[2]) Rendkívül vitás kérdés, melyről tüzetesen a különös részben szólunk.

[3]) E helyütt azonban ismét a titok javára való tekintettel többrendbeli másodlagos kivételekkel találkozunk; pl. a magyar polg. perrendtartás törvényjavaslatának 211. §-ában kimondatik, hogy: »A biróság valamelyik fél kérelmére elrendelheti a nyilvánosság kizárását, ha a tárgyalás nyilvánossága a fél méltányos érdekét sértené«; vagy ilyen másodlagos kivétel jellegével bír a magánindítvány intézménye, mely közvetve a magánegyén titkát védi stb.

[4]) V. ö. Gans 31. l., Placzek 122—125. l., Schmidt H. 30. l., Sandheim 36. l., Wolff 93—94. l. stb.

hogy más az ő körülzárt tudatkörébe behatoljon, bizonyos eszméit, terveit, érzelmeit stb. megismerje, másokkal közölje, vagy nyilvánosságra hozza, ugyanabban a pillanatban vagy elveszti az illető gondolat, eszme, érzelem stb. a titok jellegét, mert megszűnt a titokbanmaradás iránti érdek, s ezért van kizárva a titoksértés megállapítása, vagy a cselekmény jogtalansága enyészik el a volenti non fit iniuria elvnél fogva, mikor meg a büntetendő tényálladék egyik elemének hiánya fosztja meg a cselekményt büntetendő jellegétől.

IV. Jogtörténeti vázlat.[1])

Rendkívül érdekes és sok tekintetben hálás feladat lenne felkutatni mindazokat a különböző kútfőkben rejlő normákat, melyek a társadalmi fejlődés során majd közvetve, majd közvetlenül a titok védelmét szolgálták. Egyes korok és népek általános gondolkodásmódjának lélektanához hordanánk egy követ s bepillantást nyerhetnénk abba a nagy vegykonyhába, melynek rejtekeiből az erkölcsi, vallási, gazdasági s még sok különféle érdekek, eszmék, törekvések stb. súrlódása, összeütközése és keveredése következtében egy-egy szabály mint szikra kipattant. Sajnos, terünk szűkre szabott volta nem enged alkalmat az ily természetű

[1]) Kútfők: Epstein, Der Landesverrat in historischer, dogmatischer und rechtsvergleichender Darstellung. 1898.; Mommsen, Römisches Strafrecht, Leipzig, 1899. 548., 667. s köv. l., 784. s köv. l., Rein, Das Kriminalrecht der Römer, Leipzig 1844. 354. s köv. l., 464. s köv. l., 777. s köv. l., Makarewicz, Einführung in die Philosophie des Strafrechts, Stuttgart 1906. 120—135. l.; Placzek 57—62. l.; Gans 2—5. l.; Seréxhe 1—27. l.; Fischer P. 5—12. l.; Jellinek 665—667. l.; Finger 301—307. l.; Friedlaender 756—772. l.; Wildt a Wetzer-Welte-féle Kirchenlexikon II. kiad. Freiburg in Breisgau, 1883. II. kötetben Beichtsiegel vezérszó alatt 250—262. l.; Fischer P. D. 147. l., Hinschius, Das Kirchenrecht, Berlin, 1895. V. köt 887. s köv. l.; Hollweck, Die kirchlichen Strafgesetze Mainz, 1899. 332. s köv. l., Wach, Das Recht der Zeugnisverweigerung, Gerichtssaal 66. köt. 15. l., Leonhard 408. s köv. l.

elmélyedésekre; be kell érnünk a szűkebbkörű kutatással. Mellőznünk kell a titok védelmét biztosító társadalmi szokások, erkölcsi szabályok eredetének s fejlődésének vizsgálatát, sőt még a jogszabályok közül is csupán azokra helyezhetünk súlyt, melyek vagy büntetőjogi jellegüek, vagy legalább is alapját képezték a kriminális szankciónak. E megszorított keretek között sem terjeszkedhetünk ki a részletekre, inkább csak a fejlődés vezérlő eszméit domborítjuk ki. Szóval vázlatot adunk s elsősorban az általános jogfejlődést ismertetjük, majd a hazai talaj termékeit mutatjuk be.

Általános jogfejlődés. Számos ókori forráshely kétségtelen tanubizonyságul szolgál, hogy bizonyos titkok iránt való tisztelet a legrégibb időktől, sőt mondhatni eredettől fogva s tán mindenütt megvolt. A társadalom bel- vagy külbékéjét érdeklő titkokba való benyomulás, a kémkedés s e titoknak az ellenség kezére juttatása: az árulás mint természeti büntett minden nép jogában megvolt s nem is veszett ki soha, mert ahol a büntetőjellegű társadalmi reakció fellép, ott elsősorban azok ellen fordul, kik magának a társadalomnak létét támadják vagy veszélyeztetik.[1]) De bizonyos magántitkok őrzése is szent kötelesség régtől fogva azok terhére, kik azoknak tudomására hivatásuknál fogva jöttek. Kifejezett büntetőjogi szankcióval ugyan nem találkozunk, de az egyes normák illetve eskühminták kemény szavaiból valószínű, hogy az ily titok megsértője a társadalmi megítélésen, s esetleges kártérítésre szorításon felül súlyosabb következményeknek is kitette magát. Érdekes adalékokat közöl idevonatkozólag Placzek az orvosi titok megőrzését parancsoló szabályok köréből; álljon itt a Hippokrates-féle eskü következő részlete: »Amit a gyógykezelés folyamán látok vagy hallok, illetve ezen kívül a közönséges életben tapasztalok, azt — hacsak nem tartozom felfedezni — titokban fogom tartani.«[2])

[1]) V. ö. Makarewitz 120. s köv. l.

[2]) V. ö. Placzek 60. l. és Ganz 2. l.

Határozottabb formát a titok védelme legelőször a *római jogban* nyer s bár kétségtelen, hogy a titoksértés *mint önálló büntetendő* cselekmény még nem jegecesedett ki, mindazonáltal azok a szabályok, melyeknek alapján a titoksértés egyes nemei immár büntethetők voltak, a későbbi jogfejlődést a legutóbbi időkig befolyásolták. Eltekintve attól, hogy az államtitkok elárulása a perduellio fogalmi körébe esett, bizonyos esetekben a magántitkok megsértése sem kerülte el büntetését. Igy az, ki a reábizott végrendeletet felbontotta s annak tartalmát mással közölte, *iniuria*-t követett el: »Si quis tabulas testamenti apud se depositas pluribus praesentibus legit........ depositi actione........et iniuriarum agi posse« (l. 1. §. 38. D. XVI. 3.). A zárt végrendelet egyszerű felbontása pedig a lex Cornelia értelmében a *falsum* rendkívül tág fogalmának képezte egyik esetét: »Is qui aperuerit vivi testamentum legis Corneliae poena tenetur« (l. 1. §. 5. D. 48., 10.), hasonlóképpen: »Qui testamentum........ resignaverit legis Corneliae damnatur« (l. 2. §. 5. D. 48. 10.), sőt más okiratok felbontása is falsumként lőn büntetve: »Sed et ceteros qui in rationibus tabulis litteris publicis aliave quare sine consignatione, ut verum non appareat, quid resignaverunt, eadem poena adfici solere dubium non esse« (l. 16. §. 2. D. 48. 10.).[1]

Ez a római jogi felfogás szolgált alapul a további jogfejlődéshez s úgy az egyes szórványos törvényhelyek,

1) Jellinek szerint e törvényhelyek mit sem bizonyítanak, mert pl. abból, hogy a végrendelet felbontása és közlése actio iniuriarumra adott alkalmat, még nem következtethető, hogy e rendelkezés a titok védelmét célozta; v. ö. Jellinek 665. l. Részemről, csatlakozva az általános felfogáshoz, azt vitatom, hogy a közölt törvényhelyek, ha talán nem is öntudatosan, de mégis bevonták az iniuria s falsum körébe ama delictumok néhány kiemelt esetét, melyek ma mint titoksértések speciális büntetendő cselekményt alkotnak. A l. 25. D. 22. 5. tartalmának értelmezését illetően már elfogadom Jellinek ama nézetét, hogy itt nem a hivatási titok őrzésének kötelessége van kimondva, hanem bizonyos perképviselőknek megbizhatatlanság címén a tanuskodástól való eltiltása; ellenkezően Seréxhe 2. l.

valamint a későbbi irodalmi álláspontok majd az iniuria majd a falsum körébe vonták a titoksértés büntetendő eseteit. Érdekesen vázolja a némelykor elég heves irodalmi vita menetét Finger,[1] ki Mittermaiernak tulajdonítja az érdemet, hogy a titoksértés önálló deliktummá alakult.

Rendkívül tanulságos az *egyházjog* álláspontja. Eltekintve az államtitkok elárulásának vétségétől, mely a hamis eskü büntetésével sujtatott: főleg a gyónási titok megőrzésére vonatkozó abszolút kötelezettséget s az ennek megsértői ellen alkalmazandó büntetéseket tartalmazó szabályok hívják fel érdeklődésünket. A fülgyónás intézményének erősségét, s a vonatkozó isteni parancs iránt való engedelmességet épp a sigillum confessionis képezi. »Si licitum esset in aliquo casu sacerdoti relevare peccatum sibi dictum in confessione, enervatur praeceptum divinum de confessione facienda.« (Conc. Senon. de 1524.)[2]

A titoktartás kötelessége abszolút, melyet tehát — leszámítva a gyónó kifejezett beleegyezését, mikor sértésről nincs szó — sem szóval, sem jellel, sem bármi más módon megsérteni nem szabad: »Caveat autem omnino, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo aliquatenus prodat peccatorem« (C. 12. X. de poenitentiis et remissionibus V. 38.).[3]

A sigillum confessionis alatt állnak különben nemcsak a gyóntatóatyák, hanem: a gyónásnál alkalmazott segítő személy pl. a tolmács, a felsőbb egyházi hatóság, melyhez a fenntartott esetekben abszolució megadhatása végett a gyóntató fordul, a szakértő, ki a gyónó engedélyével bizonyos esetekben véleményadásra szólíttatik fel, továbbá mindazok, kik akár véletlenül (mert pl. közel állottak), akár szándékosan (hallgatózás), akár talán a titkot sértő gyón-

1) V. ö. 303—307. l.

2) Wildt 250. l.

3) V. ö. Seréxhe 5. l., bizonyos esetben annak a ténynek elárulása, hogy valaki gyónt, szintén titoksértés lehet, v. ö. Wildt 252. l.

tatóatyától értesülve valamely gyónás tartalmának tudomására jutnak.[1] [2]

A sigillum confessionis megsértésének büntetése eredetileg hivatalvesztés és száműzés: »Nam si hoc fecerit, deponatur et omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat.« (C. 2. D. 6. de paenit.) [3] A száműzés helyébe utóbb a IV. laterani zsinat egyik határozata folytán életfogytiglani kolostorba utalás lépett: »non solum a sacerdotali officio deponendum decernimus, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arcatum monasterium detrudendum.« (C. 12. X. 5. 38.) [4] [5]

Ime az egyházjog jelentősebb szabályai, melyek a hivatási titok egyik tipikus nemét védelmezik; a levél-, illetve irattitok oltalma ismeretlen fogalom s idevágólag még azokat a normákat sem találjuk meg, melyek a római jog légkörében hajtották ki a falsum s iniuria törzséről.

A *germán népjogok* s a középkori jogkönyvek csak éppen a hadi, illetve államtitkok elárulását büntetik; [6] a magántitok nélkülözi a büntetőjogi védelmet. Egyedül a lex Visigothorum, melyen erősen meglátszik a római jog befolyása, képez kivételt, midőn falsumként rendeli büntetni a végrendelet s egyéb zárt irat felbontását: »Si quis scripturam falsum fecerit...... et qui veram........ designaverit« és utóbb: »Qui viventis testamentum aut

[1] Természetes, hogy a tanuként biróság elé idézett gyóntatóatya sem árulhat el semmit abból, miről a gyónás során vett tudomást, c. Dil. 13. X. de excess. praelat. 5., 31., v. ö. Wildt 258. l., sőt ilyenkor arra, hogy semmit sem tud, még esküt is tehet: »si in testem super hoc producatur, jure secure, hoc se nescire« v. ö. Wildt 259. l., mert amit tud: »Non ut iudex scit sed ut Deus« (c. 2. X. de off. ind. ord. I. 30.), v. ö. Leonhard, 408.

[2] Wildt, 252—253. l.

[3] Holweck 332. l.

[4] Hollweck 332. l.

[5] A sigillum confessionis megsértése egyébként rendkívül ritka; Wildt szerint eddigelé alig fordult elő 6—7 esetnél több; v. ö. Wildt 257—258. l.

[6] V. ö. Wildt 264. s köv. l., 984. s köv. l.

ordinationis eius quamcumque scripturam contra ipsius falsaverit vel aperuerit voluntatem, ut falsarius iudicetur« (tit. V. lib. VII. 2. és 4.).[1] A XV. század végéig többet aztán említésbe sem jön e delictum, leszámítva azt az 1391-ben kelt piacenzai kereskedői statutumot, melynek 146. art.-a immár a levéltitoksértést helyezi büntetés alá: »si quis breve vel instrumentum publicum alterius hominis sigillatum praesumpserit fraudulenter apperire, centum solidos ab eo pro banno tollam«.[2]

Az újkor társadalmai úgy látszik átérezték már a titok javában rejlő értéket; a bölcsészek, theológusok, moralisták nyilatkozatai legalább arról tanuskodnak, hogy a titoktartás kötelessége mély gyökereket vert az emberi lélekben, s hogy annak megszegése erkölcsileg elítélendő, társadalmi megvetést kiváltó rút dolog. Igy Azorius szerint: »Notandum est........ quaedam esse secreta, quae absqe ulla promissione obligationem habent occultandi ea: quale est omne occultum, cuius detectio noceret animae, corpori, famae, honori vel fortunis alterius«, [3] Luther is imígyen nyilatkozik 1529-ben: »ja kein grösser Brieffälscher ist auf Erden, denn wer einen heimlichen Brief, wider Wissen und Willen seines Herrn, offenbar, oder einem Fremden zu eigen macht«.[4] E felfogást tükrözteti le az 1532-iki tiroli Landes-Ordnung, mely a levéltitoksértés tárgyában következőleg rendelkezik: »Wälcher Unser verschlossene Brief, die an jn nit steen, und jm nit zugehören, fräuentlich und geuärlich aufpricht, der soll seiner Eeren enntsezt und jm das Lannd verbotten: Die aber annderer frömbden Lewten Brief geuärlich aufprechen, sollen nach Erkanntnuss der Geschwornen gestrafft

[1] V. ö. Friedlaender 760. l., Fischer P. 7. l.; Seréxhe 9—10. l.

[2] V. ö. Seréxhe 10. l.

[3] V. ö. Seréxhe 11. l. 28. jegyz.; ugyan Azorius már arról is említést tesz, hogy bizonyos hivatást gyakorló személyek (orvos, sebész, ügyvéd stb.) megtagadhatja a tanuvallomást, ha azzal titkot árulna el.

[4] V. ö. Friedlaender 761., Fischer P. 7. l.

werden.« (Lib. VIII. tit. 23.) [1] A Carolina ismét hallgat, a német jogterületen érvényben volt utóbbi törvénykönyvek azonban mind büntetik a levéltitoksértést, [2] s vagy kifejezetten, vagy közvetve falsumnak minősítik azt.

Jelentős változást hozott létre a postaintézmény fejlődése, melynek szervezésével a Thurn-Taxis hercegi család ősei, a Toriani néven ismert olasz nemesek bizattak meg. [3] A gyakori visszaélések, melyek különösen a 30 éves háború idején fordultak elő nagy számmal, a postaintézmény hitelét veszélyeztették; ki kellett tehát mondani, hogy a postaalkalmazottak lelkiismeretesen teljesítsék kötelességeiket, a leveleket se fel ne bontsák, se másnak mint a címzettnek ki ne szolgáltassák. Ez megtörtént I. Józsefnek 1690-ben kiadott ú. n. Wahlkapitulatió-jában: »Nicht weniger wollen Wir den General-Erb-Reichs-Postmeister dahin halten, dass er seine Posten mit aller Nothdurfft wohl versehe, die getreue und richtige Brieff Bestellung .... ohnverweisslich befördere«. (Art. 34. §. 2.) [4] Az 1712-iki postarendszabály már elég súlyos büntetéssel fenyegeti a kötelességét megszegő postaalkalmazottat: »soll derjenige Post-Bediente........ ersternfalls........ mit einer Geld-Straffe von 100 Thalern angesehen; letzernfalls aber gar cassiret und infam erkläret....... werden«. (Kap. VIII. §. 4.) [5]

[1] V. ö. Friedlaender 762. l.

[2] Igy az 1620-iki Jus provinciale ducatus Prussiae (lib. VI. tit. 8.), az 1685-iki revideált porosz Landrecht (Lib. VI. tit. 8.), az 1721-iki porosz Landrecht (Lib. VI. tit. 9.); az 1751-iki codex juris bavarici criminalis (I. rész, 9. fej.) s az 1768-iki Theresiana; v. ö. Fischer P. 8—9., Friedlaender 765—767. l. A codex Josephinicus ismét nélkülözi e rendelkezést.

[3] V. ö. Stephan, Geschichte der Preussischen Post, Berlin 1859. 6—7. l.; Csoppey-Kuppis, A világforgalom, Budapest, 1889. 86. s köv. l.; Fischer P. D. a Conrad-féle Handwörterbuch der Staatswissenschaften VI. köt. 147. l. »Post« vezérszó alatt. Gömöri Lajos, A magyar posták dolgai. V. ö. Bud. Szemle. 1908 szept. füz. 329—367.; e kiváló értekezést a kidolgozásnál már nem vehettük figyelembe.

[4] V. ö. Friedlaender 767., Fischer P. 10. l.

[5] V. ö. Friedlaender 768.; Fischer P. 10. és Fischer P. D. 147. l.

Ugyan az újkor első századaiban a hivatási titok őrzésének kötelessége is jogi szabállyá lőn. A würtembergi hercegnek 1621-ben kiadott Landesordnung-jában olvassuk: »Es sollen auch die Hebammen der presthaften Weiber Krankheiten, Fehl und Mängel, nicht offenbar machen, sondern vertrucken helfen, auch sich der leichtfertigen Reden, aller aberglaubischen Segen und anderer Abgötterung gänzlich enthalten.« [1] Az 1725-iki porosz rendelet már az orvosokra is kiterjeszti a titoktartás kötelességét, megparancsolván, hogy »die ihnen entdeckten heimlichen Mängel und Gebrechen« senkinek el ne árulják, [2] egy 1770-ben kiadott osztrák egészségügyi rendszabály még tovább megy, amennyiben az orvosok a szülésznők mellett a sebészeket s borbélyokat is felemlíti, mint olyanokat, kik titoktartásra kötelezvék, [3] az 1789-iki lippei rendelet pedig még az orvosok stb. alkalmazottjait, segédjeit s a gyógyszerészeket is bevonja a titoktartás kötelezettségének körébe. [4]

Nyugvópontot képez a fejlődésben s az eddigi szabályokat összefoglalva a XIX. század törvényhozóinak mintegy irányt szab az 1794-iki porosz Landrecht. A *levéltitoksértésnek* mindkét neme szabályozást nyer; úgy a delictum proprium, melynek elkövetője postaalkalmazott, mint a delictum commune, azaz a levéltitoknak magánosok részéről való megsértése. Az előbbire vonatkozással: »Ein Postbedienter, welcher eigenmächtig Briefe erbricht........ soll allen Schaden ersetzen; seines Amtes verlustig, und zu allen fernern Bedienungen und Ehrenämtern im Staate unfähig sein; ausserdem aber noch an Geld oder am Leibe .... bestraft werden.« (II. rész 15. tit. 15. fej. 205. §.) [5] A magánosok által elkövetett levéltitoksértés következő leírást nyer: »Wer die Briefe eines anderen, ohne beson-

[1] V. ö. Jellinek 666. l.

[2] V. ö. Gans. 3. l.; Liebmann 1. l., Seréxhe 13. l.

[3] V. ö. Jellinek 666. l.

[4] Wolff 18. l.

[5] Seréxhe 13. l. 31. jegyz.

dere Befugniss öffnet, hat schon dafür drey- bis vierzehntägige Gefängnisstrafe verwirkt.« (II. k. 20. tit. 15. fej. 1370. §.) [1])

A *hivatási titok* különböző nemei közül védelemben részesülnek: a postatitok (»Die Postbedienten müssen die ankommende und abgehende Correspondenz verschwiegen halten und mit wem Jemand Briefe wechsele, keinem Andern offenbaren« II. rész, 15. tit. 204. §.); [2]) az orvosi, szülésznői titok (»Aerzte, Wundärzte, und Hebammen sollen die ihnen bekannt gewordenen Gebrechen und Familien-geheimnisse, insofern es keine Verbrechen sind, bei Vermeidung einer nach den Umständen zu bestimmenden Geldbusse von fünf bis fünfzig Thalern niemanden offenbaren« II. rész, 20. tit. 505. §.).[3]) [4])

A *francia jogterületen* némileg eltérő a fejlődés. A postaintézmény hitelének megszilárdítása érdekében igen súlyos — nem ritkán halál — büntetést szabtak a leveleket visszatartó vagy felbontó postaalkalmazottakra; az 1742-iki ordonnance concernant les crimes commis à l'occasion des postes gályarabsággal és deportációval sujtotta a hivatalnok által elkövetett levéltitoksértést.[5]) A visszaélések azonban mind jobban elharapóztak, sőt XV. s XVI. Lajos idején a cabinets noirs egész rendszeresen űzték a levélfelbontást; volt eset, hogy egy-egy nagyobb városban ezrével koboztak el magánleveleket.[6]) Csak a francia forradalom idején bekövetkezett eszmeforrongás és Mirabeau erélye [7]) vetett

---

[1]) Seréxhe 14. l. 32. jegyz.; Friedlaender 769. l.

[2]) Seréxhe 14. l.

[3]) Wolff 18. l.

[4]) A II. rész 20. tit. 148. §-ában a gyári titok is védelemben részesül: »Wer .... Fabriken- und Handlungsgeheimnisse verrät ...« a büntetés 4—8 évi fegyház, v. ö. Seréxhe 14. l. 33. jegyz. és 21. l. 51. jegyz.

[5]) V. ö. Gerhard 8. l., Seréxhe 15—16. l.

[6]) Stephan id. m. 343. l.

[7]) Mirabeau az Assemblée Constituante 1789. júl. 25-iki ülésén így beszél: »On dirait de nous en Europe: En France, sous prétexte

véget e politikai célokat szolgáló jogcsonkításoknak s adott létet azoknak a kemény szabályoknak, melyek a postaalkalmazottak által elkövetett levéltitoksértésre oly szigorú büntetéseket szabtak. Már az 1790-iki, majd az 1791-iki törvények felállítják az elvet, mely szerint: »le secret des lettres est inviolable«.[1]) viszont az 1791-iki és a IV. brumaire 3-án kelt code pénal s ezek nyomán az 1810-iki francia btk., melynek vonatkozó 187. art.-át az 1832-iki novella némileg megváltoztatta, büntetés alá vonják a közhivatalnok vagy postaalkalmazott által elkövetett levéltitoksértést.

Jellemző, hogy a magánegyén nem esik büntetőjogi felelősség alá, ha idegen levelet felbont, a cselekmény tehát — szemben a német joggal — csak mint delictum proprium szerepel, melynek elkövetői: »un fonctionnaire ou un agent du Gouvernement ou de l'administration des postes« (1810-iki code 187. art.).

A hivatási titok védelme Franciaországban igen régi keletű; a joggyakorlat már a XVI. századtól kezdve bünteti az orvost, gyógyszerészt, szülésznőt, ügyvédet, gyóntatóatyát, ha a reábizott titkot elárulja.[2]) A gyakorlat által mintegy már szentesített szabályt az 1810-iki code öntötte szavakba, melynek az 1832-iki novella által valamelyest módosított s a 378. art. alatt olvasható szövege: »Les médecins, chirurgiens et autres officiers de santé, ainsi que les pharmaciens, les sages-femmes et toutes autres personnes, dépositaires par état ou profession des secrets qu'on leur confie qui (hors le cas où la loi les oblige à se porter dénonciateurs), auront révélé ces secrets, seront punis d'un

---

de sûreté publique, on prive les citoyens des tous droits sur les lettres qui sont la production du coeur et le trésor de la confiance.« V. ö. Gerhard 8. l. 2. jegyz.

[1]) V. ö. Gerhard 8. l.

[2]) A sigillum confessionis megsértője kötél- és tűzhalált szenvedett. V. ö. Hallays, Le secret professionel, Paris, 1890. 40., 129., 130. l.; Seréxhe 18—19. l.

emprisonnement d'un mois à six mois et d'une amende de 100 francs à 500 francs.« [1])

A XIX. század első évtizedeiben különösen a német partikuláris törvénykönyvek rendkívül változatos képet mutatnak. A levéltitok megsértése, melynek tényálladékához majd az egyszerű, majd bizonyos céllal (károkozási, tudomásszerzési) összekötött felbontás szükségeltetik, büntetendő cselekmény akár postahivatalnok, akár magános kövesse el. A delictum jogi természete körül sincs még megállapodás; néhol csalást, másutt becsületsértést látnak az idegen levél felbontásában; az 1838-iki szász és 1839-iki würtembergi btk.-ek óta azonban mindinkább megerősödik az a nézet, hogy e cselekmények személyiségi jogot sértenek s mint ilyenek önállósítandók. Ez az elválási folyamat azonban rendkívül lassan halad előre s pl. éppen Németországban — legalább formailag — még ma sem nyert befejezést. A postaalkalmazottak részéről elkövetett levéltitoksértés hovatovább különválik s hivatali delictum jellegét nyeri. A hivatási titok megsértése — a porosz Landrecht nyomán, mely azt a »Verbrechen der Beamten« cím alá sorozza — sokáig mint hivatali delictum szerepel, néhol azonban itt is még a falsum és iniuria elmélete kisért.[2]) Itt-ott már az ipari s kereskedelmi titok is védelemben részesül.[3]) Az államtitok elárulása mindenütt büntetendő s vagy a hűtlenség vagy a hivatali delictumok között található.

Magyar jogfejlődés. Régi törvényeink között egyet sem találunk mely kifejezetten büntetendőnek minősítette

[1]) A francia code 418. art.-a a gyári titkot is védi: »Tout directeur, commis, ouvrier de fabrique, qui aura communiqué à des étrangers ou à des Français résidant en pays étranger, des secrets de la fabrique où il est employé, sera puni de la réclusion et d'une amende de 500 à 20.000 fres.«

[2]) Az 1803-iki osztrák btk. is a becsületsértés fogalmi körébe vonja a büntetendő cselekményt, v. ö. 243., 244. §§.

[3]) Igy a thüringiai, badeni, würtembergi, bajor, szász btkvekben; v. ö. Schmidt P. 39—42. l.

volna a titoksértésnek akármelyik nemét is. Még az államtitok elárulásáról sincs említés téve ott, hol annak helye volna, t. i. a hűtlenségi esetek felsorolásában (Hk. I. 14., 1715. évi VII. t.-c., 1723. évi IX. t.-c.), mindazonáltal elképzelhetetlen, hogy e — talán ritka — delictum naturale a büntetést elkerülhette volna. Ha hűtlenség címén vonattak felelősségre a »subtractores castrorum« (Hk. I. 14. §. 10.), tehát azok, kik uraik várát alattomosan idegen kézre játszották, úgy kétségtelen, hogy az állam létét érdeklő titkok elárulói sem kerülték el méltó büntetésüket.

A magántitok büntetőjogi védelmét illetően sem sikerült felvilágosító adatokra bukkannunk és sajátságos, hogy a joggyakorlat figyelembevételével munkáikat megírt első büntetőjogászaink: egy Bodó, Huszty, Vuchetich sem emlékeznek meg e delictumról.

Egyedül a levéltitok megsértése képez kivételt, mely — valószínüleg szintén a már fejlődésnek induló postaintézmény hitelének biztosítása céljából — elég korán a büntetendő cselekmények közé soroztatott. Rendkívül érdekes az 1653. évi március 15-én kiadott »Approbatae constitutiones regni Transilvaniae etc.« III. rész, 23. tit. 1. art.-a alatt olvasható következő rendelkezés: »Leveleknek intercipiálásáról. Fejedelmek másoknak szóló leveleit, ha kik intercipiálnák, vagy tudva felszakasztanák, diaetákra evocáltassanak és ott legitime convincáltatván aszerint büntetődjenek, mint a fejedelmeket diffamálók felől való articulus tartja; fejedelmeknek szóló levelekkel is, ha ki azt cselekedné azon szerént büntettessék; sőt a fejedelmek után való tisztviselőknek kezek és irogatások által országos és néha fejedelmekre nézendő titkos dolgok is forganak, ha kik efféle leveleket elvennének vagy felszaggatnának, vármegyére vagy táblára citáltatván, annak continentiájának meritumja szerént neveltessék a büntetése is, de ordinarie et in genere, akármely emberséges embernek is másnak irt leveleit ha felszaggatja avagy intercipiálja valaki, a levélirónak homagiumán és abból következett kárnak és expensájának refusioján convincáltassék; ez mindazáltal értetik békességes időre, a

hazának lakósaira és fejedelmek s ország ellen való dolgokban, nem suspectus emberséges emberekre.« [1]) Magyarországban az 1723. évi 59. t.-c. szól először: »a magánleveleket elfogók, letartóztatók, elsikkasztók és megsértők büntetéséről«; e törvénycikk értelmében: »Minthogy a levelezések a közbizodalomban gyökereznek s azok késleltetése a levelezőknek igen gyakran nagy ártalmára van: 1. §. Azért Ő legszents. felsége jóságosan megengedte, hogy az idegen magánlevelek elfogói, megsértői, letartóztatói, vagy elsikkasztói világos adósságnak tekintendő 100 frttal bűnhődjenek.« E szabályokból nyilvánvaló, hogy a levéltitok hazánkban úgy a postaalkalmazottak, mint bármely magános ellenében védelemben részesült.[2]) A XVIII. században mindazonáltal elég gyakori volt a postavisszaélés, sőt jellemző, hogy 1738-ban utasítást ad ki a helytartótanács, mellyel meghagyja a postaalkalmazottaknak, hogy a veszélyes pártoskodást tartalmazó iratok terjesztőire ügyeljenek s ezeket a helytartótanácsnak feljelentsék; egy 1780-iki intézkedése szerint csak királyi parancsra csak az alispán, illetőleg városi hivatalnok közbenjöttével volt szabad idegen levelet felnyitni.

A hivatási titok közvetett védelmét szolgálja egy 1790. április 20-án kelt 13024. számú helytartótanácsi intézkedés, mely az 1787. március 1-én kiadott azon rendelkezést, melynélfogva a papok az állam elleni bűntetteseket feljelenteni s büntetőügyekben a bíróság előtt tanuvallomást tenni tartoznak, hatályon kívül helyezi.[3])

Javaslataink már-már öntudatosan és dícséretes részletességgel foglalkoznak a titoksértés egyes eseteivel. Igy az

[1]) V. ö. Kolozsvári-Óvári, 1540—1848. évi erdélyi törvények; Budapest, 1900. 97. l.

[2]) E delictumot hazai íróink is sokáig falsumnak minősítették, v. ö. Vuchetich, Institutiones iuris criminalis hungarici; Budae 1819. 291. l.; Szokolay, Büntetőjogtan, Pest, 1848. 303. l. Pauler szerint e delictumok »a csalási esetek közé hibásan számíttatnak«. de ő viszont a hamisítás cím alatt említi fel a levelek felbontásának vétségét, v. ö. Büntetőjogtan Pest, 1872. II. köt. 272. l. 7. jegyz.

[3]) V. ö. Konek, Egyházjogtan; Budapest, 1881. 455. l. 1. jegyz.

1792-iki javaslat az államtitok elárulását (»qui securitatem publicam concernentia secreta manifestat« pars secunda, art. 1. §. 4.) mint a nota infidelitatis egyik esetét említi fel s rendeli büntetni.

A hivatási titok megsértése mint hivatali bűntett nyer szabályozást; büntetendő az ügyvéd és megbízott, ha megbízójának titkait az ellenfél előtt felfedezi, továbbá a postafőnök, hivatalnok és alkalmazott, ha a reábízott leveleket feltöri és a kereskedelmi s váltóügyekben eljáró bíró, ki az eljárás titkos adatait nyilvánosságra hozza (pars sec. art. XII. §. 1. b., d., f.).[1]) Külön fejezetben »De Literarum Violatione« (pars sec. art. 42.) cím alatt szól végre a javaslat a magánosok által elkövetett levéltitoksértésről. A négy szakaszból álló articulus főbb rendelkezései a következők: »§. 1. A polgári szabadsághoz és biztonsághoz tartozik az is, hogy senkinek titkai és a köznek nem ártó levelezései az illető akarata ellenére köztudomásra ne hozassanak, sőt a közönségnek a levélbeli közlekedés bizonytalansága oly sok alkalmatlanságot okoz, hogy a levéltitok megsértése a közbűntettek sorába lép és közvádra üldözendő. §. 2. Mindenki tehát, aki másnak szokásos módon pecséttel lezárt leveleit szándékosan elfogja, visszatartja, a neki postára adás vagy a postáról leendő elhozás céljából átadott levelet elsikkasztja vagy bármiként megsérti: közbűntettben bűnös. §. 3. Úgy mint más bűntetteknél, ennél is a szándéknak és gondatlanságnak különféle fokozatai különböztetendők meg. Aki jogosítva van idegen leveleket feltörni vagy aki azokat tévedésből az övéinek hitte, minden büntetéstől ment. Aki rendkívüli kíváncsiságból vagy hogy mások kíváncsiságát kielégítse, idegen leveleket felbont, a büntetést nem kerüli ugyan el, de kisebb-

[1]) A teljes szöveg: »Hujus etiam delicti rei sunt causarum Advocati et Agentes, qui prodita dolo malo principalium suorum causa. secreta ipsorum parti adversae revelant. aut qualicunque demum alia ratione cum ilia colludunt . . . Postarum Magistri. et Officiales, horumque subalterni, qui literas sibi fide publica concreditas violaverint . . . Judex cambio-mercantilis Judicii, si inquisitionem secretam dolo malo manifestaverit«.

mérvben bűnös, mint aki e cselekményt mások kárára követi el. Ha a bűntett visszaesésben követtetett el, vagy ha oly egyén a tettes, kinek hűségére voltak a levelek bízva, végre ha a cselekményből akár a közre, akár magánosokra kár háramlik: súlyosabb büntetés szabandó ki. §. 4. A büntetés 100 frtig terjedő pénzbüntetés és a bűnösség fokához mérten culpa esetén: 1. nyilvános dorgálás, 2. egytől 8 napig, 3. nyolctól 15 napig terjedhető arrestum, — dolus esetén: 1. 15 naptól 3 hóig, 2. 3 hótól 6 hóig, 3. 6 hótól egy évig terjedhető arrestum.«[1])

Az 1843-iki javaslat külön szabályozza a hivatali titok megsértését, melyről a hivatali delictumokat magában foglaló 54. fejezetben a 485. §-ban szól, s külön emlékezik meg a hivatási titok megsértésének egy esetéről az 545. §-ban.[2]) A 485. §. imígyen hangzik: »Azon köztisztviselő, aki bosszúból vagy haszonvágyból oly tettdolgokat vagy okleveleket közöl mással, melyek hivatalos állásánál fogva jöttek tudomására, s melyeknek titokban tartása hivatalos kötelessége lett volna, ha ezáltal valakit személyében vagy értékében megsértett, az okozott károk pótlásán felül, hivatalától is mindenesetre megfosztatik; sőt súlyosabb beszámítás esetében fél évig terjedhető fogsággal is büntettethetik.« Az egyéb hivatás körében megtudott titkok közül az orvosi, szülésznői, gyógyszerészi titkok őrzésének kötelességéről nem tesz említést a javaslat, egyedül az ügyészre vonatkozással mond annyit az 545. §-ban, hogy: »az ügyész, ki ellen bebizonyodik, hogy .... az ügyek oly körülményeit, melyeknek felfedezése megbízójának káros volt, vétkes célzattal bárkinek hűtlenül elárulta .... minden okozott kárt köteles megtériteni s ezen felül a további ügyészkedhetéstől ítélet által végképen megfosztandó; sőt súlyosabb beszámítás esetében még hat hónapig terjedhető fogsággal is büntettethetik«.

[1]) A tanuzás alól való mentességet illetően v. ö. pars prima, art. X. §. 16.

[2]) A katonai titok elárulására v. ö. 429. §. *a)* pont.

Nagy részletességgel szól a javaslat a különálló s »A levelek jogtalan feltöréséről« címet viselő 37. fejezetben a levéltitoksértésről. A 367. §. adja a tényálladék-leírást: »Aki valamely másnak szóló levelet vagy lepecsételt irományt tudva és szándékosan feltör és elolvas anélkül, hogy arra az által, ki a levelet írta, vagy az által, kihez a levél intézve volt, vagy akit a lepecsételt iromány illetett, felhatalmazva lett volna, büntettetni fog, s büntetése 200 forintig, sőt súlyosabb beszámítás eseteiben két hónapi fogságig terjedhet.« Minősítetté lesz e delictum a 368. §. eseteiben, mely szerint: »ha pedig annak tartalmát valakinek kárával vagy meggyalázásával nyilvánossá is tette, büntetése hat hónapig súlyosíttathatik«. Még szigorúbban büntetendő esetről szól a 369. §.: »Végre aki valamely másnak szóló levelet vagy irományt oly célzattal, hogy ezáltal valakinek kárával magának vagy másnak hasznot hajtson vagy minden haszon nélkül valakit károsítson, erőszakkal vagy álnok mesterséggel hatalmába kerített, ha csak tette valamely súlyosabb bűntettbe át nem ment, egy évi rabságig büntettethetik.«[1]) A jogosult levélfelbontások eseteit is leírja a javaslat következő 370. §-a: »Szülők és gyámok vagy azoknak megbízottjai, az atyai vagy gyámi hatalom alatt levő kiskorú gyermekek leveleire s irományaira nézve, úgyszintén a közhatóságok a bűnvádi közkereset alatt lévőknek azon leveleire s irományaira nézve, melyeket a büntetőeljárási fejezet rendelete szerint feltörniök s elolvasniok szabad volt, a fentebbi 367. §. rendelete alá nem tartoznak.«[2]) Mindezen rendelkezések egyaránt vonatkoznak úgy a magánosokra, mint a közhiva-

[1]) Jellemző Rakowsky Adolfnak, Turóc vármegye követének az 1843. évi szept. hó 6-án tartott országos ülésen tett következő megjegyzése: »Az látszik nekem, hogy a levelek iránt nincs elegendő biztosítás; mert sokszor a levelek kandiságból is felnyittatnak, nemcsak haszonkeresésből és ily módon titkok nyomára lehet akadni: azért a végett is rendelést kellene tenni, mert a titkokat is nem igen szabad felfedezni« v. ö. Fayer, Az 1843-iki javaslatok anyaggyűjteménye Budapest, 1900. III. 281.

[2]) V. ö. még a jav. 486. §-át.

talnokokra, illetve a postaalkalmazottakra, mégis szükségesnek tartotta a javaslat szerzője annak kimondását a 371. §-ban, hogy: »Midőn a fentebbi 367., 368. és 369. §§-ban körülírt bűntettet valaki oly levéllel követte el, mely hivatalánál fogva került kezére, a fentebbi büntetésen felül, közhivatalának elvesztésével büntettethetik.« Álljon még itt a fejezet utolsó szakasza, mely szerint: »372. §. Az ezen fejezetben említett bűntettekért csak a sértett félnek panaszára mozdíttathatik közkereset.« 1)

Büntetőtörvénykönyvünk megalkotásáig s életbeléptetéséig csak néhány szórványos szabályra akadunk még, melyek a titok védelmét szolgálva, többnyire csupán fegyelmi, de néha büntetőjogi fellépésre adnak alkalmat. Igy az 1840. évi XV. t.-c.-ben foglalt váltótörvény II. részének 16. §-ában olvassuk, hogy: a váltótörvényszék »minden tagjaitól, a kereskedői hitel fenntartása tekintetéből teljes titoktartás ..... kívántatik«; e parancsnak szankciója nincs.

Szélesebb körben mozog a bírák és birósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. t.-c.-nek azóta hatályon kívül helyezett, illetve a btk. vonatkozó szakaszaival pótolt 12. §-a, mely a következőket rendeli: »A hivatali titok közlésének bűntettét követi el azon bíró vagy bírósági hivatalnok, ki oly tényeket vagy iratokat, amelyeknek csak hivatali állásánál fogva jutott tudomására vagy birtokába, s amelyeknek titokban tartására hivatalánál fogva kötelezve volt, azon szándékból, hogy ezáltal valakinek kárt vagy magának avagy másoknak illetéktelen hasznot okozzon, mással közöl, vagy az iratokat használat végett másnak átadja.« 2)

Az ügyvédek és közjegyzők titoktartási kötelezettségét az ügyvédi rendtartásról, illetve a kir. közjegyzőkről szóló

1) A tanuzás alóli mentességet élvezik a rokonokon kívül a papok, bírák és ügyvédek, v. ö. Elj. jav. 158., 159. §§.

2) A büntetés mérve »a fennálló törvények és gyakorlat« szerint volt meghatározandó; v. ö. 1871: VIII. t.-c. 6. §.

törvények állapítják meg (1874. évi XXXIV. t.-c. 49. §-a és 1874. évi XXXV. t.-c. 57. §-a), mely normákhoz a büntetőjogi szankciót már a btk. kapcsolja. 1)

Az általános s az abba beilleszkedő hazai jogfejlődés vizsgálata a következő *tanulságokhoz* juttat: 1. az állam létét s a kormányzás, közigazgatás, igazságszolgáltatás stb., szóval az ú. n. közfunkciók zavartalan menetét veszélyeztető vagy támadó titoksértések többnyire mint a hűtlenség esetei, vagy mint hivatali bűntettek sorakoznak a rendszerint igen súlyos büntetéssel fenyegetett delictumok közé; 2. a hivatási titkok büntetőjogi védelme csak az utolsó évszázadokban erősíti azoknak sokáig csupán magánjogi vagy erkölcsi szabályon, illetve egyszerüen társadalmi szokáson alapuló oltalmát; a különböző hivatást gyakorló egyének közül többnyire az orvosok, szülésznők, gyógyszerészek, ügyvédek, itt-ott a gyóntatóatya azok a kiemelt személyek, kik ha a hivatásuk gyakorlása közben tudomásukra jutott idegen titkot illetéktelenül felfedezik, büntetőjogilag is felelősek; a cselekmény a legutóbbi időkig vagy a csalás vagy a becsületsértés fogalmi körébe ékelődik be, néhol pedig mint hivatali delictum szerepel; 3. az ipari, gyári, kereskedelmi, szóval az ú. n. gazdasági titok megsértése alig egynéhány jogrendszerben nyer büntetőjogi jelleget s ott is csak a XIX. század első évtizedeiben; 4. az összes titoksértések közül legrészletesebb és leggondosabb szabályozáshoz a levéltitoksértés jut; a falsum s injuria teóriája itt is sokáig akadályozza e büntetendő cselekmény jogi természetének felismerését; egyebekben két irány áll egymással szemközött: a francia, mely csak akkor büntet, ha a cselekmény alanya hivatalnok s a német, mely a bárki által elkövetett

1) A csupán magánjogi felelősséggel járó titoksértésre szolgáljon például az 1875. évi XXXVII. t.-c. 535. §-a, mely »a megbizások, alkudozások és kötések tekintetében harmadik személyek irányában titoktartásra« kötelezi az alkuszt.

levéltitoksértést büntetés alá helyezi; az elkövetési cselekvés többnyire már a felbontás, néhol a visszatartás, a tartalomról való tudomásszerzés, az elsikkasztás stb.; 5. az idegen titokkörbe való egyszerű beosonás büntetendő cselekményt nem állapít meg.

V. A jogösszehasonlítás eredményei.

Mellőzve a jelenleg érvényben levő nevezetesebb törvénykönyvek s az utóbbi idők figyelemreméltó javaslatai vonatkozó rendelkezéseinek szószerint való leközlését, csak arra szorítkozunk, hogy a titoksértés különböző nemeit büntetéssel sujtó törvényszabályokat és illetőleg javaslatokat összevessük. Miután ez idő szerint a büntetendő cselekmények között egyfelől az *államtitok sértései* különös elbánásban részesülnek, másfelől büntetés alá vonatnak: az idegen titokkörbe való benyomulás, a hivatali, hivatási titkok közlése, a tárgyalási titok közzététele s a gazdasági titkok sértése, a jogösszehasonlításnál e most jelzett sorrendet fogjuk követni.

I. Az *államtitkok sértései* körében többnyire két irányú szétválasztással találkozunk; a törvényhozási munkálatok különbséget tesznek egyfelől a katonai vagy hadi, másfelől a szorosabb értelemben vett vagy politikai, illetve diplomáciai államtitkok között s a további differenciálódás alapjául a cselekvés különbözőségeit veszik olyképen, hogy míg a politikai titoksértésnél csak az ellenséggel való közlés, elárulás, közzététel stb.; addig a hadi titok megsértésénél ezenkívül már maga a kémlelés is büntetendő cselekmény.

Igy a *francia code,* mely eredetileg csak a diplomáciai s a hadi titok elárulását büntette (v. ö. art. 80., 81., 82.), egy 1886. április 18-án kelt külön törvénnyel (loi qui établit des pénalités contre l'espionnage) bővül, mely már a kémkedést is büntetés alá vonja. (V. ö. még a francia katonai btk. 206., 207. §§-ait.) A *német birodalmi* btk. 92. §. 1. pontjában együtt szerepelnek politikai államtitkok a katonai titkok egyik nemével (Festungspläne), s a sértő cselekmény: idegen állam kormányával való közlés, illetve nyilvánosságra hozatal s a 90. §. 5. pontja szerint a kémlelés; az 1893. évi július 3-án kelt törvény óta azonban a katonai titkok sértései különválnak s büntetendő cselekménynek nyilváníttatik a katonai titoknak (»Gegenstände, deren Geheimhaltung im Interesse der Landesverteidigung erforderlich ist«) úgy egyszerű és minősített elárulása (minősített az árulás, ha a tettes tudja, hogy a titok közlésével Németország biztonságát veszélyezteti), mint annak kikémlése. (V. ö. id. törv. 104. §§.) Egészen különválik az ú. n. Arnim-szakasz: a német btk. 353. §-a, mely a német birodalom külügyi hivatalának tisztviselőire a hivatali (rendszerint az állam külügyi viszonyait érdeklő) titok közléséért szab büntetést.

Ausztriában ez idő szerint kifejezetten csak az árulás esik büntetés alá (v. ö. az osztrák btk. 58. §. *c)* pontját, mely egyebek között az államra veszélyt hozó cselekményeket bünteti: »es geschehe durch mitgeteilte zu solchen Zwecken leitende Geheimnisse« és 67. §-át, melyben a katonai titok közléséről van szó; v. ö. még 1862. december 17-én kelt törvény 9. art.-át), a javaslatokban azonban már a katonai titok kikémlése is büntetendő. (V. ö. III. jav. 96. §.)

A *németalföldi* btk. 98. §-a általában az államtitkok elárulását, 102. §-a pedig 2. pontjában a hadi titok közlését s 4. pontjában a kémkedést bünteti. (V. ö. még a 104. art. 1. pontját.)

Rendkívül érdekes az *olasz codice* álláspontja; a 107. art. mindenekelőtt leírja az alapdelictumot, mely lényegileg abban áll, hogy valaki politikai vagy katonai titkot (»segreti politici o militari, concernenti la sicurezza dello Stato«) akár közlés, illetve nyilvánosságra hozás, akár másnak tudomásszerzését megkönnyítve, elárul; a 109. art. értelmében a titoksértés e neme annak részéről, ki hivatalánál fogva jutott a titok birtokába, gondatlanságból (»per negligenza o imprudenza«) is elkövethető: az alapdelictum minősül: ha a titkot külállamnak, Olaszországgal háborút folytató államnak árulta el a tettes, továbbá ha az árulás megzavarta az olasz kormánynak valamely külkormánnyal való békés viszonyát,

végre ha a tettes hivatalánál fogva, vagy erőszakkal, illetve csellel jutott a titok birtokába. A kémlelés delictumát a 108. és 110. art.-ok büntetik, az utóbbi még a közönség elől elzárt katonai jellegű helyekre való bemenetelt is büntetéssel fenyegeti.

A *finn* btk.-nek az árulást s kémkedést büntetéssel sujtó szabályai közül kiemelem azt, mely szerint az is büntetendő, ki bármily módon birtokába jutott valamely államtitoknak s azt — bár ennek titkos jellegéről tudomása van — nyilvánosságra hozza. (V. ö. 12. fej. 7. §.)

A mai törvényhozási munkálatok között legnagyobb körültekintéssel a *norvég* btk. oldja meg feladatát.

Már az államtitok körülírásánál is rendkívül találó kifejezést használ: »dolgok, melyeknek a külállam irányában titokban maradása az ország biztonsága szempontjából szükséges«. A diplomáciai és hadi titok nem válik szét,[1]) de: 1. büntetendő, ki az államtitkot nyilvánosságra hozza s cselekménye súlyosabbá minősül, ha a titkot más államnak árulja el, ha jelentősebb kárt okoz, illetve ha hivatali állásánál fogva jutott a titok birtokába; 2. e cselekmények gondatlan elkövetése is büntetés alá esik; 3. végre büntetendő cselekménynek nyilvánítja a törvény a kémkedést is, ha annak célja a megtudott államtitok nyilvánosságra hozatala volt; súlyosabban büntetendő az, ki azon célból kémlelt, hogy a titkot más államnak hozza tudomására, vagy kinek cselekményéből nagyobb kár származott. (V. ö. 90., 91. §§.)

Az *1903-iki svájci javaslat* a katonai titok elárulását és kikémlelését külön nem emeli ki, de belefoglalja e cselekményt a 173. art.-ba, mely szerint az, ki háború idején cselekményével a Szövetség érdekeit tudva károsítja vagy veszélyezteti, büntetés alá vonandó. Egyebekben a diplomáciai árulás bűntettét is igen rövid szavakban írja le: »aki oly titkokat, melyeknek megőrzése a Szövetség érdekében kötelesség, idegen kormánnyal vagy ennek ügyvivőivel közöl.« (V. ö. 188. art.)

[1]) Mégis v. ö. 1902-iki norv. kat. btk. 80—81. §§-t.

Az *új orosz* btk. szintén külön tartja a politikai és katonai titok megsértésének delictumát, mégis az előbbit a hivatali büntetendő cselekmények közé sorolja (v. ö. 653—655. §§.), az utóbbit pedig, melynél nemcsak az illetéktelen felfedezést, hanem a kémkedést is bünteti, a hűtlenség fejezetébe olvasztja be. (V. ö. 108. §. 6. pont, 111—113. §§.)

Hazai büntetőtörvénykönyvünk, egyezően az általában követett törvényhozói felfogással, bünteti: 1. az ú. n. diplomáciai árulást, melynek tárgya: az állam biztonságát vagy más fontos érdekeit illető titkos okirat, adat vagy tudósítás; alanya: lehet bárki; az elkövetési cselekvés: a titoknak az ellenséggel, illetve más hatalom kormányával való közlése vagy nyilvánosságra hozatala (v. ö. btk. 146., 147. §§.); 2. a katonai titok kikémlelését (v. ö. btk. 455. §.); 3. ennek az ellenséggel való közlését (v. ö. btk. 144. §. 2. pont) és sajtó útján való közzétételét (v. ö. btk. 456. §.).

II. *Az idegen titokkörbe való benyomulás,*[1]) amennyiben valamely különben is büntetendő cselekmény formájában jelentkezik, természetesen a vonatkozó törvényszakasz szerint büntetendő. Egyebekben az egyszerű behatolást csupán néhány törvény bünteti; többnyire a levél-, illetve irattitok az, mely büntetőjogi védelemben részesül azokkal szemben, kik a védőkorlátok figyelmen kívül hagyása mellett, vagy ledöntése útján a titokkörbe benyomulnak, illetve kik az ilyetén kép tárgyiasult titkokat mással közlik vagy közzéteszik.

Az *egyszerű benyomulást* — néhány, ma már hatályát vesztett német partikuláris törvénykönyvön kívül (pl. az 1885-iki szász btk. 373. §-a, mely szerint: »Gleiche Strafe trifft diejenigen, welche auf unerlaubte Weise in fremde Geheimnisse eindringen«[2]) — ez idő szerint csak a newyorki btk. bünteti, melynek 436. art.-a értelmében: ki azon célból,

[1]) Rendkívül könnyen áttekinthető csoportosítást ad idevonatkozólag Finger (v. ö. 335—341. l.), kinek összeállítását némi módosítással s kiegészítéssel alapul vettük; v. ö. még Seréxhe 23—27. l., Tillmanns 72—75. l., Gerhard 51—57. l.

[2]) V. ö. Krug, Commentar. Leipzig, 1861., 295. l.

hogy valamely beszélgetést kihallgasson s azt másokkal közölve vagy nyilvánosságra hozva, másokat nyugtalanítson, zaklasson vagy sértsen, valamely épület körül ólálkodik: a hallgatózás vétségét követi el. A schaffhauseni btk. 255. §-a is büntetés alá vonja ugyan a benyomulást, de csak az esetben, ha a tettest károkozási vagy haszonszerzési cél vezérelte.[1])

A *levél-, illetve irattitok* büntetőjogi védelme rendkívül változatos képet mutat. Némelyik törvényhozási munkálat büntetendőnek nyilvánítja már a *másnak szóló nyilt levél, irat stb. birtokba vételét,* melynél — Giesker találó terminológiája szerint — az ú. n. Distanzgeheimnis, azaz a másoktól egyszerüen távoltartott levél-, illetve irattitok részesül büntetőjogi védelemben.[2]) A büntetendőség feltétele vagy a tudomásszerzés (magyar btk. 327. §., olasz codice 159. art., a bulgár btk. 309. art. 2. pontja) vagy a károkozás, illetve haszonszerzés (több német partikuláris tkv. s az 1867-iki berni btk. 186. §-a) célzata.

Másutt büntetendő cselekményt képez: *a levél, irat stb. tartalmáról való illetékes tudomásszerzés megakadályozása,* az ú. n. levélsikkasztás (1870. április 6-án kelt osztrák javaslatok, így az 1891-ikinek 326. §-a: »wer einen .... Brief .... unterdrückt«; az olasz btk. 160. §-a; a norvég btk. 146. §-a, mely szerint: »aki közreműködik abban, hogy valamely másnak szóló írásos közlemény visszatartassék, ha az ezáltal vagy egyáltalán nem vagy nem kellő időben jut a jogosult tudomására«;[3]) v. ö. még a genfi btk. 379., szt. galleni btk. 123. §. 2. pontját, a finn btk. 38. fej. 8. §-át, a németalföldi btk. 201. art.-át, s az 1891-iki angol Post office Act-ot).

A *zárt levél, irat* stb. mindenütt védelemben részesül a felbontással, feltöréssel szemben, de némelyik törvényhozási

[1]) V. ö. Stooss, Die Grundzüge des Schweizerischen Strafrechts. Basel-Genf 1893. II. köt. 173. l.

[2]) V. ö. Giesker 30., 42—47. l.

[3]) A japán javaslat 168. art.-ában is fel volt említve e cselekmény, az 1907. évi btk. 133. §-a azonban elhagyta, de beiktatta a dologrongálás fejezetébe a 263. §. alatt.

munkálat csak ezt az ú. n. levéltitokzárt védi (német bir. btk. 299. §-a: »Wer einen verschlossenen Brief oder eine andere verschlossene Urkunde, die nicht zu seiner Kenntnisnahme bestimmt ist, vorsätzlich und unbefugter Weise eröffnet«; a baseli btk. 162., a freiburginak 425. §§-ai; az 1903-iki svájci javaslat, melynek 109. art.-a csak annyit mond, hogy »Wer einen Brief oder eine andere verschlossene Schrift unbefugt öffnet«; v. ö. még az orosz btk. 542. §-át s a japán btk. 133. §-át).

Némelyik törvényhozási munkálat nemcsak a zárt levelet, iratot, hanem *egyéb őrizetbe vett vagy mások szeme elől elzárt dolgokat is,* tehát általában a titokzárt vagy mint Giesker nevezi: Verschlussgeheimnis[1]) megvédi a kíváncsiak ellen (luzerni btk. 118. §-a, mely szerint büntetendő cselekményt képez oly zár, pecsét feltörése, mely alatt valaki valamely dolgot őrizetbe átvett,[2]) a németalföldi btk. 201. §-a a levéltitokzáron kívül csak a postahivatalra bízott, illetve postaszekrénybe dobott dolgok zárát védi; a norvég btk. 145. §-a már nagyobb körre terjeszkedik, bünteti azt, ki másnak zárt tartályát felnyitja, illetve abba beférkőzik — az eredeti norvég szöveg szerint: »baner sig Adgang«, mi annyit tesz mint: »megteremti magának a behatolást« —; ha a tudomásvétellel kár okoztatott, vagy a cselekmény célja az volt, hogy más jogtalan haszonhoz jusson, a büntetés emelkedik).

A tudomásul vett levél- vagy irattitok egyszerű közlése, illetve nyilvánosságra hozatala is büntetendő néhány törvény szerint (olasz btk. 161. §-a), mely büntetéssel fenyegeti azt, ki valamely akár neki címzett, de nem a nyilvánosságnak szánt levelet vagy sürgönyt nyilvánosságra hoz — la fa indebitamente pubblica — amennyiben cselekménye kárt okozhat; természetesen súlyosabb büntetés alá esik, ki felbontás stb. útján jut a levéltitok birtokába, de itt feltétel a károkozás. v. ö. 159. art. 2. bek.: az 1903. évi svájci javaslat

[1]) V. ö. Giesker 30. l.

[2]) Stooss, i. m. III. k. 173.

244. art.-a kihágásnak minősíti: a körülményekből kivehetőleg nem a nyilvánosságnak szánt írásos közlemény közzétételét, mégis több helyütt csak abban az esetben, ha a tettes a levéltitok birtokába jogtalan benyomulás útján jutott (magyar btk. 327. §. 2. bek.: »ki a fentebbi módon — levél stb. felbontás, birtokbavétel — tudomására jutott titkot közzéteszi«; portugál btk. 461. art.; orosz btk. 542. §.; de csak akkor: »ha a közzététel azoknak, kikre vonatkozik, becsületét érinti«).

III. A magánosok által elkövetett levéltitoksértéstől különválik az ú. n. *posta-, távirda- illetőleg telefontitoksértés,* melynek jellemzője, hogy alanyai az említett hírszolgálat hivatalos alkalmazottai, sőt néhol általában a közhivatalnokok. Kiemelendő, hogy Angliában 1891-ig s Franciaországban még ma is: csak a postatitoksértés esik büntetés alá és a levéltitok a magánosok támadásával szemben a büntetőjogi oltalmat nélkülözi.

A posta- stb. titoksértés egyébként külsőleg is elválik a levéltitoksértéstől s — Olaszországot és Bulgáriát kivéve, hol egy fejezetben szerepel az összes titoksértésekkel — mint hivatali delictum nyer szabályozást.

E cselekmény *alanyai* a posta- stb. hivatalnokok (német btk. 354. §.: »ein Postbeamter«, 355. §.: »Telegraphenbeamte«; svájci javaslat 219—221. art.: »der Postbeamte ... Telegraphenbeamte ... Telephonbeamte«; v. ö. még finn btk. 40. fej. 14., 15. §§.; osztrák jav. 396. 397. §§.), illetve a posta- stb. szolgálatnál alkalmazottak (olasz btk. 162. art.: »chiunque, essendo addetto al servizio delle poste o dei telegrafi«; a német btk. 355. §-a a távirdahivatalnokok mellett az egyéb megbizottakat is felemlíti; v. ö. bulgár btk. 310. art.; a németalföldi btk. 371—375. art.-ai általában a nyilvános hírszolgálatnál alkalmazott hivatalnokot jelölik meg alanyként; a magyar btk. 200., 201. §§-ai szerint: a posta-, illetve távirdahivatalnokok vagy szolgák szerepelhetnek alanyként: Angliában szintén elég széles a tettesek köre: »every person employed by or under the postoffice«); többhelyütt általában a közhivatalnokok (francia code 187. art.: »un fonctionnaire ou un agent du gouvernement ou de l'administration des postes«; bulgár btk. 311. art.; norvég btk. 122. §.).

Mint *tevékenységi tárgyak* említtetnek a postatitoknál: a levelek (francia code 187. art., norvég btk. 122. §., olasz btk. 161. art.: »corrispondenza epistolare«), néhol ezeken kívül a csomagok (német btk. 354. §., magyar btk. 200. §., bulgár btk. 311. art.; németalföldi btk. 372. art.); többhelyütt általános jellegű, a postaszállítmányok legnagyobb részét átfoglaló kifejezéssel találkozunk (finn btk. id. §-a a levelek mellett általában a postára bízott tárgyakat említi; az osztrák javaslat 396. §-a levelekről és küldeményekről beszél, végre a svájci javaslat 219. art.-a a következő kifejezést használja: »eine der Post anvertraute Sendung«); a távirdai titoksértés tárgya mindenütt a sürgöny, de néhol kifejezetten a feladóhivatalra reábízott kézirat is (németalföldi btk. 374. art.; bulgár btk. 310. art.; finn btk. 40. fej. 15. §.). A telefontitoksértést ezideig csak az 1897. évi május 1-én kelt dán s az új norvég btk. 120. §-a szabályozzák; a javaslatok közül megtaláljuk az újabb osztrák javaslatokban (v. ö. 1891-ikinek 397. §-át) s az 1903. évi svájci javaslatban (v. ö. 221. art.); tárgya: a telefonközlés.

A *tevékenység* ismét különböző úgy az egyes törvényhozási munkálatokban, mint aszerint, hogy posta-, távirda- vagy telefontitokról van szó. A postatitok megsérthető a levelek stb. felbontása, visszatartása, megsemmisítése, tartalmuk közlése által s a legtöbb törvénykönyv fel is említi e tevékenységet (mégis a német btk. csak ennyit mond: »eröffnet oder unterdrückt«; a norvég btk. 122. art.-a meg éppen csak felbontásról szól; viszont az olasz btk. és a svájci javaslat büntetéssel sujtja azt a postaalkalmazottat is, ki másnak tudomására hozza, hogy bizonyos egyének között levélváltás stb. történt). A távirattitok megsértése a legtöbb törvénykönyv szerint a visszatartáson stb. kívül még hamisítással is elkövethető. A telefontitoknál a svájci javaslat általában a sértést említi. A legtöbb kódex büntetéssel sujtja azt az alkalmazottat is, ki másnak ily cselekmények elkövetését megengedi, illetve az elkövetésnél segélyt nyujt.

IV. A posta- stb. titok megsértése — bár többnyire hivatali delictum formájában jelentkezik — mindazonáltal nemcsak mint a hivatali kötelesség megszegése esik büntetés alá, hanem mint a polgárjogok egyikének: a titokhoz való jognak megsértése is, s épp ezt fejezik ki az elhelyezéssel a magyar, bulgár s olasz btkvek, melyek e büntetendő cselekményeket a titoksértés (olasz, bulgár btk.), illetve a polgárjogokat sértő delictumok fejezetébe (magyar btk.) illesztik. A mondottakból viszont megérthető, hogy a *tiszta hivatali titoksértés* miért hiányzik egyik-másik büntetőtörvénykönyvből. A kihagyás indoka az, hogy a közhivatalnok, midőn hivatali állásában tudomására jutott titkot felfedez, amennyiben csak az állam iránt való kötelességét szegi meg, s más érdeket nem sért: rendszerint csupán oly kisebb jelentőségű cselekményt követ el, melyben nincs kriminális jelleg s amelynek megtorlására elegendők a fegyelmi eszközök.

Itt-ott mégis a büntetendő cselekmények között is helyet foglal a hivatali titoksértés, de csak akkor, ha vagy elkövetési módja, illetve célja vagy az elárult titok tartalma ezt indokolttá teszi. Igy a magyar btk. 479. §-a büntetéssel sujtja azt a közhivatalnokot, aki hivatalos állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást, meghagyást, tudósítást vagy pedig hivatalos minőségében kezéhez jött iratot, tudva hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára, másokkal közöl vagy közzétesz. Némi eltéréssel ugyanezt a gondolatot fejezik ki: a bulgár btk. 442. art.-a, az olasz btk. 177. art.-a, az orosz btk. 653. §-a, a portugál btk. 290. art.-a, a norvég btk. 121. §-a s a svájci javaslat 214. art.-a, mégis ez utóbbi törvényhozási munkálatok különösebb feltételt nem kívánnak, sőt a svájci javaslat éppen csak ennyit mond: »Der Beamte, der das Amtsgeheimnis verletzt . . . wird mit Gefängnis bestraft«.

V. A *hivatási titok* büntetőjogi védelme már általános szabály s nincs büntetőtörvénykönyv, mely ne büntetné azt, ki a bizonyos hivatása gyakorlata folytán tudomására jutott, illetve reábízott idegen titkot elárulja, mással közli vagy közzéteszi. A vonatkozó delictum köre azonban igen

változatos képet mutat. Igy a *cselekmény alanyaira* szegzett szempontból a következő csoportosítás vihető keresztül: 1. csak a taxative felsorolt személyek lehetnek tettesek (ezek az osztrák btk. 498., 499. §§. szerint: az orvos, sebész, szülész, gyógyszerész; az 1891-iki osztrák javaslat 327. §-a felemlíti még az ügyvédet, közjegyzőt, védőt, de elhagyja a sebészt, viszont idesorozza a segédeket, a német btk. 300. §-a ilyetén felsorolást ad: ügyvéd, jogtanácsos, közjegyző, védő, orvos, sebész, szülésznő, gyógyszerész s ezek segédei; a magyar btk. 328. §-a szerint: a közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznő és ezek segédei követhetik el e delictumot; a finn btk. 38. fej. 3. §-a: ügyvéd, meghatalmazott, orvos, sebész, szülésznő, gyógyszerész és ezeknek segédei felsorolást ad; a norvég btk. 144. §-a ezeken kívül a lelkészt is bevonja e körbe, a japán btk. még a drogistát is, v. ö. 134. §.); 2. a delictumot elkövetheti általában valamely hivatást gyakorló egyén (németalföldi btk. 272. art., olasz btk. 163. art., portugál btk. 290. §., orosz btk. 541. §., bulgár btk. 308. art., svájci javaslat 108. art.); 3. alanya lehet a cselekménynek minden hivatást gyakorló egyén, de különösen nehány külön megjelölt személy (francia code 378. art.-a, midőn felemlíti az orvost, sebészt s más egészségügyi közegeket, a gyógyszerészt, szülésznőt, hozzáteszi: »et toutes autres personnes dépositaires, par état ou profession, des secrets qu'on leur confie«; hasonlóan a belga btk. 458. art.-a). A *cselekmény tárgya* némelyik törvénykönyv szerint egyszerűen a titok (francia, belga, osztrák, németalföldi, portugál, norvég és japán btkvek), másutt a magántitok (német és finn btk.); több helyütt pedig közelebbi meghatározással találkozunk (így a magyar btk.: »valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető titok«; hasonlóan a bulgár btk.; az olasz codice szerint: »oly titok, melynek közlése kárt okozhat«; orosz btk.: »oly titok, melynek felfedezése annak a személynek, kit érdekel, vagyoni vagy erkölcsi kárt okozhat«). A *tevékenység* többnyire a »felfedez, mással közöl, elárul, másnak tudomására juttat« stb. kifejezésekkel jelöltetik meg.

Rendkívül fontos a törvénykönyveknek azon alapon való összehasonlítása, hogy *szabad-e*, s ha igen, mily esetekben a hivatási titkot *felfedezni?* Három csoport különböztethető meg: 1. hol a titoktartás kötelezettsége abszolút, melynélfogva a titok felfedezése minden körülmények között büntetendő (németalföldi btk., portugál btk., bulgár btk.); 2. néhol mentesül a büntetés alól az, ki a felfedezéssel kötelességét teljesíti (francia code : »hors les cas où la loi les oblige à se porter dénonciateurs«; [1]) belga btk. : »hors les cas, où ils sont appelés à rendre témoignage en justice et celui où la loi les oblige à faire connaître ces secrets«; osztrák btk. : »jemand anderem als der amtlich anfragenden Behörde«); 3. egyebütt a kivételekre, melyeknek fennforgása esetén a titok felfedezhető: általános utalás történik (így: csak az illetéktelen — unbefugt — felfedezést bünteti: a német, finn, japán btkvek, az 1891-iki osztrák s az 1903-iki svájci javaslat; a norvég btk. a jogtalan felfedezést bünteti; az olasz btk. szerint csak akkor áll elő a büntethetőség, ha a felfedezés: »senza giusta causa« történt, az orosz kódex: »figyelmet érdemlő ok nélkül« kifejezést használ; hazai btkvünk az »alapos ok nélkül« való felfedezést bünteti, de még külön is kiemeli a 329. §-ban, hogy nem büntethető az eset, ha a 328. §-ban megjelölt személyek a tudomásukra jutott vagy reájuk bízott titokról a hatóságot kötelességükhöz képest értesítik, vagy ezáltal megkérdeztetvén, vagy mint tanuk kihallgattatván, azt a hatóság előtt felfedezik).

A hivatási titok felfedezésének vétsége aszerint, amint abban a törvényhozó inkább a magánérdek, vagy inkább a közjó sérelmét látja: indítványi, illetve hivatalból üldözendő cselekmény (indítványi cselekmény: a német, magyar, olasz, németalföldi, bulgár, norvég, japán btkvek s az 1903-iki osztrák javaslat szerint, viszont hivatalból üldözendő delic-

[1]) Miután azonban az 1832-iki novella a code 103—107. art.-ait, melyek bizonyos körülmények között a feljelentési kötelezettséget büntetés terhe alatt írják elő, hatályon kívül helyezte, ma tényleg abszolút a hallgatás kötelezettsége.

tum a francia, belga, osztrák, portugál, finn és orosz kódexekben).

VI. *A gazdasági titok büntetőjogi védelme* csak az utóbbi évtizedekben kezd megerősödni. A szabadverseny korlátlanságának eszméjével nem férhetett össze az a gondolat, hogy az üzleti, ipari, kereskedelmi, gyári stb. titok elárulása, kizsákmányolása büntetéssel sujtassék. Alapelvül szolgált sokáig, hogy a gazdasági titkait ki-ki védelmezze meg úgy, amint tudja, s ha a titoksértésből kára származott: érje be a magánjogi elégtétellel.

A fokozottabb s különösen a büntetőjogi védelemre akkor gondolt először a törvényhozó, mikor a hatósági közegeknek bizonyos esetekben ellenőrzési, felügyeleti és illetőleg betekintési jogot biztosított némely iparágba. Itt már meg kellett védeni az érdekeltet gazdasági értékű titkaiban, mert midőn az üzletember tűrni tartozik a hatóság betekintését, akkor megszűnt az a joga, hogy csak a kiválasztottakat avassa be titkaiba s így ki van téve annak, hogy az ő titokkörébe akarata ellenére, de illetékesen benyomuló hatósági közeg árulás, kihasználás útján gazdasági érdekeit veszélyeztesse, csorbítsa, sőt megsemmisítse. Később a védelem, illetve az ezt biztosító büntető szankció köre azokra is kiterjed, kik akár mint alkalmazottak, akár mint beavatottak, a gazdasági titokról tudomást szereztek, illetve kik jogtalan módon jutottak az ilyenmű titok birtokába s azt felfedezték, mással közölték, nyilvánosságra hozták vagy kihasználták.

E vázlatból kitűnőleg két, többnyire egymásután, illetve egymásmellett fejlődő iránynak kellett kialakulnia a törvényhozási munkálatokban: az egyik a *hivatalos tekintéllyel*, a másik a *magánosokkal* szemben részesíti védelemben a gazdasági titkokat.

1. *A gazdasági titok büntetőjogi védelme a hivatalos tekintéllyel szemben* fellelhető egyebek között Németországban: az alkalmazottaknak s munkásoknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló törvényekben (v. ö. 1899. július 13-iki s 1900 július 26-iki törvényeket), továbbá az 1897. június 15-iki margarin- s az 1901. május 24-iki bor-

törvény rendelkezéseiben, melyek szerint büntetendő a gyári vagy ipari titok illetéktelen közlése, a titok tárgyát képező ipari eljárásmódok stb. értékesítése, utánzása ama hivatalos közegek (szakértők, bírák, rendőrtisztviselők stb.) részéről, kik e titkok birtokába hivatalos eljárásuk folyamán jutottak.[1] *Ausztriában* az 1896. évi október 25-én kelt törvény említhető fel, mely 246. §-ában elzárással s pénzbüntetéssel sujtja a közvetlen adók kivetésénél közreműködő hivatalnokokat, bizottsági tagokat stb., ha az adóalanynak tudomásukra jutott kereseti, vagyoni és jövedelmi viszonyait stb. nyilvánosságra hozzák. Idevág az *orosz* btk. 546. art.-a, mely szintén az adókivető közegek indiszkréciója ellenében védi a gazdasági titkokat és súlyosabb büntetéssel fenyeget, ha a közlés célja az volt, hogy az érdekelt becsületében vagy hitelében károsíttassék. Hazai jogunkban sem ismeretlen ez a közvetett védelem s bár többhelyütt csak fegyelmi szankció áll rendelkezésre (pl. az adókivetéseknél vagy az ipari és gyári alkalmazottaknak baleset elleni védelméről és az iparfelügyelőkről rendelkező 1893. évi XXVIII. t.-c.-ben, melynek 26. §-a szerint: »Az iparfelügyelők kötelesek a tudomásukra jutott üzleti vagy üzemi viszonyok tekintetében a legszigorúbb titoktartást megőrizni. Ennek megszegése a szolgálati legsúlyosabb fegyelmi büntetést vonja maga után, fennmaradván a károsult félnek az iparfelügyelő elleni egyéb magánjogi igényei«, v. ö. 1895. évi XXXVII. t.-c., a találmányi szabadalmakról 7. §.), néhol azonban ezt a büntetés is kiegészíti. Itt van pl. »a m. kir. központi statisztikai hivatalról« című 1897. évi XXXV. t.-c. 15. §-a, mely kimondja, hogy: »A központi statisztikai hivatal alkalmazottja vagy a jelen törvény értelmében szolgáltatandó statisztikai adatok gyüjtésével vagy feldolgozásával megbízott más egyén, ki ily minőségében tudomására jutott egyéni természetű statisztikai vagy egyéb adatokat, akár alkalmaztatásának vagy megbizatásának idején, akár annak megszünte után magánosoknak vagy oly hatóságoknak, melyek azok átvételére jogosítva nincsenek, elbeszél, kiszolgáltat, felmutat, megtekinteni enged vagy a jelen törvény ellenére köztudomásra juttat, amennyiben cselekedete súlyosabb büntetőjogi beszámítás alá nem esik, kihágást követ el és 2 hónapig terjedhető elzárással, valamint 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. Fennmarad ezenkívül a fegyelmi felelősség és az okozott kár megtérítésének kötelezettsége«. Az »egyéb adatokat« kifejezés s a kártérítés kötelezettségére való utalás kétségtelenné teszi, hogy a törvény itt a gazdasági titkokra is gondol. Felismerhetően idevonatkozik továbbá: az ipari és kereskedelmi alkalmazottaknak betegség és baleset esetére való biztosításáról szóló 1907. évi XIX. t.-c. 186. §-a, mely szerint: »Az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár igazgatóságának és a kerületi munkásbiztosító, úgyszintén vállalati betegsegélyző pénztárak igazgatóságának tagjai, bizalmi férfiai és alkalmazottai, a választott bíróság ülnökei és alkalmazottai, az állami munkásbiztosítási hivatal tagjai és tisztviselői, úgyszintén az e törvény alapján folyamatba tett tárgyalásokhoz meghívott szakértők: a tárgyalások folyamán vagy a helyszíni szemlék alkalmával tudomásukra jutott üzemi és üzleti titkok tekintetében a legszigorúbb titoktartásra kötelezvék. Ez iránt tőlük eskü veendő. Ha a titoktartási kötelezettség ellen vétő az országos munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár vagy valamely választott bíróság alkalmazottja, vagy az állami munkásbiztosítási hivatal tisztviselője, úgy az e törvény 191. §-ában megszabott büntetésen kívül, e törvény alapján szerzett minden jogának elvesztésével állásától azonnal elmozdítandó«; a 191. §. értelmében: »amennyiben a törvény szerint súlyosabb beszámítású büntetendő cselekmény fenn nem forog, kihágást követ el és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel és 2 hónapig terjedhető elzárással büntetendő ... *b)* aki a 186. §. első bekezdésében körülírt titoktartási kötelezettségét megszegi vagy a tudomására jutott üzemi eljárást jogtalanul utánozza«.

2. *A gazdasági titok büntetőjogi védelme magánosokkal szemben* néhány külföldi államban szintén eléggé fejlett

[1] V. ö. Schmid P. 44. l., Finger 371—374. l.

szabályokra támaszkodik. A vonatkozó rendelkezés néhol a büntetőtörvénykönyvben, illetve a btk. javaslatában található (francia code 418. art., melyet kiegészített az 1863. évi máj. 13-án kelt törvény; belga btk. 309. art.; németalföldi btk. 273. art.; olasz codice 298. art.; portugál btk. 462. art.; norvég btk. 294. §.; orosz btk. 543—545. art.; több svájci kantonális btk.; 1903. évi svájci javaslat 160. art.); másutt külön törvényben, illetve javaslatban és pedig többnyire a tisztességtelen versenyről szólókban lelhető fel. (V. ö. az 1896. évi május 27-én kelt német törvény 9—16. §§-t; az 1900-iki »Előadói tervezet« a tisztességtelen verseny ellen, 10—13. §§.; az 1906. évi ápr. 24-én kelt osztrák javaslat 30. §-a; az 1904. évi ápr. 27-én kelt neuenburgi törvény 8. art.-a; az 1900. évi nov. 19-én kelt freiburgi törvény; az 1900. évi nov. 26-án kelt luzerni trv.; az 1900. okt. 11-iki baseli trv.)

A védelem *tárgyai:* az üzleti és ipari titkok (szokásos megjelölések: Geschäfts- oder Betriebsgeheimnisse, így a német, luzerni, baseli törvényekben, s az osztrák javaslatban, hasonló kifejezéssel találkozunk a neuenburgi, freiburgi, németalföldi s norvég törvényekben; a svájci javaslat Fabrikationsgeheimnis-t említ a Geschäftsgeheimnis mellett; a francia code csak gyári titokról — des secrets de la fabrique — beszél; az olasz codice pedig az ipari titkon kívül a tudományos felfedezéseket s találmányokat — scoperte o invenzioni scientifiche o applicazioni industriali — is védi).

A titoksértés *alanyai:* némelyik törvény szerint csak az alkalmazott, a munkás, tanonc stb. (baseli, neuenburgi, freiburgi törvények, németalföldi, francia, orosz btkvek) és pedig csupán azon titokra nézve, melyeknek tudomásához alkalmazása, foglalkozása, helyzete révén jutott (osztrák jav.: »infolge dieser Bedienstung«; freiburgi törv.: »par suite der leur situation«; német törv.: »die ihm vermöge des Dienstverhältnisses anvertraut oder sonst zugänglich geworden sind)«; másutt bizonyos körülmények között és cselekvésnél ezeken kivül bárki (pl. a német törvény s az osztrák javaslat szerint, aki valamely ipari titok birtokába törvényellenes módon jut s azt mással közli vagy hasznosítja, büntetendő; a svájci javaslat meg éppen csak annyit mond: »Wer ein Fabrikationsgeheimnis.... zu dessen Geheimhaltung er rechtlich verpflichtet ist, verrät, wer sich den Verrat zunutze macht......«).

A *sértő cselekmény* egyfelől az illetéktelen közlés, másfelől a jogtalan kihasználás, sőt néhol már a kikémlés is (a német törvény bünteti: 1. a közlést, ha azt az alkalmazott követte el a szolgálati viszony idején belül, továbbá ha azt olyas valaki követte el, ki a titok birtokába illetéktelen közlés vagy saját — a törvénybe vagy a jó erkölcsökbe ütköző — cselekménye révén jutott; 2. bünteti az illetéktelen hasznosítást, ha annak alanya olyasvalaki, ki a titok birtokába illetéktelen közlés vagy saját — fent körülirt — cselekménye folytán jutott; sokban hasonlóan a baseli törvény; az osztrák javaslat szerint csak az alkalmazott részéről elkövetett közlés esik büntetés alá, viszont a hasznosítás nemcsak a közlés folytán értesült harmadik személy terhén büntetendő, hanem akkor is, ha azt az alkalmazott követi el, vagy az, ki a titokhoz kémkedés folytán — durch Ausspähung — jutott; a francia s belga code, valamint a németalföldi, olasz, orosz, neuenburgi, luzerni btvek csak a közlést s ennek kisérletét büntetik; a svájci javaslat büntetéssel sujtja az árulást, hasznosítást és a titokról meg nem engedett módon való tudomásszerzést; a norvég törvény is külön kiemeli a hasznosítást s a közlést valamint az ezekben való közreműködést).

Többhelyütt megkívánja a törvény a kár okozására, illetve anyagi előny szerzésére irányuló *célzatot* (osztrák jav., freiburgi, baseli, német, orosz, norvég törvények).

Némelyik törvény nem szab határidőt, azaz az alkalmazottak által elkövetett titoksértést mindenkoron, tehát akkor is bünteti, ha a cselekmény a szolgálat megszünte után lett elkövetve (schaffhauseni törvény), másutt kisebb-nagyobb megszorításokkal találkozunk (a német törvény csak a szolgálati viszony fennállása alatt elkövetett cselekményt vonja ide: »während der Geltungsdauer des Dienst-

verhältnisses«; ugyanígy a freiburgi, luzerni, baseli törvények; az osztrák javaslat szerint: »während des Bestandes des Dienstverhältnisses oder im Falle einer einseitig von ihm oder von Dienstgeber vorgenommenen vorzeitigen Aufhebung desselben auch während der Dauer der vertragsmässigen oder gesetzlichen Kündigungsfrist«; a norvég btk. a szolgálatból történt kilépést követő két éven belül elkövetett titoksértést is bünteti). *A cselekmény többnyire indítványra üldözendő.*

VII. *A tárgyalási titok* a birák s biróság hivatalnokok irányában a fegyelmi jog körében mindenütt védelemben részesül, sőt ahol a hivatali titok közlése büntetendő cselekményt képez, ott annak védelmét a büntetőjog is biztosítja. A titoktartási kötelezettség a birákon kívül az esküdteket is terheli; ide vonatkozik többek között a bp. 367. §-ának utolsó bekezdése, mely szerint: »Az esküdtek a szavazás lefolyását és az egyes szavazatok arányát kötelesek titokban tartani«.

Közvetlenül a jó erkölcsöt s csupán közvetve a tárgyalási titkot védi az 1900. évi jun. 25-én kelt német törvény, mely a bir. btk.-be 184. b. jelzéssel beiktatott szakaszban 300 márkáig terjedhető pénz- vagy 6 hóig terjedhető fogházbüntetéssel fenyegeti azt, ki oly birói tárgyalásról, melynél az erkölcsiség veszélyeztetése miatt a nyilvánosság ki volt zárva, botrány előidézésére alkalmas adatokat közöl. Hazai jogunk e részben szélesebb kereteket von, amennyiben a bűnvádi perrendtartást életbeléptető törvény 20. §-ában a zárt tárgyalás titkait minden esetben megvédi, mondván: »Aki a büntető biróság előtt a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalást vagy főtárgyalást a hatóság engedélye nélkül bármely módon egészben vagy részben közzé tesz, amennyiben súlyosabban büntetendő cselekmény nem forog fenn, három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő«.

KÜLÖNÖS RÉSZ.

A titok fogalmának felderítése, az ellene irányuló sértések áttekintése, az ezekkel szemben kifejtendő védelem szükségességének megállapítása s a kellő jogtörténeti és jogösszehasonlító alapok lerakása után, feladatunkat immár az képezi, hogy dogmatikailag és kritikailag mélyére hatoljunk a magyar büntetőjog és büntetőperjog mindazon szabályainak, melyek a titok védelmét szolgálják.

Az anyag beosztását illetően alapul vehetnők a titoksértések nemeit s elkülöníthetnők az idegen titokkörbe való illetéktelen benyomulás, illetve az idegen titokról való illetéktelen tudomásszerzés vétségeit az idegen titok illetéktelen közlésétől, mindazonáltal — jóllehet rendszertanilag e felosztás megfelelőbb, mint az, melyet követni fogunk — ehelyütt célszerűbbnek mutatkozik oly csoportosítást vinni keresztül, mely a magyar büntetőtörvénykönyv tényálladékait veszi sorra. A rendszertani felosztás egyfelől felesleges ismétlésekre vezetne, másfelől az egyes büntetendő cselekmények széttagolását eredményezné.

A mondottakra való tekintettel mindenekelőtt azokat a titoksértéseket fogjuk tárgyalni, melyek hazai jogunk értelmében mint büntetendő cselekmények esnek a mérlegbe, szóval azokat a büntetőjogi szabályokat elemezzük és biráljuk, melyek a titkot *közvetlenül,* azaz büntetéssel védik meg. Ezt követőleg áttekintünk azokon a büntetőjogi és büntető perjogi normákon, melyek nem büntetéssel, hanem egyébként — többnyire a titok urának érdekét tiszteletben tartva — tehát *közvetve* részesítik védelemben azt a kört, melyen belül a titok helyet foglal.

A titok közvetlen védelme a büntető s egyéb törvények ama szakaszain épül fel, melyek a titoksértés bizonyos nemeit büntetéssel fenyegetik, a *közvetett védelem* pedig azokból a büntetőjogban gyökerező szabályokból alakul ki, melyek oly esetekben, midőn valaminek felfedezése, elbeszélése, nyilvánosságra hozása rendes körülmények között jogi kötelesség, vagy legalább is megengedett cselekmény, kivételkép vagy megtiltják a közlést, vagy megengedik a titokbantartást. Ott a represszió, itt inkább a praevenció eszközeivel siet a büntetőjog a titok folytán érdekelt személyek védelmére.

A titok közvetlen védelme.

Hazai jogunknak büntetőjogias szabályain áttekintve, hét oly tényálladékot találunk, melyeknek mindegyike a titok javát támadja, sérti, illetve veszélyezteti. Ezek: 1. az államtitoksértés, 2. a levél- és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által, 3. a postai és távidai titok megsértése, 4. a hivatali titok közlése és közzététele, 5. a titok tiltott felfedezése, azaz a hivatási titok megsértése, 6. a gazdasági titok és 7. a tárgyalási titok megsértése.

1. Az államtitoksértés.

Az államtitoksértésnek két neme nyert szabályozást a magyar büntetőtörvénykönyvben, az egyik az ú. n. diplomáciai árulás, a másik a katonai vagy hadi titok megsértése.

A) *A diplomáciai árulás.*[1]) A diplomáciai árulás büntetendő cselekménye, mely a btk. különös részének »A hűtlenség« című III. fejezetében a 146. és 147. §-ok alatt foglal helyet, ama természetes gondolatmenet terméke, hogy az államnak joga van saját létét, alapintézményeit és integritását mindennemű támadás ellen ótalmazni, tehát joga, sőt kötelessége mindazokat megbüntetni, kik e támadások alanyai,[1]) s miután »a magyar államnak vagy az osztrák-magyar monarchia másik államának biztonságát vagy más fontos érdekeit illető titkos okirat, adat vagy tudósítás«, azaz az ú. n. *diplomáciai titok*[2]) ha egyáltalán nyilvánosságra kerül, vagy más hatalom kormányának, illetve háború idején az ellenségnek tudomására jut: veszélybe sodorhatja az állam exisztenciáját, de mindenesetre sérti annak diplomáciai érdekeit, büntetéssel kellett fenyegetni mindazokat, kik az ilynemű államtitok elárulásával támadást intéznek az állam személyisége ellen.

A btk. hivatkozott szakaszai ehhez képest büntetéssel fenyegetik a diplomáciai titoknak: 1. az ellenséggel, 2. más hatalom kormányával való közlését, 3. annak egyébként nyilvánosságra hozását. *Az ellenséggel való közlés,* mely csak háború idején, vagy a hadizenet megtörténte után követhető el, minden esetben büntetendő, tehát akár hivatalnok vagy megbizott, azaz, ki »hivatalánál vagy különös megbizatásánál« fogva jutott a titok birtokába, akár más magánegyén legyen annak ura. A magánegyént illetően ki »erőszak, lopás, sikkasztás vagy csel« által, illetve bármily más módon juthat a titok birtokába, a törvény nem különböztet, minélfogva nemcsak magyar honos, hanem külföldi is elkövetheti e cselekményt. A közlés történhetik nemcsak közvetlenül, hanem közvetve, azaz mások útján is, de ilyenkor mindig meg kell lennie annak a célzatnak, hogy a közölt diplomáciai titok az ellenség tudomására jusson. — *A más hatalom kormányával való közlés,* ha ez nem abból a célból történt, hogy a titok az ellenség tudomására jusson, továbbá a titoknak *egyébként nyilvánosságra hozatala*[3]) csak akkor

---

[1]) A törvény nem használja e műszót, az irodalomban azonban az Indokolás terminológiája révén a legtöbben ezt a kifejezést alkalmazzák. V. ö. Löw, II. k. 89. l.; Illés, Comm. II. kiad. 2. köt. 40. l., Angyal, A személyes tulajdonságok és körülmények tana, Budapest, 1902. 155. l. stb.; Finkey felváltva a diplomáciai hűtlenség s árulás kifejezésekkel él, v. ö. Tankönyv II. kiad. 813. s köv. l.

[1]) V. ö. Löw, II. k. 88. l.

[2]) Másnemű államtitkok nem esnek ide, hanem vagy a katonai, illetve hadi vagy a hivatali titok fogalmi köréhez tartoznak.

[3]) A nyilvánosságra hozatal megtörtént, ha a titok oly szemé-

büntethető, ha azt oly hivatalnok vagy megbizott követi el, ki a titkos okirat stb. birtokába hivatalánál vagy különös megbizatásánál fogva jutott. Ez utóbbi két cselekmény tehát magánegyén részéről elkövetve, nem esik büntetés alá, kivéve azt az esetet, midőn a magánegyén, a hivatalnok-tettes mellett mint bűnrészes működik közre; a szóban forgó két cselekvésnél a hivatalnoki jelleg ugyanis konstitutiv személyes körülmény s mint ilyen osztható, miből folyólag a btk. 146. §. 2. bekezdésében leírt cselekményre való felbujtás stb., eredjen bár extraneustól, büntetendő és pedig az említett törvényhelyre való hivatkozással.[1])

A diplomáciai árulás — mint az előadottakból kitünik — általában a titok közlésének, nyilvánosságra hozásának tényálladékát öleli fel, s a büntetési tételek (ellenséggel való közlésnél, ha a hivatalnok a tettes, 10—15 évi fegyház, ha magánegyén, ki erőszak stb. útján jutott a titok birtokába, 10—15 évi fegyház, ha magánegyén, ki más módon férkőzött a titokhoz, 5—10 évi fegyház; más hatalom kormányával való közlés, illetve nyilvánosságra hozatal esetében 5 évig terjedhető államfogház) ahhoz a normához kapcsolódnak, mely így hangzik: »őrizd meg a magyar államot vagy az osztrák-magyar monarchia másik államát érdeklő diplomáciai titkokat«. A közlésen innen fekvő tevékenység, tehát a közlés kísérlete némely esetben szintén büntetendő, az előkészület már csak akkor, ha a kbtk. 33. §-a alá vonható. Szóval maga a benyomulás, hacsak önállóan is nem büntetendő cselekmény (lopás, sikkasztás, levéltitoksértés, magánlaksértés stb.) csupán kivételkép esik büntetés alá.

Ami a kísérletet illeti, ez — ha a cselekmény az ellenséggel való közlésre irányult — feltétlenül büntetendő, lévén a btk. 146. §. 1. bekezdésében s a 147. §-ban meghatározott három cselekmény mindegyike bűntett; a btk. 146. §. 2-ik

lyekkel lett közölve, kiket a megőrzés kötelessége nem terhel, vagy akiktől ez — nagyobb számuk miatt — nem várható. V. ö. Binding, Lehrbuch, Leipzig, 1905. II. köt. 2. rész, 479. l.; Illés Comm. 41. l.

[1]) V. ö. Angyal, i. m. 156—157. l.

bekezdésében leírt delictum — más hatalom kormányával való közlés, illetve nyilvánosságra hozatal — kísérlete már nem büntethető, mert a bevégzett cselekmény büntetése öt évig terjedhető államfogház, mikor is in thesi nem bűntettről, hanem vétségről van szó (ez az álláspont ugyan vitatható, mert sajnos a btk. 20. §-a szerint az öt évi államfogház bűntetti büntetés;[1]) részünkről úgy hisszük, hogy itt törvényszerkesztési hibával állunk szemben, mely az in dubio mitius elvénél fogva, addig is, míg a törvényhozás nem intézkedik, úgy javítandó ki, hogy az öt évig terjedhető államfogházzal fenyegetett cselekményeket in thesi is vétségekként kezeljük; gyakorlatilag úgy is azok, mert a maximum megállapítása, mikor a cselekmény bűntettnek minősítendő, úgy gondoljuk, ki van zárva).

Előkészületi cselekmények közül sem a szövetkezés, sem a felhivás nem büntetendő (v. ö. btk. 148., 149. §§.), de tekintettel a cselekmény eshetőleges veszélyes voltára, megfontolandó, vajjon nem lenne-e ajánlatos a revizió alkalmán legalább is azokban az esetekben, midőn a tervezett cselekmény oda irányul, hogy a diplomáciai titok az ellenséggel közöltessék: az előkészülettel párosult szövetséget büntetendővé minősíteni.

A diplomáciai titokkörbe való egyszerű (nem büntetendő cselekmény útján foganatosított) benyomulás csak az esetben büntetendő, ha a diplomáciai titok tárgya »valamely vár vagy erőd, vagy a védelem céljából létesített megerősített tábor« fekvése, illetve ezek erődítvényei, melyekre vonatkozással aki »az illetékes hatóság engedelme nélkül tervet vagy vázlatot készít ...., úgyszintén aki hivatalos őrizet alatt levő ilyen tervet vagy vázlatot magának vagy másnak megszerez, lemásol, vagy lemásoltat«, kihágást követ el és két hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. (V. ö. kbtk. 33. §.)

[1]) Illés úgy látszik bűntettet lát a 146. §. 2. bekezdésében, mert a diplomáciai árulás kísérletét minden esetben büntetendőnek minősíti; álláspontját azonban nem indokolja; v. ö. Comm. II. köt. 41. l.

De lege ferenda még csak azt jegyezzük meg, hogy hasonlóan az olasz és norvég btkvek álláspontjához, a diplomáciai árulás azon esetében, midőn a titok az azt megőrizni köteles hivatalnok, vagy megbizott *gondatlanságából* jutott az ellenség tudomására: a culposus cselekmény alanya — esetleg fogházbüntetéssel fenyegetett — vétségért büntetendő lenne.

B) *A katonai vagy hadi titok megsértése* mint a magyar állam s az osztrák-magyar monarchia külbiztonságát veszélyeztető vagy sértő cselekmény érdemli ki a büntetést. A diplomáciai árulástól két szempontból is különbözik, amennyiben míg a katonai titoksértés köre csak az állam külbiztonságát érdeklő titkokat öleli fel s oda irányul, hogy háború idéztessék elő, vagy hogy az állam hadi érdekein essék sérelem, addig a diplomáciai árulás köre tágabb, mert kiterjed az állam összes fontosabb nemzetközi érdekeire s célja nem okvetlenül háború vagy más ellenséges akció előidézése.[1])

A katonai titoksértésnél büntetés alá esik: 1. a titokkörbe való benyomulás, azaz az ú. n. *kikémlelés,* 2. a titoknak az ellenséggel való közlése, mely cselekmény a *katonai árulás* műszóval jelölhető [2]) és végre 3. a *hadi titok közzététele.*

A kikémlelés, ha abban nyilvánul, hogy a tettes béke idején valamely vár, erőd stb. fekvéséről, erődítvényeiről hatósági engedély nélkül tervet vagy vázlatot készít, illetve hatósági őrizet alatt levő ily tervet, vázlatot megszerez, lemásol vagy lemásoltat, mint kihágás büntetendő, a kbtkv.-nek már említett 33. §§-ai alapján.[3])

Ha a kikémlelés bár béke idején, de azon szándékból történt, hogy a katonai titok más állam tudomására jusson; a cselekmény vétség s a btk. 455. §-a alapján öt évig terjed-

[1]) V. ö. Werner, A magyar büntetőjog kézikönyve. Budapest, 1898. 255. l.

[2]) V. ö. Löw. II. köt. 89. l.; ugyanígy Illés, Comm. II. köt. 34. l.

[3]) Ha e cselekményt közhivatalnok követi el az őrizete alatt levő terven vagy vázlaton, úgy rendszerint a btk. 479. §-ába ütköző hivatali titoksértés vétsége állapítandó meg.

hető államfogházzal és 8000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő. A most hivatkozott szakaszban leírt kikémlelés tárgyainak köre bővebb, mint azé, melyről a kbtk. 33. §-ában van szó; ide tartoznak »az állam hadi erejére és hadi védelmére vonatkozó intézkedések és tárgyak, melyekről a tettes tudja vagy tudhatja, hogy titokban tartandók«, tehát nemcsak a kbtk. 33. §-ában említett várak és erődök tervrajzai, hanem a hadsereg fegyverzetére vonatkozó találmányok, a fegyverzet különös szerkezete, készítésmódja stb.[1]) Egy ponton azonban viszont szűkebb területre szorul vissza a kikémlelés vétsége, mint annak kihágása, amennyiben a kbtk. 33. §-ához nem szükséges, hogy a vár stb. terve titkos legyen, s ha az is, nem kívántatik meg, hogy a tettesnek erről tudomása legyen vagy lehessen; a btk. 455. §-a ellenben feltételül tűzi ki, hogy a kikémlelt tárgyak a titok jellegével bírjanak s erről a tettesnek tudomása legyen vagy lehessen.

A tevékenység a btk. 455. §-a szerint abban áll, hogy a tettes a katonai titkot »valamely tilalom megszegésével, vagy félrevezetés, színlelés vagy másnemű fondorlat által béke idején is azon szándékból kémleli ki, hogy azokról más államot értesítsen«. A cselekmény alanya bárki lehet, mindazonáltal, ha az illető a katonai biróság hatósága alá tartozik, úgy — figyelemmel az 1889. évi VI. t.-c. 62. §-ára — a katonai btk. 324—326. §§-ai nyernek alkalmazást.[2]) Ha a kikémlelést közlés követte, ez csak súlyosító körülmény, a sajtó útján való közzététel azonban már átviszi a cselekményt a btk. 456. §-ának körébe.

Ha a kikémlelés a hadüzenet megtörténte után vagy háború idején történik, úgy a polgári egyén a btk. 144. §.

[1]) V. ö. Illés, Comm. III. köt. 498. l. Werner, 752 l.

[2]) A kat. btk. 324. és 325. §-ai nagyjában megegyeznek a btk. 455. §-ával, a 326. §. pedig büntetéssel sujtja azt, ki »valamely kémkedést, amelyet önmagának, hozzátartozóinak, vagy azon személyeknek veszélyeztetése nélkül, akik az ő törvényes oltalma alatt állanak, könnyen megakadályozhat, megakadályozni, vagy az általa ismert kémet a hatóságnak feljelenteni szándékosan elmulasztja.«

2., illetve 7. pontjában leirt és alább ismertetendő hűtlenség kisérletében bűnös,[1]) a katonai biróság hatósága alá eső személy pedig a katonai btk. 321—323. §§-ai alapján vonatik felelősségre.

A katonai árulás, mely a hűtlenség esetei között foglal helyet, a hadi titoknak az ellenséggel való közlésében áll. A btk. 144. §-ának ide vonatkozó rendelkezései szerint: »A hűtlenség bűntettét követi el és életfogytig tartó fegyházzal büntetendő azon magyar honos...... 2. aki valamely hadi művelet, tábor, vár vagy erőd tervét az ellenséggel közli; továbbá...... 7. aki az osztrák-magyar haderő állásáról, állapotáról vagy mozdulatáról az ellenséget értesíti«.

E büntetendő cselekmények alanyai csak oly magyar (és a btk. 145. §-ának második bekezdése értelmében osztrák) honosok lehetnek, kik nem tartoznak a katonai biróság hatósága alá; következéskép a külföldiek (az osztrák honosokat nem értve ide) vonatkozó cselekményei a btk. 144. §-a alá nem vonhatók, hanem velük szemben »a nemzetközi hadi szabályok alkalmazandók« (v. ö. btk. 145. §.)[2]) viszont az osztrák-magyar haderőhöz tartozók árulása a katonai btk. 321—323. §§-ai szerint büntetendő.

Az elkövetési cselekvés: a hadi titoknak az ellenséggel való közlése, illetve az ellenségnek arról való értesítése. Ellenségről lévén szó, kétségtelen, hogy a katonai árulás csak abban az esetben sorakozik a büntetendő cselekmények közé, ha a hadüzenet már megtörtént, vagy a háború kitört.

A katonai árulás elkövetésére létrejött szövetség, valamint az annak elkövetésére irányuló nyilvános és egyenes felhívás a btk. 148. és 149. §§-ai alapján büntetendő.

A hadi titok közzététele a btk. 456. §-ában találja leírását. A titok tárgyai, melyeknek sajtó útján való közzététele öt évig terjedhető államfogház és 8000 koronáig terjedhető pénzbüntetés terhe alatt van megtiltva, a következő: »az

[1]) V. ö. Illés, Comm. III. köt. 503. l.

[2]) V. ö. Illés, Comm. II. köt. 35. l.; Schnierer, Btk. törv. magyarázata II. kiad. Budapest, 1885. 268. l.

osztrák-magyar monarchia fegyveres erejének állása, mozdulatai, ereje és működése, az erődök és erődítvények állapota, a fegyverek, hadiszerek és szerelvények mennyisége, az élelmiszerek holléte, mennyisége, minősége és szállítása«. A közzététel vétségét csak oly egyén (magyar honos vagy külföldi) követheti el, ki nem áll a katonai biróság hatósága alatt (ez utóbbi ismét a katonai btk. vonatkozó §§-ok szerint büntetendő), s a büntethetőség további feltételei: *a)* hogy »az ilynemű közlések már eltiltattak«, vagy hogy a tettes a »közlések minőségéből vagy a fenforgó körülményekből beláthatta, hogy közlése által az állam érdeke sértetik meg«,[1]) *b)* hogy a közlemény ne tartalmazzon «a kormány által nyilvánosságra hozott tudósítást«.

A cselekmény egyaránt büntetendő, akár béke, akár háború idején követtetett el; de ha a sajtó útján való közzététel oly hadi titkot tartalmaz, mely a btk. 144. §. 2. vagy 7. pontjában említtetik, és a hadüzenet megtörténte után, vagy a háború ideje alatt történik s a tettes célja az volt, hogy a titok az ellenség tudomására jusson, úgy a tényálladék a hűtlenség körébe vonul át s a körülményekhez képest, továbbá a szerint, vajjon tudomást vett-e az ellenség a közleményben foglalt hadi titokról: a btk. 144. §. 2. illetve 7. pontjában meghatározott katonai árulás bűntette vagy ennek kisérlete állapitandó meg.[2])

De lege ferenda a katonai vagy hadi titok megsértésénél csupán egy rendbeli kiegészítést tartunk szükségesnek. Hézagot látunk ugyanis a törvényben a közlés delictumánál; a kikémlelés büntetendő akár béke (kbtk. 33. §., btk. 455. §.), akár háború idején (btk. 144. §. 2. és 7. pont alatti hűtlenség kísérlete) követtessék el, a közlés ellenben csak az eset-

[1]) A miniszteri értekezleten Fabiny kifogásolta a törvényszakasz ez utóbbi fordulatát, de Csemegi felszólalására, ki azt mondotta, hogy itt háborúról van szó és aki ilyen időben ír, arról fel kell tenni, hogy meggondolja, amit papirra tesz (v. ö. Löw II. k. 861. l.), e feltétel az ig. biz. némi módositása után megmaradt.

[2]) V. ö. Schnierer, 610. l., Illés, Comm. III. köt. 503. l., Werner 754. l.

ben képez büntetendő cselekményt, ha az ellenséghez volt intézve, tehát háború idején (btk. 144. §. 2. és 7. pont), vagy ha a sajtó útján való közzétételben eszközöltetett (btk. 456. §.); a katonai vagy hadi titoknak béke idején más állam kormányával való egyszerű közlése (hacsak diplomáciai árulás nem forog fenn egyszersmind) ez idő szerint nem esik büntetés alá. A külföldi törvények némelyike (pld. az 1893. évi jul. 3-iki német törvény) bünteti, s e cselekmény hazánkban is büntetendővé volna teendő, mert az az esetleges kifogás, hogy a hadi titkot béke idején más állam kormányával közlő nemkatona csak kémlelés útján juthat annak birtokába s így a btk. 455. vagy a kbtk. 33. §-a szerint amúgy is büntetendő, nem állhat meg, mert képzelhető eset, midőn valaki a katonai titok birtokában levő egyén elbeszéléséből — tehát nem kikémlelés útján — szerez tudomást a titokról. Eltűrhető-e, hogy e titoknak más állam kormányával való közlése ne büntettessék?! Semmi esetre. Legföllebb azt kellene feltételül kitüzni, hogy a közlés alanya magyar, illetve osztrák honos legyen, amennyiben a külföldi — hasonló körülmények között — titoktartásra csakugyan alig kötelezhető.

2. A levél- és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által.

Büntetőtörvénykönyvünk különös részének 23. fejezete »A levél- és távsürgönytitok megsértése magánszemélyek által« cím alatt a 327. §-ban büntető jogi védelemben részesíti a levél-, irat- és távsürgönytitkot a magánszemélyek tudomásaival szemben. A védelembe vett jogtárgy »az érdekelt személy személyes joga«,[1] melynél fogva ezt az a jogilag is méltánylandó igény illeti meg, hogy papirra bizott titkaihoz más hozzá ne férkőzzék és illetőleg ezekkel vissza ne éljen.

Törvényünk három rendbeli sértést különböztet meg, illetve emel ki s tesz büntetendővé, ezek: 1. a másnak szóló

[1]) V. ö. Löw, II. k. 589. l.

levél, lepecsételt irat vagy távsürgöny jogtalan felbontása; 2. a másnak szóló, habár be nem pecsételt levél vagy távsürgöny birtokba vétele, abból a célból, hogy tartalma megtudassék vagy másnak hasonló célból átadassék; 3. az említett módok valamelyike útján tudomásra jutott titoknak közzététele vagy a levél, irat, távsürgöny küldőjének vagy a címzettnek károsítására történt felhasználása.

E cselekmények két ponton mutatnak fel egyezőséget: ugyanazon személyek által követhetők el s ugyanazon jogtárgy ellen irányulnak; egyebekben (tevékenységi tárgy, tevékenység, szubjektív mozzanatok stb.) több szempontból különböznek, miért is közös vonásaikban együtt tárgyalandók, a további elemek megvilágításánál azonban szétválasztandók.

A btk. 327. §-ában meghatározott levél stb. titok megsértésének *alanya* lehet mindenki, kivéve bizonyos esetekben a posta- és távirdahivatalnokot vagy szolgát. Ez utóbbiaknak a postára adott levélen vagy a távirdára bízott sürgönyön elkövetett sértő cselekményei ugyanis külön elbánásban részesülnek s mint a postai vagy távirdai titok megsértései a btk. 200. és 201. §§-aiban nyernek szabályozást.[1]) E kivételezést a törvény a fejezet címfeliratában használt »magánszemélyek« szóval még külön is kifejezésre juttatja, de nem a legszerencsésebben, mert a »magánszemély« ellentéteként általában a közhivatalnokra gondolunk, már pedig a 327. §-ban leírt vétséget a postahivatalnokon stb. kívül bármely közhivatalnok is elkövetheti,[2]) szóval a posta- és

[1]) A postára nem adott levélben, távirdára nem bizott, illetve már kézbesített sürgönyön, s általában a lepecsételt iraton elkövetett sértés azonban mindig, tehát még akkor is a 327. §. alapján bírálandó el, ha a tettes postahivatalnok stb. volt.

[2]) Legföllebb az eshetik meg, hogy amennyiben a közhivatalnok az idegen levelet — hivatali kötelességének megszegésével — azon célból bontja fel, hogy az így megtudott titok közlésével valakinek jogtalanul hasznot vagy kárt, vagy más sérelmet okozzon, a btk. 471. §-ába ütköző hivatali visszaélés vétsége állapíttatik meg. Megfontolást érdemel azonban, vajjon nem lenne-e helyénvaló a közhivatalnok által hivatala gyakorlata közben elkövetett levél-

távirdahivatalnok vagy szolga hivatala körén kívül, a többi közhivatalnok pedig egyáltalán magánszemélynek tekintendő a btk. 327. §-ában meghatározott cselekményeknél.[1])

A jogtárgy: a levél-, irat-, illetve távsürgönytitok sértetlenségéhez füződő érdek, mely — midőn jogi védelemben részesül — mint a személyiségi jogok egyik ágazata jelenik meg előttünk. Hangsúlyoznunk kell Finkeyvel szemben,[2]) hogy ehelyütt nem csupán a magánszemélyeknek levélben stb. megtestesült titkait védi a jog, hanem általában minden személyiségét és tehát az államét is. Helyesen mondja idevágólag a Curia 1891. évi április 3-án kelt 824. sz. ítéletének indokolásában, hogy a btk. 327. §-ában »körülírt vétség elkövetése nem feltételeztetik a levél vagy távsürgöny elküldőjének állásától, vagyis attól, hogy a levelet vagy sürgönyt magánszemély küldte legyen«, »miből folyólag a közhivatalnoknak az állam törvényei által reáruházott« hatáskörben intézett távsürgönye (és hozzá tehetjük: levele) a törvénynek éppen oly oltalma alatt áll, mint a magánszemélyé«.[3])

A német irodalomban nincs megjegyzés a levéltitoksértés jogtárgyát illetően, mi arra vihető vissza, hogy a német birodalmi btk. 299. §-a csak a zárt levelek s okiratok felbontását bünteti. Aziránt ugyan nincs eltérés az egyes írók között, hogy a vétség elkövetője személyiségi jogot sért, a továbbiakban azonban specializálódnak és elágaznak a vélemények. Igy, míg Liszt s követői a titok javát tekintik jogtárgynak, addig Binding s Finger szerint az az akarat részesül védelemben, mely odairányul, hogy a levél, irat zárt állapotban maradjon és illetőleg csak azáltal bontassék fel,

titoksértést különválasztani s mint néhány külföldi törvénykönyv (francia, bulgár, norvég btk.) teszi, és súlyosabban büntetni? erről alább.

[1]) V. ö. Illés Comm. II. köt. 560. l. Finkey 680. l. nem egész szabatosan Werner 570. l.

[2]) Finkey szerint a titoksértések közös jogi tárgya (tehát a btk. 327. §-ába ütköző levéltitok sértése is) a magánszemély titka. v. ö. Tank. 679. l.

[3]) V. ö. Bjt. 23. köt. 93. l. és ugyanitt Baumgarten Izidor értekezését.

kit megillet.[1]) Binding ugyanis azt vitatja, hogy a zárt levél esetleg éppen nem tartalmaz titkot, s felbontása mégis büntetendő: következéskép nem a titok javát, hanem az ú. n. Verschlusswillen-t védi a törvény. Ez a nézet nem fogadható el, mert bár igaz, hogy a levélben esetleg közismert tény foglaltatik, sőt lehet, hogy az egyáltalán üres, mindazonáltal, ha más nem: épp az a körülmény, hogy van-e valami a boriték alatt, illetve a levélben és ha igen, mi? a levél illetéktelen felbontója irányában a felbontásig mindenesetre titok. De ettől eltekintve, nincs kizárva, hogy a titokban maradás érdeke nem is a tartalomra, hanem a levél írójának személyiségére, a használt kifejezésekre, az írásra, vagy tintára stb. vonatkozik,[2]) sőt az üres levél is tartalmazhat titkot, épúgy, mint a Humberték üres pénzszekrénye. Részünkről a magyar btk. 327. §-ában leírt azon cselekménnyel, mely a levél stb. felbontásában áll, a titok sértetlenségéhez füződő érdeket, mint a személyiségi jogok egyik ágazatát látjuk megtámadva. A felbontás és birtokba helyezés, illetve más kezére adás tulajdonképpen »veszélyeztetési jellegű« [3]) cselekmény, mert az elkövetéshez a levél stb. tartalmának tudomásul vétele, mással közlése vagy közzététele nem kívántatik meg. A most említett két cselekmény nem más, mint illetéktelen benyomulás másnak titokkörébe; a felbontással a titkot védő zár sértetik meg, a birtokba vétellel pedig a titkot védő távolság paralizáltatik. A közzététel, illetve károsítási célból való felhasználás már nemcsak veszélyt, hanem valóságos sértést idéz elő a titok javán.

Vegyük sorra ezek után a btk. 327. §-ának egyes külön tartható tényálladékait.

I. *A másnak szóló levél, lepecsételt irat vagy távsürgönynek tudva, jogosulatlanul való felbontása.* 1. E tényálladékban három tevékenységi tárgyat említ a törvény; ezek: *a)* a másnak szóló levél, *b)* a lepecsételt irat és *c)* a távsürgöny.

[1]) V. ö. Liszt. Lehrbuch 12—13. kiad. 405. l.: Binding Lehrbuch I. k. 128. l.

[2]) V. ö. Seréxhe, 44—45. l., Gerhard 18. l.

[3]) V. ö. Fayer, Tank. II. köt. 263. l.

A törvény szövegéből nem tűnik ki, vajjon a »másnak szóló« kifejezés csak a levélre vonatkozik-e, vagy az utóbbi tárgyakra is? E kérdésben csak a részletek során foglalhatunk állást.

A *levél* fogalmánál ehelyütt nem az a döntő, hogy a postaszabályok mit tekintenek levélnek, mert a btk. 327. §-a általában minden levelet, tehát nemcsak a postai forgalomban levő, hanem oly levelet is véd, mely egyáltalában nem került, illetve még vagy már nincs postai forgalomban,[1]) a mindennapi élet szóhasználatából kell tehát kiindulnunk s ezt véve alapul, megállapíthatjuk, hogy levél alatt ma azt a külső formát értjük, melyben a személyek közötti írásos gondolatközlés végbemegy. Eredetileg csupán a hivatalos iratok estek a levél fogalma alá, utóbb minden személytől személyhez intézett írásbeli közlést ide vontak, majd amint ez írásbeli közléseknél mindinkább egy általánosan elfogadott s használatos külső alak vétetett igénybe: a levél kifejezéssel csak ezt a formát jelöljük. Téves tehát az az álláspont, mely a levél fogalmához írásos közlést kíván, s nem oszthatjuk a Curiának 1905. évi október 18-án kelt 8876. számú ítéleti indokolásában jelentkező nézetét, mely szerint: »levélnek tekintendő minden, bármely alakban szerkesztett *írásbeli* kérdés vagy értesítés, amely meghatározott olyan személynek van a küldőtől címezve és akár személyi, akár vagyoni, akár bármely társadalmi ügyre vagy eseményre vonatkozik«.[2]) Kétségtelen, hogy rendszerint írásbeli, illetve mint a német Reichsgericht egyik ítéletében mondja: »auch in einer die Schrift ersetzenden Form«,[3]) tehát az írást helyettesítő vagy pótló formában (nyomtatott betük, gyorsírási jelek, ábrák, rajzok, titkos írás jelei stb.) jelentkező közlés alakját ölti fel a levél, de viszont a mindennapi életben levélnek minősítjük az üres papirlapot vagy egyáltalán üres borítékot is. A szóhasználat is mellettünk szól: üres levélről

[1]) V. ö. Gerhard. 17. l., Friedlaender 773. l.

[2]) V. ö. Bjt. 51. köt. 108. l. Ugyanígy a német Reichsgericht v. ö. Entscheidungen I. köt. 115. l., s ennek nyomán: Gerhard, 19. l. Fischer P. 29. l., Tillmans 9. l., Friedlaender 775. l., Kohler 12. l.

[3]) V. ö. Entsch. 25. köt. 22. l.

beszélünk s ezáltal kifejezésre juttatjuk, hogy a mit sem tartalmazó boríték is a levél fogalma alá esik, ha az egyéb kellékek fennforognak. Fayer szerint: »szükséges, hogy a levélnek legyen tartalma; ha nincs, nem állapítható meg bűncselekmény, még ha a külső ismérvek meg vannak is. A törvényszakasz csak annyit mond ugyan, hogy a »levél« felbontatott. De a fejezet címe *levéltitok* megsértéséről szól. S jogtárgy nélkül bűncselekmény különben sem jön létre«.[1]) Részünkről a már mondottakon kívül azért sem csatlakozhatunk e nézethez, mert azt vitatjuk, hogy az üres boríték is tartalmazhat titkot. Pl. A. megállapodik B.-vel, hogy ez utóbbit valamely vállalat sikeréről üres boríték, sikertelenségéről pedig egy abba helyezett üres papirlap elküldésével értesíti. Finkey nézetünk szerint helyes álláspontra helyezkedik, midőn titoksértésnek minősíti az üres levél felbontását is, »ha bizonyos személyek csak a látszatért küldenek egymásnak üres leveleket«.[2])

Az írásbeli gondolatközlés rendes formája azonban csak akkor levél, ha személytől személyhez van intézve, azaz, ha valamiként megállapítható, hogy bizonyos személytől ered s bizonyos személynek szól. A címzés nem okvetlenül szükséges, elég ha nyilvánvaló, hogy van valaki, kihez a gondolatközlés intézve van. Pl. megbízom a hordárt, hogy a címezetlen levelet A.-nak kézbesítse.

A levél csak akkor tárgya a szóbanforgó titoksértésnek, ha *»másnak«*, azaz nem annak szól, ki felbontotta és ha *zárt formában* jelentkezik. Az első feltétel nem igényel bővebb magyarázatot, amennyiben nagyon természetes, hogy az, akinek a levél szól, jogosult a felbontásra,[3]) ezzel tehát jog-

[1]) V. ö. Tank. II. köt. 263., 272. l. Az otthon védelme 12. l.

[2]) V. ö. Tank. 680. Ugyanígy Finger 316—317. Binding 128—130., Seréxhe 45. l.

[3]) Bár lehet, hogy csak bizonyos időpontban áll be a jogosultság, pl. a zárt végrendeletet csak az örökhagyó elhalálozása után, a pályadijnyertes mű jeligés levelét csak a döntés után nyithatja fel a jogosult, sőt a többi jeligés levelek fel sem bonthatók; de kérdés: van-e kriminalitás az ilyen idő előtti vagy a feltétel be nem következése esetén eszközölt felbontásban? A 327. §. alá — ha a

talanságot, büntetendő cselekményt nem követ el; de vajjon honnét következtetjük, hogy a titoksértés tárgya a btk. 327. §-ának első fordulatában csak *zárt* levél lehet? Hisz a törvény erről nem szól, sőt egyszerűen csak levelet említ s utána lepecsételt iratról beszél? Következtetésünknek két alapja is van: 1. a törvény a *felbontást* bünteti, már pedig felbontani csak zárt levelet lehet; 2. a 327. §. második fordulatában büntetendőnek van minősítve a »habár be nem pecsételt levél« birtokba vétele, mely ellentételezésből kétségtelen, hogy a felbontás tárgya a lepecsételt vagy helyesebben zárt levél. A »le- vagy bepecsételt« kifejezés, mint azt a képviselőház tárgyalása során Zay Adolf igen helyesen megjegyezte, nem megfelelő, mert »nemcsak pecséttel, hanem más anyaggal, például gumival is lehet lezárni a levelet«,[1]) miért is nemcsak a pecsét, hanem mindennemű szokásos levélzár ideértendő. Igy a boríték leragasztása, lepecsételése, átvarrása; s amint mellékes, hogy spanyolviasz, ostya vagy bármily más ragasztó, illetve lezárásra alkalmas anyag (ólomzár, cérna stb.) használtatik, épúgy nem okvetlenül szükséges a boríték sem; lehet, hogy a levélpapir stb. maga szolgáltatja a levélzárat (pl. zárt levelezőlap). Az a döntő, hogy felismerhető legyen a levélzár s ez valóban akadályul szolgáljon a tartalomhoz való hozzáférhetésnél. A zárnak olyannak kell lennie, mely a mindennapi beszédmodor szerint mint egység fogható fel[2]) s a benyomulás ellen véd; nem levélzár tehát a dobozba, szekrénybe, fiókba való elzárás, s az olyan módozat, mely csak a szétesés, elveszés, piszkolódás stb. ellen véd, pl. a keresztkötés, egyszerű átzsinegelés, összehajtás stb.[3])

---

különben jogosult bontja fel a levelet vagy zárt iratot — nem esik az ily cselekmény, — mert *nem másnak* szólt a levél — legföllebb az a némileg erőszakolt magyarázat segíthet, hogy meghatározott idő előtt még nincs, a feltétel elmaradása esetén pedig már nincs címzett, s így a levél annak semmi esetre sem szól, ki azt felbontotta.

[1]) V. ö. Löw, II. 589. l.

[2]) V. ö. Finger 314. l.

[3]) V. ö. Gerhard 21. l., Kohler 26. l., Friedlaender 779. l. stb., ellenkezően Heim, 262.

Lepecsételt irat szintén tárgya lehet a felbontással elkövetett titoksértésnek. E fogalmat illetően nincs sok mondanivalónk, mert amily nehézségekbe ütközik a német irodalomban s gyakorlatban annak eldöntése, hogy a német birodalmi btk. 299. §-ában használt »Urkunde« alatt mi értendő,[1]) éppoly könnyű az irat fogalmának megvilágítása. Irat alatt minden írásba foglalt vagy az írást pótló jelekkel kifejezett, röviden: *írásbeli gondolatnyilvánítást* értünk,[2]) mely a levél fogalmán kívül esik. E negativum főleg annyiban jelentős, hogy míg a levél személytől személyhez intézett gondolatközlés, addig az iratnál épp ez az elem hiányzik. *Az irat csupán rögzíti a gondolatot, a levél ellenben a rögzített gondolat továbbvitelét eszközli.* Ezekből kétségtelen, hogy az iratot a levéltől egyebeken kívül főleg az különbözteti meg, hogy az irat nincs máshoz intézve, miből folyólag nézetünk szerint a »másnak szóló« kifejezés nem is vonatkoztatható az irat szóra, mert amint valamely lezárt irat másnak szól, az levélnek tekintendő. A felbontás cselekményével *a mást illető* iraton követhető el a titoksértés, de csak akkor, ha az le van pecsételve, illetve olyatén képen van lezárva, hogy az alkalmazott iratzár (boríték, átvarrás, ólomzár, leragasztás, ostyazár stb.) kétségtelenül a tartalmat védi a kíváncsi szemek elől. Az irat ugyanis magában véve rendszerint nem képez titkot, de azáltal, hogy írója vagy tulajdonosa annak tartalmát másokkal közölni nem akarja s e célból az iratot lepecsételi vagy más módon lezárja: a titok jellegét ölti fel.[3]) Az elzárt, de egyébként nyitott irat nem tartozik ide; az ily irat nem bontható fel; itt — épúgy, mint az elzárt nyilt levélnél — csak a birtokba vétellel követhető el a titoksértés (btk. 327. §. második fordulat) s a tartály széttörése vagy zárának feltörése eshetőleg dologrongálásként büntethető.

---

[1]) V. ö. Friedlaender 779. s köv. l.; Binding Lehrb. I. 129. l., Finger 319. l., Tillmanns 11. l., Fischer P. 24. s köv. l.

[2]) Az írásbeliség alá vonandó a kézírás, gépírás, gyorsírás, titkos irás stb. Az üres lap nem irat.

[3]) V. ö. Illés, Comm. II. köt. 561. l. Fischer P. 31. l.

Távsürgöny a feladó meghatározott közlését a távirdai szabályok szerint továbbító s a címzetthez juttató irat. A levélhez annyiban hasonlít, hogy mindig intézve van valakihez, az irattal pedig közös vonása, hogy mindig írásbeli, illetve nyomtatott jelekben megtestesülő gondolatot tartalmaz. Miután táviratnak mindig van címzettje, következéskép a »másnak szóló« kifejezés a »távsürgöny« szónak is jelzője. Felbontással természetesen csak a lezárt táviraton követhető el a titoksértés.

2. A tevékenység, mellyel a btk. 327. §-ának első fordulatában meghatározott vétség elkövethető a »*felbont*« kifejezéssel jelöltetik. A felbontás megtörtént, mihelyt a levél, irat vagy sürgöny a zár alól feloldatik s mint nyilt levél stb. tartalmában bárki által megismerhető. A felbontás rendszerint a zár feltörésével (boríték felvágása, felszakítása, a zárt levelezőlapnál a záró-szalag körültépése, a pecsét feltörése stb.) esik egybe, de ez nem okvetlenül szükséges; a ragasztóanyag felolvasztása is idetartozik, sőt a levélnek stb. a borítékból való kivétele a boríték megsértése nélkül is felbontás. (Pl. a levélnek a boríték valamely nyilt részén keresztül történt kigöngyölgetése.) [1]) A világosságnak tartott levél tartalmának elolvasása vagy kifürkészése már nem felbontás, mert a levél nem vétetett ki a zár alól.[2]) A levél összetépése csak dologrongálásként büntethető,[3]) de ha valaki az összetépett darabkákat újból összeállítja, úgy már megállapítható a levéltitoksértés, mert ez esetben az összetépés célja a felbontás volt.

A felbontással a cselekmény be van végezve s amint közömbös, hogy miként (tévedésből, találás folytán, lopás következtében stb.) jutott a tettes a levél stb. birtokába, épp úgy nem szükséges, hogy a tartalomról való tudomásszerzés bekövetkezzék, miért is az analfabéta által eszközölt

[1]) V. ö. Entsch. 20. k. 375. l.

[2]) V. ö. Seréxhe 66. l., Binding I. k. 129. l., Frank, Das Strafgesetzbuch 3—4. kiad. Leipzig, 1903. 418. l.

[3]) V. ö. Fayer, II. 263. s a német irodalom.

felbontás is megállapítja e vétséget.[1]) Az sem szünteti meg a bűnösséget, ha a tettes a felbontás után, anélkül, hogy a tartalomról tudomást szerzett volna, a levelet stb. ismét zár alá helyezi.[2]) Még a tartalom megismerésére irányuló célzatot sem kívánja meg a törvény.

De igenis szükséges, hogy a felbontás *tudva jogosítlanul* történjék, azaz kell, hogy a felbontás objektíve jogtalan legyen s ezt tettes tudja.

A felbontásra szabályszerű levélnél s táviratnál csak a címzett, iratnál pedig az jogosult, kit ez megillet. Minden más személy részéről eszközölt felbontás tehát jogtalan.[3]) Kivételkép mégis részint közjogi, részint magánjogi szabályokból folyólag mások is jogosultak a felbontásra.

Közjogi jellegű szabályok biztosítják a felbontás jogát:

1. *a büntető perjogban*; a bp. 171. §-a szerint, ha a terhelt valamely bűntett vagy nem csupán pénzbüntetéssel büntetendő vétség miatt vizsgálat alatt áll, vagy le van tartóztatva, vagy ha ellene ily bűncselekmény miatt az elővezetés, elfogatás, vagy a főtárgyalás el van rendelve és oly körülmények forognak fenn, melyekből alaposan következtethető, hogy a hozzá intézett vagy tőle származó levelek, táviratok ellene vagy terhelt társa ellen bizonyítékul szolgálhatnak, úgy e levelek stb. lefoglalhatók s a bűnvádi perrendtartás 186. §-a alapján felbonthatók; a felbontást azonban csak a vizsgálóbíró vagy az eljáró bíróság jogosított eszközölni. A terhelt és védője között váltott levelek és egyéb írásbeli közlemények a védőnél — ha ez utóbbi már nem is jár el a terhelt érdekében — beleegyezése nélkül csak az esetben foglalhatók le, illetőleg vizsgálhatók át, ha a védő ellen részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás miatt vizsgálat van elrendelve (bp. 172. §. 2. bek.); [4])

[1]) V. ö. Gerhard, 23. l.

[2]) V. ö. Illés, Comm. II. 561. l. Fayer. II. 263. l.

[3]) Még a feladó sincs jogosítva az általa írt levelet felbontani, ha az már a címzetthez érkezett; v. ö. Gerhard 27. l., Kohler 30. l. Finger 316. l., ellenkezően Binding I. k. 130.

[4]) V. ö. még bp. 544. §.

2. *A csődtörvény* (1881. évi 17. t.-c.) 91. §-a a tömeggondnoknak felbontási jogát szabályozza, midőn elrendeli, hogy a posta és távirdahivatalok a csődnyitási végzés vételétől kezdve a közadósnak szóló leveleket, sürgönyöket a tömeggondnoknak tartoznak kiszolgáltatni, ki azokat a közadóssal közölni, s amennyiben a tömeget nem érdeklik, az utóbbinak kiadni tartozik; 3. a letartóztatottak levelezése is ellenőrizés alatt áll, így az előzetesen letartóztatottak s vizsgálati foglyokhoz intézett, vagy tőlük származó leveleket a *vizsgálóbiró* (bp. 154. §. 2. bek.), a letartóztatási intézetekben levő elítéltekéit pedig az *igazgató* (1880. évi 2106. sz. ig. min. rend. II. mell. 67. §.; IV. mell. 67. §.; V. mell. 161. §. 1895. évi 1140. sz. ig. m. rend. 20. §. és 1885. évi 55673/84. sz. ig. min. rend. mell. 9. pontja) őrzi ellen, azaz bonthatja fel; a javítóintézetben levő növendékek levelezése is ellenőrzés alatt áll; 4. a kivándorlással engedély nélkül foglalkozó vállalkozók és szállítók által küldött leveleket az eljárásra illetékes hatóság lefoglalni és elkobozni tartozik (1903. évi IV. t.-c. 46. §.) s természetesen felbontani jogosult; 9. bizonyos jövedéki ügyekben szintén jogosult az arra illetékes hatóság a levelek lefoglalására és felbontására.[1])

Magánjogilag jogosult a felbontásra: 1. a meghatalmazott és jogutód, 2. a megbízás nélküli ügyvivő, pl. a címzett pár órával ezelőtt elutazott s levéle érkezik, mely utitervét befolyásolhatja, a levél nem küldhető utána, csak sürgönyi értesítés lehetséges, mit a címzettnek a szállodában lévő barátja elintézhet; ily esetben a negotiorum gestio jogosít fel az idegen levél felbontására;[2]) 3. a szülők kiskorú gyermekei, a gyám gyámoltja leveleire vonatkozólag, de mihelyt a kiskorú önálló foglalkozást űz, az e körbe eső leveleket sem a szülő, sem a gyám nem bonthatja fel;[3]) 4. a nevelő-intézetben elhelyezett növendékek, valamint a tébolydában levő elmebetegek leveleit (v. ö. Dárdai, közig.

[1]) V. ö. Heim, 266., 267. l.
[2]) V. ö. Kohler, 51. l., Gerhard 29. l., Tillmans 66. l.
[3]) V. ö. Kohler 5 4.l., Tillmanns 67. l., Gerhard 28. l.

törvtár II. kiad. pótköt. 1903. év 156. lap) az intézeti elöljáróság bonthatja fel; ott a nevelés, itt a gyógyítás célja és sikere igazolja e jogosultságot.

Erősen vitás kérdés, vajjon *jogosult-e a férj feleségének leveleit felbontani* s elolvasni? A párisi ügyvédi karnak 1887-ben tartott értekezlete a férj jogai mellett nyilatkozott;[1]) Németországban a judikatura a legutóbbi időkig szintén ezt az álláspontot foglalta el; [2]) az irodalomban pedig Kohler s követői képviselik e nézetet. Kohler szerint a házas élet természetéből következik, hogy a családfő jogosítva van nejének életviszonyait ellenőrizni, a család becsülete felett őrködni s mindent, mi a házi nyugalmat zavarná, távoltartani, következéskép joga van nejének leveleit is felbontani.[3]) Újabban mindjobban terjed az ellenkező felfogás s pl. Németországban a polgári törvénykönyv életbeléptetése óta az újabb irodalom már nem ismeri el a férjnek e jogát.[4]) Hazánkban úgy az irodalom,[5]) mint a bírói gyakorlat azt az álláspontot követi, hogy a férj joga a feleség leveleinek felbontására nem terjed ki; így kimondotta 1902. évi szeptember 15-én kelt 8063/1902. sz. ítéletének indokolásában a Curia, hogy midőn a vádlott férj a nejének küldött ajánlott levelet álúton megszerezte s azt a köztе s neje között fennálló rossz viszonynál fogva, ennek ellenkező akaratát feltételezhetve, felbontott: jogosulatlanul cselekedett.[6]) Részünkről teljességében osztjuk a Curia állásfoglalását s legalább a hazai jogot illetően azt vitatjuk, hogy a férjnek neje leveleire vonatkozólag felbontási joga nincs. A magyar jogrendszer sokkal nagyobb tisztelettel adózott a nőnek eredettől fogva, sem minthogy

[1]) V. ö. Voillaume et Dérantiere, Droit du mari sur la correspondence de sa femme, Paris, 1888.
[2]) V. ö. Kohler, 57. l.
[3]) V. ö. Kohler 56. l., Fischer P. 35. l., Friedlaender 784. l.
[4]) V. ö. Binding Lehrb. I. 231. l., Finger 316., Frank 418. l.; Tillmanns 68—70. l., Gerhard 30—31. l., Seréxhe 90—91. l.
[5]) V. ö. Schnierer, Comm. 470., Werner 570., Finkey 680. l.
[6]) V. ö. Bjogi dtár III. k. 208. l.

ily — a személyiségi jogot olyannyira sértő — cselekményt a férjnek megengedett volna. Joggyakorlatunk ismételten kidomborította azt az elvet, hogy a férjnek felesége felett fegyelmi joghatósága nincs (v. ö. a btk. 313. §-a kapcsán kifejlődött judikatúrát), már pedig a levél felbontásának cselekményét a férj irányában csak a fegyelmi jog igazolhatná, mert az az argumentum, mit Kohler említ, hogy a házasság tisztaságának megőrzése indokolja e jogot: nemcsak a férj, hanem a nő mellett is felhozható, már pedig a feleség levélfelbontási jogát Kohler sem ismeri el. A gyakorlatban egyébként e kérdés ritkán állíttatik élére, s a megtörtént felbontás jogtalanságát többnyire vagy a hallgatag megegyezés, vagy a negotiorum gestio szünteti meg.

Említettük, hogy a btk. nem elégszik meg a felbontás objektív jogtalanságával; megkívánja, hogy a tettes *tudva* jogosítlanul bontsa fel a levelet stb. E »tudva« szót a képviselőház igazságügyi bizottsága vette fel a vétség fogalmába, a tényálladéknak szorosabb körülírása és meghatározása céljából, »nehogy az kelleténél túl» a tévedésből, vigyázatlanságból elkövetett ilynemű cselekményre is kiterjesztessék.[1]) A tettesnek, hogy büntethető legyen, tudnia kell, miszerint a titoksértés tárgyát képező levél, irat, távsürgöny nem neki szól s hogy annak felbontására nem volt jogosítva. Ha akár tévedésből, s talán gondatlanságból, — mert pl. nem nézte meg a címet — akár azért bont fel idegen levelet, mert arra magát jogosítottnak érzi: nem büntethető.[2])

A most elemezett vétség büntetése 8 napig terjedhető fogház és 200 koronáig terjedhető pénzbüntetés. A bűnvádi eljárás csak a sértett fél indítványára indítható meg. Hogy ki a sértett fél, erről összefoglalóan alább.

II. *A másnak szóló, habár be nem pecsételt levél vagy távsürgöny birtokbavétele abból a célból, hogy tartalma megtudassék, vagy másnak hasonló célból jogtalanul átadassék.*

---

1) V. ö. Löw, II. köt. 589. l.

2) V. ö. Finkey, A szándék fogalma és ismérvei; Bjt. 38. köt. 147. l.

Itt a titoksértés nem a zár alakjában jelentkező akadály eltávolításában, hanem abban áll, hogy a tettes azt a távolságot, mely a levélben vagy táviratban megtestesült titok s közte van, s mely e titkot védi: megsemmisíti; másként fejezve ki magunkat: a tettes a maga vagy más részére a titokhoz való közelséget, azaz oly helyzetet teremt, amelyben levő minden további nélkül tudomást szerezhet a tőle eddig távoltartott levél vagy távsürgöny tartalmáról.

1. A btk. 327. §-ának e második fordulatában, amelyben meghatározott vétség súlyosságára nézve az első fordulatban leírttal megegyezik, mit a büntetés azonossága tüntet fel, tevékenységi tárgyakul a törvény a — habár be nem pecsételt — levelet és távsürgönyt említi fel. Hogy ezek alatt mit kell értenünk, arról már fennebb szólottunk, kérdés azonban, miért maradt ki e felsorolásból az irat? Ennek indoka nézetünk szerint az, hogy az irat rendszerint nem tartalmaz titkot, s azáltal, hogy annak tulajdonosa azt le nem pecsételi, borítékba nem helyezi stb., kifejezésre juttatja, hogy annak tartalmát mások előtt nem is akarja rejtve tartani.

2. Az elkövetési cselekvés: a *birtokba helyezkedés,* mely többet jelent, mint az egyszerű birtokba jutás; a birtokba helyezkedésnél mindig valamely közvetlen vagy közvetett oly aktív tevékenységre gondolunk, mely éppen a birtok megszerzésére irányul s ezt eredményezi, a birtokba jutás ellenben arra utal, hogy valaki a birtokszerzésre irányuló különös akarat, illetve tevékenység nélkül került oly tényleges viszonyba a kérdéses dologhoz, melyet birtoknak nevezünk; ezenkívül mintha még egy másik különbséget is éreznénk: a dolog, melynek birtokába jutunk, nem kell, hogy azelőtt birtokban lett légyen, — midőn azonban azt mondjuk, hogy valamely dolog birtokába helyezkedtünk, ezzel valamiként azt is kifejezzük, hogy az illető dolog — mielőtt mi birtokba vettük — másnál volt, illetve, hogy annak birtokáról a volt possessor nem mondott le. A mondottakból odakövetkeztetünk, hogy a birtokba helyezkedésnek két jellegzetes eleme van: 1. a dolognak más birtokában léte, illetve másnak a

dologra vonatkozó birtokigénye; 2. birtokszerzésre irányuló aktív és eredményes tevékenység.[1]) Ezeket az elemeket a levél birtokába helyezkedésnél vizsgálva, megállapíthatjuk, hogy midőn a levél, melynek valaki birtokába jutott, ezt közvetlenül megelőzőleg nem volt senkinek sem birtokában, vagy kivehető, hogy a volt tulajdonos a birtokról lemondott: birtokba helyezkedésről s titoksértésről nem lehet szó; helyesen mondotta ki a Curia 1903. évi okt. 13-án hozott 8354. sz. ítéletének indokolásában, hogy aki egy eldobott, immár uratlan levelet talál s azt elolvassa, miután »nem célzatosan, hanem puszta véletlenségből jutott annak birtokába«, nem büntethető.[2]) Ha azonban valaki levelét, mielőtt eldobná, összetépi vagy tűzbe veti, szóval azt megsemmisíteni, illetve másokra nézve hozzáférhetetlenné tenni igyekszik s a harmadik személy az összetépett darabkákat összegyüjti s egybeállítja, vagy a teljesen vagy valami véletlen folytán el nem égett levelet magához veszi, ez már birtokba helyezkedés, mert itt csak az állagában megváltoztatott levél birtokáról mondott le a tulajdonos. Ezt a tételt fejezi ki a Curiának 1883. évi jan. 13-án hozott 6735/82. számú ítéletével helybenhagyott első- és másodfokú bírósági ítélet, midőn bűnösnek mondja ki vádlottat a levéltitoksértés vétségében, ki a levél birtokosa által darabokra tépett s papirkosárba dobott levél töredékeit magához vette, hogy azokat összeállítva a levél tartalmát megtudja.[3]) A fent említett birtokszerzésre irányuló aktív tevékenység szükségességéből viszont kétségtelen, hogy aki véletlenül, tévedésből jut a levél birtokába, szintén menekül a büntetés alól.

A birtokba helyezkedés csak az esetben ölt fel büntetendő jelleget, ha ezt a levél vagy távsürgöny *tartalmának* *megtudására, vagy a levélnek, táviratnak hasonló célból másnak leendő átadására irányuló célzat* kíséri. Ha tehát valaki pl. azért helyezi magát a levél birtokába, hogy a levél, illetve távirat megőriztessék, annak kezére, kit illet, kézbesíttessék, megsemmisíttessék stb.: büntetendő cselekmény nem forog fenn. Helyesen mentette fel tehát a Curiának 1883. évi jan. 17-én kelt 11968/82. sz. ítéletével helybenhagyott kir. ítélőtáblai ítélet vádlottat, ki a korcsma előtt boríték nélküli levelet talált, azt társával közölte s látván kinek szól, a lelkésznek megmutatták s ennek utasítása szerint az illetőnek ajánlott levélben megküldötték.[1]) Meg kell jegyeznünk, hogy a tartalomról való tudomásvétel vagy az átadás nem kívántatik meg a büntetendőséghez, elég a mondott célból történt birtokba vétel.

[1]) V. ö. Bjt. 34. köt. 101. lapon közölt 1897. ápr. 6-án kelt 2901. sz. Curiai ítélet.

[2]) V. ö. Bjt. 48. köt. 104. l. Ugyanígy 21. k. 154. l. és Werner 571. l. Ellenkezően Finkey 680. l.

[3]) V. ö. Bjt. V. köt. 322—323. l. v. ö. még Grill-féle dtár VIII. köt. 595. lapon 1650. sz. alatt közölt ítéleteket.

Szükséges végül, hogy úgy a birtokba helyezkedés, mint az átadás *jogtalan* legyen. Szabályszerint mindig jogtalan a másnak szóló levél vagy táviratnak tudomásszerzés vagy jogtalan átadás céljából való birtokba vétele, mindazonáltal bizonyos magasabb igazságügyi, rendészeti, családi, nevelési érdek itt is megtörik e szabályt, s kivételesen jogot adnak az ily célú birtokba vételre. E kivételek teljesen azonosak azokkal, melyeket fent a levél stb. felbontásánál felsoroltunk.

III. *A levélben, iratban, illetve távsürgönyben foglalt s felbontás, birtokba helyezkedés vagy átadás útján tudomásul vett titoknak közzététele, illetve a küldőnek vagy címzettnek károsítására történt felhasználása.*

E harmadik cselekménynek, mely már súlyosabb az előbbieknél, amennyiben 3 hónapig terjedhető fogházzal és 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntethető, *tárgyát* a törvény szavai szerint: »a fentebbi módon tudomásra jutott titok« képezi, miből folyólag kétségtelen, hogy nem minden levél stb. tartalmának közzététele vagy károsítási célból történt felhasználása esik ide. Kell, hogy a levél, irat vagy távsürgöny közzétett vagy felhasznált tar-

[1]) V. ö. Bjt. V. 390. l.

talma a titok fogalma alá essék, s hogy e titok tudomására a tettes a levél stb. felbontása, birtokbavétele folytán jusson. Hogy titok-e az, mi közzététetett vagy felhasználtatott, azt csak in concreto s csak a biróság állapíthatja meg. Igy kimondotta a Curia által 1883. évi november 15-én kelt 8934. sz. ítéletével helybenhagyott ítéletében a budapesti kir. ítélőtábla, hogy : »a zárt levélben foglalt, hirlapi közlésre szánt tudósítás is mindaddig titkot képez, míg azt a címzett közzé nem teszi«.[1])

Az elkövetési cselekvések közül a *közzététel* általában a többekkel való közlést jelenti.[2]) A Curiának 1891. évi április 3-án kelt 824. sz. ítéletében megállapíttatott, hogy aki jogtalanul birtokba vett sürgönyt közzététel végett egy lap szerkesztőségének megküldötte, nem a közzététel vétségében bűnös, hanem a felbontás, illetve a birtokba helyezkedés címén büntetendő, mert »a közzététel más akaratának, a vádlott akaratától független elhatározásától függött, enélkül pedig hiányzik a szándék és eredmény közt az az összefüggés, melynek alapján a cselekmény a btk. 327. §. 2. bekezdése (harmadik fordulat) minősítendő lenne«.[3])

Az egyszerű közlést, azaz a tudomásul vett titoknak más személy tudatkörébe vitelét nem bünteti a törvény, de ha e közlés a levél stb. *küldőjének vagy a címzettnek károsításával járt,* vagy ha a jogtalan módon a titok birtokába jutott egyén azt egyébként használja fel a küldő vagy címzett kárára : a bűnösség megállapitandó. A károsítás alatt nézetünk szerint nemcsak az anyagi, hanem az erkölcsi kár okozása is értendő. Ha a kár nem a levél vagy távirat küldőjét, illetve a címzettet, vagy nem az irat tulajdonosát éri, hanem ezektől különböző harmadik személyt, ez esetben nem a btk. 327. §. 2. bekezdésében leírt, azaz a harmadik fordulatban meghatározott vétség állapítandó meg, hanem a fel-

[1]) V. ö. Bjt. VII. 222. l.

[2]) V. ö. Werner 572. l.

[3]) V. ö. Bjt. 23. köt 94. l. ; ugyanitt Baumgarten kritikai megjegyzéseit.

bontással, birtokba helyezéssel, illetve átadással elkövetett titoksértésben mondandó ki a tettes bűnösnek.

Az indítványi jelleg a levéltitoksértés mind a három neménél fenforog. A bűnvádi eljárás — úgymond a btk. 327. §-ának utolsó bekezdése — csak a sértett fél indítványára indítható meg. De vajjon ki a sértett fél? Hazai irodalmunkban e kérdéssel tüzetesebben eddigelé senki sem foglalkozott ; a külföldi írók vonatkozó nézetei megoszlanak. Négy egymástól különböző álláspont áll egymással szemben : 1. *Rüdorff-Stenglein kommentárja* a feladót, illetve küldőt tekinti sértettnek ; 2. *Seréxhe* szerint indítványtételre jogosítottak úgy a küldő, mint a címzett ; [1]) 3. *Kohler,* ki a ma uralkodó nézet megalapítójának tekinthető : a levélnek a címzetthez érkezéséig a küldőt, azontúl a címzettet tekinti sértettnek ; [2]) 4. egyedül áll *Reber* nézete ; szerinte ha a sértés az elküldéstől a megérkezésig követtetett el : a feladó, illetve küldő és a címzett, ha pedig azontúl, úgy csak a címzett jogosult az indítványtételre.

A magyar btk. körében különböztetnünk kell a felbontás, birtokba helyezés, illetve átadás és közlés, illetve felhasználás között. A *felbontással* elkövetett titoksértésnél, nézetünk szerint, ha levélről vagy távsürgönyről van szó, s a cselekmény a levélnek címzetthez érkezéséig követtetett el, a küldő vagy feladó tekintendő sértettnek, mert addig a levéllel egyedül ő rendelkezik ; a címzettnek történt kézbesítés után pedig a feladón kívül még a címzett is jogosult az indítványtételre, mert ekkor már mind a kettőnek joga sérthető ; ha lepecsételt irat bontatott fel, úgy az döntő,

[1]) V. ö. i. m. 96. l., hasonlóan Merkel, v. ö. Holtz. Hb. III. k. 844. l., némi eltéréssel Binding Handbuch I. 625. l.

[2]) V. ö. i. m. 37. l., ugyanígy Fischer P. 39. l., Liszt 406. l., Friedlaender 788. l., Frank 419. l., Gérhard 36—38. l. ; ez utóbbi azzal a hozzáadással, hogy továbbítás közben úgy a küldő, mint a címzett sértettnek veendő. Nálunk Werner 572. l. ; némi eltéréssel Balogh v. ö. A sértett fél jogköre a büntetőjogban. Budapest 1887. 491. l. és Barna v. ö. Magyar Themis 1880. évf. 248. l. Heim szerint az érdeksérelmet szenvedett harmadik személy is jogosult indítványtételre, v. ö. 267. l.

hogy ki az iratnak a tulajdonosa.[1]) A *birtokba vétel* útján elkövetett titoksértésnél a levél vagy sürgöny illetékes birtokosának érdekén esik a sérelem, indítványt is ez fog tehát hatállyal előterjeszthetni. Ha végül *közzétételben* vagy kárt okozó *felhasználásban* áll a vétség, úgy mivel ez a törvény értelmében csak akkor büntethető a 2. bekezdés alapján, ha a kár vagy a küldőt, vagy a címzettet éri, következésképp e helyütt az tekintendő sértettnek, kinek érdekén kettőjük közül sérelem esett, sértett lehet eshetőleg úgy a küldő, mint a címzett; az irat tartalmának közlése esetén ismét csak annak tulajdonosa jogosult az indítványtételre.

De lege ferenda csupán egy szempontból vélnők a btk. 327. §-ának körét bővítendőnek. A norvég btk. 146. §-ának példájára — melyhez hasonló az olasz btk. 160. s az 1891-iki osztrák javaslat 326. §-a — büntetés alá kellene vonnunk azt, ki másnak szóló levelet vagy táviratot megsemmisít, visszatart, vagy ily cselekménynél közreműködik. Ezzel a tényálladékkal, mely ugyan nem tekinthető titoksértésnek, megteremtenők az összhangot a btk. 200., 201. §§-ai és az imént — lehetőleg minden részletében — megvilágosított 327. §-a között, mi mindenesetre indokolt, mert nem kisebb sérelem áll elő e cselekményeknek magánszemélyek által való elkövetése esetén, mint akkor, midőn azoknak alanya a postai vagy távirdai hivatalnok.[2])

3. A postai vagy távirdai titok megsértése.

A postakényszer, mely bizonyos kivételektől eltekintve [3]) minden levélre s küldeményre kiterjed, továbbá a közhasználatú távirda s távbeszélő üzletben tartása, mely az 1888. évi XXXI. t.-c. 1. §-a értelmében az államnak fentartott jogai közé tartozik: a gondolatközlés és továbbítás terén oly helyzetbe hozza a feleket, melyben ezek nem

[1]) V. ö. Liszt, 406. l.

[2]) Ez idő szerint a megsemmisítés esetén bizonyos körülmények között a btk. 406., illetve 418. §§-ai alkalmazhatók.

[3]) V. ö. a keresk. min.-nek 1901. évi 24.711. sz. rendeletét.

választhatják meg a sokszor titkos jellegű közléseik továbbítását foganatosító egyéneket, hanem kénytelenek magukat bizonyos állami alkalmazottakra reábízni. Az állam e kényszer gyakorlásával nem menekülhet ama kötelesség alól, hogy a posta, távirda s távbeszélő intézményeit igénybevevő feleket az alkalmazottak részéről elkövethető titoksértésekkel szemben védelemben ne részesítse; e védelem, amely a sértettek rendelkezésére álló magánjogi eszközökön kívül a fegyelmi jog körén is kifejlődik, leghatályosabb alakot a büntető szabályok felállításával ölt magára. Innét az a régtől fogva követett álláspont, hogy a gondolattovábbvitel intézményeinél alkalmazottak részéről elkövetett titoksértések mint büntetendő cselekmények toroltatnak meg. E delictumok a magánszemély által elkövetett levéltitoksértéstől lényegileg nem különböznek, s az a nézet, mely btkvünk indokolásában s Fayernél domborodik ki, hogy a posta- stb. hivatalnok által elkövetett levéltitoksértés »az alkotmányos jogok jellegét veszi fel«,[1]) míg a btk. 327. §-ában az »egyénnek magánügye« forog szóban,[2]) nézetünk szerint nem fogadható el, mert mint Finkey igen helyesen megjegyzi, a »jogi tárgy mind a két esetben ugyanaz, s a magános által elkövetett levéltitoksértés nem magánügy, hanem az is az alkotmányos, polgári jog megtámadása«.[3]) A posta- stb. hivatalnokok részéről elkövetett titoksértés csak annyiban különbözik attól, melynek magánszemély az alanya, hogy az előbbinél a hivatali kötelesség megszegése is belevegyül a delictum szövetébe s épp ez teszi indokolttá a súlyosabb büntetéssel való fenyegetést.

Büntetőtörvénykönyvünk a 200. és 201. §§-okban írja le a vonatkozó cselekmények tényálladékait.

E vétségek *alanyai* lehetnek a törvény szavai szerint: »a postahivatalnok vagy szolga«, illetve »távirdahivatalnok vagy szolga«. Ide tartoznak mindazok a személyek, kik a

[1]) V. ö. Löw, II. 588., ugyanígy Werner, 569. l.

[2]) V. ö. Fayer II. 263.

[3]) V. ö. Tank, 679. l.

m. kir. posta- és távirdahivataloknál bármily minőségben alkalmazásban állanak, tehát a vasuton vagy hajón szállított levelek és csomagok kezelői is, az ú. n. mozgó posta alkalmazottai.[1]) Liszt szerint csak az a postaalkalmazott bűnös a postai titoksértésben, ki a küldeményhez szolgálatban léte idején, mint annak kezelője jutott,[2]) mely nézettel szemben helyesen mutatja ki Tillmanns, hogy miután a törvény (s ez a magyar btkvre is vonatkozik) ily megszorítást nem tesz, e delictumot mindazok a posta- és távirdaalkalmazottak elkövethetik, kik a cselekmény idején hivataluknál fogva a küldeményhez hozzáférhetnek.[3]) A mi btkvünk 200. s 201. §-ai különben is »*postára* adott« s »távirdára bizott« levélről és táviratról beszélnek, nem a hivatalnokra bizottról.

Más közhivatalnok a btk. 327. vagy esetleg 471. §-a alapján büntetendő. Mégis, ha a postahivatalnok mint tettes mellett részesi minőségben magánszemély működik közre s a cselekmény a levél vagy távirat visszatartásával, illetve megsemmisítésével, vagy a távirat meghamisításával lett elkövetve, miután ezek a cselekmények csak postahivatalnok által elkövetve büntetendők, azaz miután itt a hivatalnoki jelleg konstitutiv s mint ilyen oszthatő személyes tulajdonság, következésképp az az extraneus, ki postahivatalnokot e cselekvésekre felbujt vagy segédkezet nyújt, a btk. 200., illetve 201. §-a alapján büntetendő ; már a levélfelbontás esetében más a helyzet, itt a hivatalnoki minőség nem konstitutiv, hanem kvantitativ, személyes körülmény, tehát oszthatatlan, miből folyólag ki a postahivatalnokot a felbontásra reábirja, a btk. 327. §-ának rendelkezései szerint büntetendő.[4])

A cselekmény *tárgya :* »a postára adott levél vagy csomag, illetve a távirdára bizott sürgöny«. Hogy mi tekintendő levélnek, csomagnak, illetve sürgönynek, erre vonatkozással a postai szabályok az irányadók. A felbontás tárgya természetesen csak a zárt levél, csomag vagy sürgöny lehet ; a zárnak itt is a tartalmat kell védenie, miért is a keresztkötés alatti küldemények felbontása nem esik büntetés alá ; a visszatartás és megsemmisítés már nyilt levélen, csomagon és sürgönyön, valamint keresztkötés alatti küldeményen is elkövethető s itt hangsúlyoznunk kell, hogy ez okból a nyilt levelezőlap, a postautalványok és szállítólevelek szelvényei is a levél fogalma alá esnek.[1]) Hasonlóképpen a sürgöny meghamisítása vagy tartalmának jogtalan közlése szintén nyilt sürgönyön, illetve ennek fogalmazványán követhető el.

A levél, csomag vagy sürgöny azonban csak annyiban s azon idő alatt tárgya e vétségeknek, amennyiben postára adatott, illetve távirdára bizatott s ameddig postai vagy távirdai kezelés alatt áll. Postára adottnak tekintendő a levél a postaszekrénybe dobás pillanatában,[2]) illetve midőn a levél, csomag vagy sürgönyfogalmazvány az átvételre szolgálatánál fogva jogosult alkalmazottnak szabályszerűen átnyújtatott.[3]) A magánúton birtokba juttatott levél stb. nem postára adás ; pl. megkérem a levélhordót, hogy a levelemet dobja be a legközelebbi levélszekrénybe. A postára adottság, illetve távirdárabizottság addig tart, míg a levél stb. a címzettnek kézbesíttetett, ezután a — bár postahivatalnok által elkövetett — felbontás ismét a 327. §. szerint büntetendő.[4])

Az elkövetési cselekvések a következők :

a) a levél, csomag, távirat *felbontása, visszatartása, megsemmisítése.* A felbontás tárgyában ugyanaz a helyzet, mint amelyet a levéltitoksértésnél a btk. 327. §-a kapcsán megvilágosítottunk. A törvény a zárt levél stb. tartalmát védi a benyomulók ellenében, és pedig ama benyomulókkal

---

1) V. ö. Illés, II. 152. l.

2) V. ö. Lehrb. 584. l. 16. jegyz.

3) V. ö. i. m. 34. ; ugyanígy Binding Lehrb. II. 2., 947. l. »der zur Zeit der Tat im Amte war« ; Frank 473. l., Gerhard 10. l., Werner 357. l.

4) V. ö. bőven Angyal i. m. 171. l.

---

1) V. ö. Heim 261. l.

2) Igy a német Reichsgericht, v. ö. Entsch. 28. köt. 100. l.

3) Binding II. 2. r. 946. l., Gerhard, 13. l.

4) A táviratttartalom jogtalan közlése természetesen elkövethető ezután is, a megsemmisítés pedig büntetlen.

szemben, kiknek — mint a szállítással, továbbvitellel megbizott posta- vagy távirdaalkalmazottaknak — kezére a levél stb. átadatott. Itt sem kell a tartalom tudomásulvétele, vagy az ezen célból való cselekvés s ennyiben ez a delictum is veszélyeztetési jellegű. A visszatartás és megsemmisítés, mely a magánszemélyek által elkövetve nem esik büntetés alá,[1]) csak mint hivatali delictum jön figyelembe, itt *titoksértésről* nincs szó;

b) a sürgöny *meghamisítása,* mely abban áll, hogy a tettes más szöveget továbbít, mint amelyet a feladónak fogalmazványa tartalmaz, szintén nélkülözi a titoksértés jellemző vonásait, miért is azzal bővebben foglalkoznunk szükségtelen;

c) titoksértést követ el azonban az a távirdai hivatalnok vagy szolga, ki a távirdára bizott »sürgöny tartalmát mással *közli«;* itt a titoktartás hivatali kötelességének megszegése mellett a titokban maradáshoz fűződő egyéni érdeken, személyiségi jogon is csorba esik.

A törvény mint tettest rendeli büntetni végre azt a posta- vagy távirdahivatalnokot, illetve szolgát, »ki másnak ily cselekményt (felbontás stb.) megenged, vagy ahhoz segédkezet nyújt«. A mást ily cselekmény elkövetésére felbujtó postahivatalnok stb., amennyiben az elkövetés az ő engedélye, tűrése, segítsége mellett megy végbe, szintén tettesség.[2])

A levél vagy csomag tartalmának közlését büntetőtörvénykönyvünk nem bünteti, minek oka Illés szerint abban rejlik, hogy ez a cselekmény csak akkor követhető el, ha a levél vagy csomag előbb felbontatik.[3]) Részünkről ezt az okoskodást nem fogadhatjuk el, mert hisz a nyilt levelezőlap, postautalvány vagy szállítólevél szelvényén foglalt tartalomról a postahivatalnok felbontás nélkül is tudomást szerezhet. Nézetünk szerint itt a törvény kiegészítendő

[1]) Legfőllebb a btk. 418., illetve 406. §-a alapján.
[2]) V. ö. Tillmanns 42. l.
[3]) V. ö. Comm. II. 153. l.

volna, azaz a btk. 200. §-ába fel kellene venni azt a határozmányt, hogy az is büntetendő, ki a levél vagy csomag tartalmát jogtalanul mással közli. E javaslatnak ellenvethető, hogy aki titkos jellegű közleményt biz postára, az levélzárt fog alkalmazni; ez a kifogás azonban elesik, ha megfontoljuk, hogy a mindennapi életben gyakran elég bizalmas közlések foglaltatnak nyilt levelezőlapokon is s elvégre aki — bár nyilt — levelezőlapot postára ad, az arra számít, hogy annak tartalmát a címzetten kívül legföllebb azok a postaalkalmazottak veszik tudomásul, kiknek kezén a levelezőlap megfordul. (De lege lata a nyilt [R. O. jelzésű] sürgöny tartalmának közlése büntetendő.) A büntethetőség feltételéül meg kellene azonban kivánni a károkozás tényét, mert enélkül alig haladja túl a cselekmény a fegyelmi vétség határait. De lege ferenda büntetendővé volna nyilvánítandó továbbá az a cselekmény is, mely abban áll, hogy a postahivatalnok a feladó vagy címzett kárára másoknak tudomására juttatja, hogy azok között levél- vagy táviratváltás folyik;[1]) az ily összeköttetés sokszor maga is titok, melynek rejtve maradásához jelentős érdek fűződhetik.

A büntethetőség további feltétele, hogy a cselekmény *»a törvényben meghatározott eseteken kívül«,* illetve *»törvényellenesen«* követtessék el. A meghamisítást és közlést sohasem engedi meg semmiféle jogszabály, ellenben a visszatartás, illetve a címzettől különböző meghatározott harmadik személy kezére való kiadás nemcsak joga, sőt kötelessége a posta- és távirdaalkalmazottaknak: 1. a büntető perjognak, 2. a csődtörvénynek fent ismertetett szabályai alapján, 3. a letartóztatottak s javítóintézetben levő növendékek leveleire stb. vonatkozással, 4. kivándorlási és 5. bizonyos jövedéki ügyekben, továbbá a szintén ismertetett magánjogi szabályok által teremtett kereteken belül.[2])

[1]) V. ö. Binding II. 2.. 944. l., Gerhard 14. l., Kitzinger Vergl. Darst. IX. köt. Die strafbaren Handlungen im Post etc. 494. l.; olasz codice 162. art., Kitzinger 498. l. Ma fegyelmi vétség, v. ö. Heim 265.
[2]) V. ö. még jogi Lexikon VI. köt. »Posta« vezérszó alatt,

A levelek stb. felbontására csak akkor van joga a postahivatalnak, ha cím nélküli, vagy a címzett nevének, illetve a küldemény rendeltetési helyének följegyzése nélküli levelek kerülnek a postahivatalba, és ha a kézbesíthetetlen levelek a feladóhelyre visszaérkeznek. Mindkét esetben feltétel, hogy a feladó neve a levél külsejéről megállapítható ne legyen. Ily esetekben a levél az előírt szabályok szerint felbontatik, hogy a tartalom nyomán megállapítható legyen a feladó vagy címzett kiléte. A tartalomról ez alkalommal tudomást szerző postahivatalnokok a legnagyobb titoktartásra vannak kötelezve, de illetéktelen közlés esetén csak fegyelmileg felelősek. A végkép kézbesíthetlen levelek és sürgönyök bizonyos idő multán megsemmisítendők.[1] Ezek az inkább kezelési szabályok lényegileg a felek és illetőleg a postaforgalom érdekeit szolgálják;[2] a tartalom megismerése csak eszköz a kézbesítés foganatosíthatása céljából.

De lege ferenda feltétlenül gondoskodni kellene a *telefontitok védelméről*,[3] és pedig úgy a telefonhivatal alkalmazottai, mint a magánszemélyek részéről elkövethető sértésekkel szemben. Gyakran igen fontos magánérdeket, sőt államtitkokat szállít a telefon s az érdekeltek sem a kihallgatás, sem az ezt követő közlés esetére kellő védelemben nem részesülnek. Részünkről külön tartanók a magánszemélyek által elkövethető sértéseket azoktól, melyeket a telefonforgalom lebonyolításával megbizott állami alkalmazottak követnek el. A magánszemélyt büntetendőnek minősítenők, ha ravasz fondorlattal mások telefonbeszélgetéseit kihallgatja (e cselekmény egyenlően volna büntetendő a magánszemélyek által elkövetett levélfelbontás vétségével s a btk. 327. §-ának első fordulatába volna beillesztendő), és súlyosabban büntetnők azt, ki az ily módon megtudott titkot közzéteszi, vagy a beszélgetők károsítására felhasználja (e kiegészítés a 327. §. 2. bekezdésében volna keresztülvihető). A telefonhivatalban alkalmazott büntetendő lenne, ha a kihallgatott titkot, vagy azt, hogy mások között telefonbeszélgetés folyt, mással közli (ez utóbbi tényálladék büntethetőségének feltételéül itt is meg kellene kivánni a károkozást), továbbá, aki másnak a harmadik személyek között folyó telefonbeszélgetés kihallgatását megengedi, ahhoz segédkezet nyújt, illetve ki azon célból, hogy a felhivónak vagy felhivottnak kárt okozzon, hamis összeköttetést eszközöl. Az egyszerű kihallgatás nem volna büntetendő, mert ez sokszor elkerülhetetlen, s különben is ugyanazon szempont alá esik, mint a távirat tartalmának tudomásulvétele a távirdahivatalok részéről. A vonatkozó rendelkezés a 201. §. után volna beiktatandó törvénykönyvünkbe.

hol a kezelési jellegű s visszatartást vagy más kezére lehető kézbesítést tartalmazó szabályok vannak ismertetve 88. s köv. l.

1) V. ö. Heim, 269. l.

2) Binding, II. 2. 945. l. 2. jegyz., Frank, 474. l.

3) A külföldi törvények közül az 1883. évi jún. 11-én kelt belga telefontörvény 2. §-a, az 1897. évi máj. 1-én kelt dán törvény; a javaslatok közül az osztrák s az 1903. évi svájci már kiterjeszkednek e materiára; ez utóbbinak 221. art.-a egész röviden csak ennyit mond: »Der Telephonbeamte, der das Telephongeheimnis verletzt, wird mit Gefängnis bestraft. In geringfügigen Fällen kann auf Busse bis zu 1000 Franken erkannt werden.« Az irodalomban Scheffer, Meile, Dambach, Köhler, Kitzinger s nálunk Csergő Hugó sürgeti a törvényi szabályozást; Fuld, Scholtz, Wolke ellene szólnak. V. ö. Kitzinger, i. m. 499—501. l. Jogt. közl. 37. évf. 377. l.

4. A hivatali titok közlése és közzététele.

A postai, távirdai titok megsértése, mint kifejtettük, mindig alkotmányi biztosítékokkal védett személyiségi jogot veszélyeztet vagy támad, de egyszersmind a posta- vagy távirdahivatalnokot terhelő hivatali titoktartás kötelességét is sérti. A hivatali titok azonban természetesen nemcsak a posta- és távirdaforgalomban jelentős, hanem egyéb hivatalos működést teljesítő munkakörben is fontos szerepet játszik. A védelem szükségességét illetően: *a magánhivatalnokokkal* szemben mellőzhető a büntetőjogi beavatkozás, mert itt is érvényes az a már többször hangoztatott elv, hogy miután a félnek módjában áll megválasztani azt a magánegyént, kire titkait reábízza, legyen tehát óvatos

s védelmezze meg titkait saját öntudatos tevékenységével; egyedül abban az esetben igényelhet állami s büntetőjogi védelmet, midőn kényszerítve van, hogy bizonyos magánhivatalnok tevékenységét igénybe vegye s e célból azzal némely titkait közölje; ez az eset azonban átvisz a hivatási titok körébe, miért is ott lesz bővebben tárgyalandó. Más az eset, ha *közhivatalnokról* van szó; ezt mindenkor — még hivatalának elhagyása után is — kiséri a titoktartás oly kötelessége, melyet megszegnie nem szabad. A közhivatalban fontos igazságügyi, közigazgatási, pénzügyi s egyéb közjellegű titkok fordulhatnak elő, s viszont a magánfelek — kik a közhivatal irányában többnyire kényszer alatt állanak — gyakran igen fontos titkaikat a közhivatalnokra kénytelenek reábizni. E két szempontból feltétlenül fokozott védelemben kell részesíteni a hivatali titkot s ez a megfontolás vezetett a btk. 479. §-ának megalkotására, mely egy évig terjedhető államfogházzal rendeli büntetni azt a közhivatalnokot, aki hivatali állásában tudomására jött hivatalos tárgyalást, meghagyást, tudósítást, vagy pedig hivatalos minőségében kezéhez jött iratot, tudva, hogy tartalmuk hivatali titkot képez, akár az állam, akár magánosok ártalmára másokkal közöl vagy közzétesz.

A delictum *alanya* a btk. 461. §-ában s az ennek alapján kifejlődött joggyakorlatban meghatározott közhivatalnok, és pedig — mint a Curia 1889. évi május 9-én kelt 10.923/88. számú ítéletében igen helyesen kimondotta — akkor is, ha hivatali minősége már megszünt.[1] A bűnrészesként közreműködő magánszemély, minthogy a btk. 479. §-ában a hivatalnoki jelleg konstitutív személyes körülmény, s mint ilyen osztható, szintén a hivatali titoksértés vétségében való részesség címén vonandó felelősségre.[2]

A vétség *tárgya* oly hivatalos tárgyalás, meghagyás vagy tudósítás, mely hivatali állásában jutott a tettes tudomására, illetve oly irat, mely hivatalos minőségében

[1]) V. ö. Bjt. 18. köt. 205. l.

[2]) Angyal, 196. l.

jött a közhivatalnok kezére, amennyiben ezek tartalma *hivatali titkot* képez. Hogy mi esik a hivatali titok fogalma alá, azt egyfelől egyes törvények, másfelől a hivatal természete állapítják meg; ez utóbbi esetben bizonyos érzék fejlődik ki magukban a hivatalnokokban, mely mintegy sugalmazza, hogy mit kell titokban tartaniok. E titoknak vagy szóbeli hivatalos működés közben kell a közhivatalnok tudomására jutnia, vagy hivatali minőségében kezéhez jött iratban kell megtestesülve lennie; a hivatali működésen kívül megtudott — bár hivatali — titok tárgyában a titoktartás kötelessége nem áll fenn.

Az *elkövetési cselekvés* a titoknak másokkal való közlésében vagy közzétételében áll, de kell, hogy a tettesnek a titok minőségéről tudomása legyen s a közlés vagy közzététel akár az állam, akár magánosok ártalmára történjék.[1]) A közlés megtörtént, mihelyt a hivatali titok az illető közhivatalnok valamely tevékenysége következtében oly egyén tudomására jutott, kinek e titokról tudnia nem szabad s kit a hivatali titoktartás kötelessége nem terhel. Közzététel alatt a nagyobb nyilvánosságra hozás értendő, melynek rendszerinti módja a sajtó útján való nyilvánosságra juttatás. Az ártalmas következmény, mely nemcsak anyagi, hanem erkölcsi kárban is állhat, Illésnek helyes magyarázata szerint nem mint valóság, hanem mint potencialitás szerepel a tényálladékban,[2]) azaz kell ugyan, hogy a közlés vagy közzététel objektíve ártalmas legyen, s az is kell, hogy a tettes erről tudjon, de az már nem szükséges, hogy az ártalmas következmény beálljon, sőt az sem kell, hogy az áruló közhivatalnok animus nocendi-val cselekedjék. De lege ferenda csak annyiban volna a btk. 479. §-a kibővítendő, hogy abba fel kellene venni oly rendelkezést, melynek alapján az ú. n. *aktalopás* is büntetendő lenne. Aki ma oly hivatalos iratot, melyhez hivatali állásánál fogva hozzáfér,

[1]) Ez utóbbi feltételt a képviselőház ig. bizottsága vétette fel figyelemmel az 1871. évi VIII. t.-c.-re s az osztrák btkv. 102. §-ára. V. ö. Löw, II. 889. l.

[2]) V. ö. Illés, Comm. III. k. 547. l., ugyanígy Werner, 782. l.

hivatali kötelességének megszegésével elvesz s másnak, bár csak használatra átad vagy kezére juttat, alig büntethető,[1]) pedig sérti hivatali kötelességét s az állami igazgatás törvényes menetét s kettős veszélyt idéz elő: az iratok könnyen elkallódhatnak s módosításnak, változtatásnak, meghamisításnak vannak kitéve; és ha még titkot is tartalmaznak, úgy éppen súlyos sérelmet idéz elő az irat illetéktelen átadása. Büntetni kellene tehát nemcsak azt, ki hivatalos minőségében kezéhez jött iratot, tudva, hogy annak tartalma hivatali titkot képez, mással közöl vagy közzétesz, hanem azt is, ki ily iratot másnak átad, vagy kezére juttat, sőt, bár enyhébben (pl. hathavi államfogházzal) büntetni kellene azt a közhivatalnokot is, aki hivatalos minőségében kezéhez jött vagy őrizetére bízott lényeges iratot, hivatalos kötelességének megszegésével másnak átad, kezére juttat, másokkal közöl, illetve közzétesz. A magánszemély elkövette aktalopást kihágásként kellene büntetni, melynek minősített esetét képezhetné, ha az irat hivatali titkot tartalmazott, vagy a cselekmény az állam vagy magánosok ártalmára irányult.[2])

5. A hivatási titok megsértése.

Idegen titkok megőrzésére vonatkozó általános kötelezettség nem létezik.[3]) Sem a jog, sem az erkölcs, de még a cselekményeinket befolyásoló társadalmi felfogás sem parancsolja, hogy mások titkait feltétlenül megőrizzük; az ily norma kerékkötője volna a szociális fejlődésnek s megbénítaná a társadalmi érintkezést. A titoktartás kötelezettsége csak oly esetekben születik meg s nyer jogi jelentőséget, melyekben a titok tárgya figyelemre méltó értéket képvisel (pl. államtitkoknál) vagy a tudomásszerzés módja ellen-

[1]) A btk. 333., 406., 467. és 479. §§-ai jöhetnek figyelembe, de egyik sem fedi teljesen a tényálladékot.

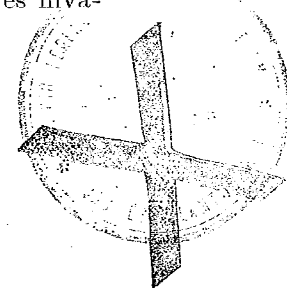
[2]) Minderről részletesen az Igazságügyminister megbizásából 1907. év tavaszán készített törvénytervezetem az »Aktalopás«-ról.

[3]) V. ö. fent 28. l.

tétben áll az érdekelt személy akaratával (pl. levélfeltörésnél), illetve a titok urának bizonyos többé-kevésbbé kényszerű cselekvésén alapul. Ily kényszerű cselekvések állanak elő, midőn egyéni javaink épségben tartása, védelme, megmentése céljából oly szakavatott egyénekhez fordulunk, kik e védelmi munkával hivatásszerüleg foglalkoznak s akik előtt sokszor legrejtettebb titkainkat is kénytelenek vagyunk feltárni, mert különben nevünkben s javunkra feladatuknak nem tudnának megfelelni. A hivatás, melynek pillérei legtöbbször közhatósági megbízáson, jóváhagyáson vagy engedélyen nyugszanak, mintegy hidat képez a segélyt kereső és segélyt nyujtó között, melynek amannak titkai emehhez átsiklanak, de mindenkoron azzal a kifejezett vagy hallgatólagos teherrel, hogy e titkok csak a védelmi és mentési cél érdekében hasznosíthatók a titkok urának javára. A titok ura részéről foganatosított kényszerű közlés célja tehát mintegy korlátokat emel a titok köré, azaz oly jogi erővel felruházott kötelességet támaszt a hivatását gyakorló egyén terhére, melynél fogva ez a hivatásának körében reá bízott vagy tudomásul vett titkokat megőrizni tartozik. E megfontolás vezeti a törvényhozót, midőn bizonyos hivatást gyakorló személyekre a titoktartás jogi kötelezettségét rója, illetve büntetéssel sujtja a »titok tiltott felfedezése« című s a btk. különös részének 24. fejezetében szabályozott vétséget, melynek jellegét a képviselőház ig. bizottsága abban találja, hogy »azon személyek, kik a közhatóságtól nyert állásuknál fogva valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető titkot megtudtak vagy kikre állásuk folytán ilyen titkok bizatnak, ezen bizalommal visszaélnek«.[1])

A btk. 328. §-a szerint: három hónapig terjedhető fogházzal és 2000 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő azon közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznő, valamint e személyek segédei, kik valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztető és hiva-

[1]) V. ö. Löw, II. 592. l.

taloknál, állásuknál vagy foglalkozásuknál fogva megtudott vagy reájuk bízott titkot alapos ok nélkül másnak felfedeznek. A dogmatikai kifejtés és kritikai megjegyzések előtt szükséges lesz rövid pillantást vetni arra a vitára, mely e vétség *jogi tárgya* körül a külföldi irodalomban oly magas hullámokat ver. Két ellentétes irány küzd egymással: a szocialisztikus s az individualisztikus. Előre kell bocsátanunk, hogy a vitát az orvosi titoktartás jogi alapjának kérdése vetette fel. *A szocialisztikus felfogás* megteremtője Liebmann, ki a titoktartás kötelezettségének megszegésében a társadalmi érdeket látja megsértve. Elméletét fejlődéstani alapra igyekszik felépíteni. Szerinte a kezdetleges társadalmakban a gyógyíttatás teljesen magánügye a betegnek, a magasabb rendű társadalmak azonban már súlyt helyeznek arra, hogy tagjaik egészségesek legyenek. »Der Kranke soll geheilt werden, weil dies das Interesse der Gesellschaft fordert.« [1]) De hogy az orvos helyreállíthassa betegének egészségét, ismernie kell a diagnózis alapjául szolgáló összes körülményeket, esetleg a beteg személyére, családjára s egyéb viszonyaira vonatkozó titkos adatokat is; a gyógykezelés alatt álló egyén e titkokat azonban csak akkor fogja feltárni, ha biztosítékot nyer az iránt, hogy az orvos azokat megőrzi. Midőn tehát a törvény az orvost titoktartásra kötelezi, s így a beteg gyógyulásának útját egyengeti: társadalmi érdeket véd; »die Geheimhaltungspflicht ist das Stimulans, mit welchem die Wissenschaft den Kranken, den sie zum Vertrauen nicht zwingen kann, für ihre Zwecke gewinnt«.[2]) Hasonló felfogást követ *Hallays*, ki szerint: »la partie intéressée ici, c'est la société«.[3]) E nézettel szemben az *individualisztikus* álláspont, mely ma uralkodónak minősíthető: az egyén jogát, a titokban maradáshoz fűződő személyiségi jogot állítja oda mint olyant, melyet az illetéktelen felfedezés sért.[4]) Részünkről szintén ehhez az elmélet-

[1]) V. ö. Liebmann, 28. l.
[2]) V. ö. Liebmann, 29. l.
[3]) Le secret professionel, 40. l.
[4]) Igy Ortloff, Liszt, Seréxhe stb.; hazai íróink s a btk.

hez csatlakozunk, mert a Liebmann-féle nézet ellenkezik a jogállam alapeszméjével, amennyiben túlságos beavatkozást enged az egyéni jogkörbe: a beteget — hacsak nem közveszélyes — nem kötelezhetjük, hogy magát gyógyíttassa, s mint Günther találóan megjegyzi: »a titoktartás kötelezettsége nem a társadalom érdekében áll fenn, hanem éppen a társadalom érdekében szenved bizonyos kivételes esetekben törést (pl. ragályos betegség esetén)«. [1]) Liebmann ellen szól továbbá az a körülmény is, hogy a titok tiltott felfedezése indítványi delictum, már pedig ahol a büntetendő cselekmény közvetlenül közérdeket sért, ott a hivatalbóliság elve alól a törvény sohasem tesz kivételt.[2]) A szocialisztikus elmélet, egyebektől eltekintve, annyiban is hibás, mert a kérdéssel csak az orvosi titok szempontjából, tehát egyoldaluan foglalkozik.

Mindenesetre érdekét képezi a társadalomnak, hogy polgárai kellő orvosi s jogi segélyben részesüljenek, de ebből korántsem következik, mintha a titoktartás kötelezettsége *kizárólag* a társadalom irányában bírna értékkel. *Elsősorban az egyént, a személyiséget védi a törvény* s az áruló ennek jogát sérti, *közvetve*, mint minden büntetendő cselekménynél, úgy itt is természetesen a társadalom érdekén is csorbát ejt a titok illetéktelen felfedezője, sőt midőn arról van szó, hogy mikor szabad vagy indokolt a mással való közlés, a társadalmi érdek — mint látni fogjuk — eléggé előtérbe nyomul.

A törvény taxative felsorolja azokat a személyeket, kik a titok tiltott felfedezése vétségének *alanyaiként* szerepelhetnek. Tettesi minőségben elkövethetik e vétséget a közhivatalnok, ügyvéd, orvos, sebész, gyógyszerész, szülésznő s e személyek segédei, szóval egyfelől a jogsegély, másfelől az egészségügyi segély bizonyos megnevezett funk-

indokolása, mely szerint »a cselekmény a személy elleni bűntettek és vétségek sorába tartozik«; v. ö. Löw, II. köt. 592. l.

[1]) V. ö. Günther, Die Verschwiegenheitspflicht des Arztes nach § 300 St. G. B. Rostocker Dissertation, 1894. 15. l.
[2]) V. ö. Gans, 6. l.

cionáriusai s ezeknek segédszemélyzete. Vajjon kizárja-e e felsorolás az itt nem említett magánszemélyeket? Tettesként és társtettesként más nem szerepelhet, de mint felbujtó vagy bűnsegéd az extraneus is felelős, mert a közhivatalnoki stb. jelleg e vétségnél konstitutív személyes körülmény s mint ilyen osztható.[1])

A közhivatalnok fogalmi köre a btk. 461. §-ában s az ennek nyomán kifejlődött joggyakorlatban nyer meghatározást; kiemelendő, hogy a közjegyző is ide tartozik.

Ügyvéd: az 1874. évi 34. t.-c. értelmében ügyvédi oklevéllel bíró s valamelyik ügyvédi kamara lajstromába bejegyzett gyakorló ügyvéd; bár okleveles, de be nem jegyzett ügyvéd, valamint a zugirász nem tartozik ide, az ügyvédjelölt azonban már elkövetheti e vétséget, de csak amennyiben mint főnökének helyettese jár el, azaz amennyiben a »segédek« fogalma alá esik. Nagy hiba, hogy nem lettek külön felemlítve — úgy mint a német törvény 300. §-ában — a védők, mert így a mai szöveg szerint a bp. 55. §-a értelmében védőül választható egyetemi vagy jogakadémiai tanár, továbbá ugyan a bp. 523. §-a alapján védői minőségben közreműködésre jogosult férfi hozzátartozó és ügyvédjelölt a hivatási titok megtartására büntetőjogilag kötelezve nincsenek s tiltott felfedezés esetén felelősségre nem vonhatók. A jogtanárok egy alapon mégis bevonhatók az ügyvédek közé; a bp.-t életbeléptető törvény 24. §-a ugyanis fegyelmi szempontból egy vonalra helyezi őket az ügyvédekkel, mondván: »a jogtanár által a védelem képviseletében elkövetett fegyelmi eljárásra első fokban annak az ügyvédi kamarának fegyelmi bírósága illetékes, melynek kerületében a fegyelmi vétség elkövetve volt,« de különben is kétségtelen, hogy ahol a bp. védő helyett az ügyvéd kifejezést használja (bp. 97., 299., 302., 435., 477. §-ok), ez alatt a jogtanár is értendő.

[1]) V. ö. Angyal, i. m. 176. E tételt Liszt is elismeri: »Dritte Personen können sich als Teilnehmer schuldig machen«. V. ö. Lehrbuch, 424. l. V. ö. még Frank, 420. l.

Orvos, sebész: a magyar állam területén érvényes oklevéllel ellátott és gyakorlatra jogosított orvos (v. ö. 1876. évi 14. t.-c. 43—47. §.) tehát bármilyen szakorvos, fogorvos,[1]) konziliárius, helyettesítő orvos, kórházorvos, fürdőorvos, psychiater.[2]) Már a fogtechnikusok, kuruzslók nem tartoznak ide; ez utóbbiaknak kizárásával — mint dr. Turán Bódog igen helyesen kiemeli — a törvény »kétségtelenül azt célozza, hogy a betegek gyógyítás céljából csakis az arra jogosított szakemberekhez forduljanak«.[3]) Az állatorvosok az irodalom egyhangú állásfoglalása szerint nem számíthatók az »orvos« fogalmi köréhez. Részünkről a fogtechnikusokra kiterjesztendőnek vélnők a btk. 328. §-át, mert ezek épp úgy közhatósági ellenőrzés alatt állanak, mint a fogorvosok, s hivatásuk gyakorlata során eléggé jelentős titkok birtokába juthatnak.

Vitás kérdés: vajjon a hazai területen konzultáció, műtét vagy egyéb kezelés céljából meghivott külföldi orvosok elkövethetik-e a titoksértés vétségét?[4]) Részünkről abban a véleményben vagyunk, hogy mivel a btk. 328. §-ában felsorolt személyek azért kötelezvék a titoktartásra, mert az Indokolás szavai szerint: »a közhatóságtól nyert állásuknál fogva bírják a családok különös bizalmát«,[5]) a közhatóság alatt pedig kétségtelenül a hazaiak értendők: következésképp a külföldi orvos (és hasonlóképpen ügyvéd, szülésznő stb. is) titoktartás esetén hazai bíróság előtt

[1]) A német irodalomban nehányan a fogorvost nem számítják ide. V. ö. Jellinek, 667. l. Wolff, 28. l.

[2]) V. ö. Krauss, Das Berufsgeheimnis des Psychiaters; Monatschrift I. k. 151. s köv. l.

[3]) V. ö. Az orvosi titokról, a Közegészségügyi Kalauz 1908. évfolyamának ápr. 20. szám 12. lap. — Gans de lege ferenda a kuruzslókat, hipnotizőröket, magnetizőröket stb. is bevonná a titoktartásra kötelezettek körébe. V. ö. 17. l.

[4]) Igenlően felelnek irodalmunkban Turán. V. ö. Köz. Kal. 1908. ápr. 20. szám. 12. l., a külföldiek közül: Hippe. 286.; Finger, 355.; Zschock, 12. l., Wolff, 34—36., — tagadólag: Sandheim, 39., 41. l., Jellinek, 667. l.

[5]) V. ö. Löw, II. 591. l.

felelősségre nem vonható. Egyedüli kivétel, ha a külföldi orvos, szülésznő, sebész a viszonosságot figyelembe vevő államszerződés alapján jogot nyert a közhatóságtól bizonyos funkcióra.[1]) A segédszemélyzet külföldi tagjai természetesen feltétlenül a 328. §. alá esnek, mert ezeknél nem a hivatás gyakorlásának közhatósági jellege dönt, hanem a tényleges alkalmaztatás.

Gyógyszerész az, ki az 1876. évi XIV. t.-c. 126., 129., 136. §-ai értelmében jogosítva van gyógyszert eladni. A drogisták nem tartoznak ide, de kérdéses, nem volnának-e felveendők, amennyiben sokszor épp oly jelentős titkoknak jutnak birtokába, mint a gyógyszerészek.

Szülésznő az, ki az 1876. évi XIV. t.-c. 49. és 50. §-ai alapján mint okleveles és a gyakorlat folytatására jogosított bába gyakorolja hivatását.

E most felsorolt személyek *segédei* is titoktartásra kötelezvék, mert »ezek főnökeik melletti alkalmazásukkal magukra vállalják a kötelezettséget, hogy a főnökeikre nézve fennálló törvényekhez alkalmazkodnak, a titoktartást tehát tőlük is lehet követelni s ha azt az említett irányban megszegték : jogosan éri őket a büntetés. Ez intézkedés nélkül a törvény hatálytalan lenne ; mert végre a családra nézve nincs különbség abban, akár a közjegyző vagy a gyógyszerész, akár segéde teszi tönkre jó hírnevét.« [2]) Hogy ki tekintendő segédnek, ez csak esetenként határozható meg s legföllebb az az elv vehető zsinórmértékül, hogy segéd az, ki a btk. 328. §-ában felsorolt személyeknek hivatásuk gyakorlása közben segítségére van.[3]) Az ügyvéd segédje nemcsak az irodavezető, vagy ügyvédjelölt, hanem az irnok, sőt eshetőleg a szolga is,[4]) hasonlóképen az orvos mellett működő asszisztens, orvostanhallgató, ápoló, felügyelő, a kórházi, klinikai,

[1]) V. ö. pl. az Osztrák-Magyar monarchia és Németország közötti 1882. évi szept. 30-án kelt megállapodást (Reichs-Gesetzblatt, 1883. évfolyam, 39. l.).

[2]) V. ö. Löw, II. 592. l.

[3]) V. ö. Placzek, 51. l.

[4]) V. ö. Fayer, II. 266. l., ellenkezően Finger, 355. l.

szanatóriumi s intézeti személyzet [1]) mind a segédek fogalmi körébe tartoznak. Ugyanígy segédi minőségből folyólag felelős a gyógyszerészsegéd, eshetőleg a laboráns, a közhivatali irodaszemélyzet.

A titoktartásra kötelezettek köre szerfelett szűk ; általános kívánalom, hogy a keretek tágításával minél több oly személyre kiterjesztessék e kötelezettség, kik hivatásuknál fogva idegen titkok birtokába jutnak.[2]) Igy, mint már említettük, feltétlenül kiegészítendő volna a sorozat a védővel, fogtechnikussal, drogistával, s megfontolandó, vajjon nem kellene-e beiktatni még a kényszerbiztosítás különböző intézményeinél alkalmazottakat,[3]) a zálogkölcsönüzlet tisztviselőit,[4]) a takarékpénztárak, bankok hivatalnokait,[5]) a napilapok s folyóiratok szerkesztőit,[6]) az orvosi egyetem hallgatóit,[7]) a tömeggondnokot [8]) stb.[9]) Tán leghelyesebb volna a titoktartásra kötelezettek körét valamely általános formulával határozni meg s pl. azt mondani, hogy aki hivatásánál, állásánál, vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy reá bízott titkot felfedez stb., az így meg így büntetendő.[10]) E formulával, mely a törvényhozási technika szempontjából tán kifogásolható, el volna kerülhető a taxatio

[1]) V. ö. Turán, Köz. Kal. 1908. ápr. 20. sz. 12. l., Krauss, 152. l.

[2]) V. ö. Jellinek, 693, Finger, 371, Wolff, 41—43. l.

[3]) V. ö. Monatschrift, II. évf. 137—139. l.

[4]) V. ö. Jellinek, 693. l.

[5]) Az osztrák-magyar bank szabadalmáról, 1899. évi XXXVII. t.-c. 34. cikk.

[6]) Seréxhe, 29. l., 73. jegyz.

[7]) Finger, 356. l., Jellinek, 698. l.

[8]) Bendix, Goltdammers Archiv 52. köt. 14. l.

[9]) Turán a titoktartás kötelezettségét elméletileg még az orvos özvegyére s gyermekeire is kiterjesztené, de a gyakorlati megvalósításban maga sem bízik. V. ö. Köz. Kal. 1908. máj. 1. sz. 10. lap.

[10]) Ezt a módozatot az irodalomban Wolff ajánlja, v. ö. i. m. 40. lap ; a törvényhozási munkálatok közül a németalföldi, olasz, bulgár s orosz btkvek s a svájci javaslat követik. Ellene nyilatkozik Jellinek, v. ö. i. m. 693. l.

nyomán mindenkoron bekövetkezhető hézagosság, másfelől a bíró megfelelő diskrécionárius jogot nyerne, melynek erejével esetenként állapíthatná meg, hogy indokolt-e a titok felfedezőjét büntetés alá vonni.

Különösnek tűnik fel, hogy a törvény még a lelkészt sem említi fel a titoktartásra kötelezettek között. Vajjon elnézésből eredt-e ez, vagy megfontolásból? Az Indokolás hallgat, viszont a be. 204. §-ának 1. pontjában azt olvassuk, hogy a lelkész arra nézve, amit vele a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek, tanuként a vallomás semmiségének terhe mellett ki nem hallgatható. A német irodalomban néhányan helyesnek tartják a lelkésznek a német birodalmi btk. 300. §-ából való kihagyását, így Seréxhe szerint: a lelki világ feltárását a gyóntatószékben csak az a tudat biztosíthatja, hogy a gyónási titok elárulását az egyházi intézmények teljességgel kizárják, de akkor az állam részéről való bárminő beavatkozás felesleges.[1]) Jellinek az egyházpolitika állásától teszi függővé, hogy büntesse-e az állam is a titoksértő lelkészt.[2]) Wolff [3]) és igen meggyőző indokok alapján Leonhard [4]) a lelkész büntethetősége mellett harcolnak. Részünkről a Jellinek-féle felfogáshoz csatlakozunk, azaz a tényleges állapottal számolunk; ha az állam az egyházi ügyekbe való beavatkozástól tartózkodik, úgy nem fogja büntetni a gyónás titkát sértő lelkészt, ellenkező esetben kiterjeszti büntető hatalmát erre a vétségre is, de miután a törvény e változó állásponttal lépést nem tarthat: egy okkal több, hogy a btk. 328. §-ában meghatározott titoksértés alanyainak köre a fent leírt általános formulával állapíttassék meg, amikor is a bíróságnak fog módjában állani, hogy az egyházpolitikai felfogáshoz képest ítélkezzék. A bp. 205. §-ának 1. pontja ma sem ellentétes a btk. 328. §-ával, mert más dolog respektálni valamely vallásfelekezet évezredes intéz-

[1]) V. ö. i. m. 72. l.
[2]) V. ö. i. m. 693. l.
[3]) V. ö. i. m. 37—38. l.
[4]) V. ö. Das Beichtgeheimnis, Zeitschrift, 26. köt. 417—425. l.

ményét, s ismét más dolog azt a büntetőjog sáncai közé bevonni.[1])

Rövidebben végezhetünk a vétség *tevékenységi tárgyára* vonatkozó dogmatikai kifejtéssel. A törvény a »valamely család vagy személy jó hirnevét veszélyeztető és a tettes hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy reábizott titok« felfedezését tiltja, illetve bünteti. A titok fogalmát illetően a törvény nem igazít útba, miért is e részben a tudományhoz kell fordulnunk. Az általános részben adott meghatározásunk szerint: titok mind az a bárki által megismerhető, de tényleg csak egy vagy korlátolt számú egyén tudatkörében létező és harmadik személyek elől elzárt oly valóság, melyre vonatkozólag bizonyos méltánylandó érdek azt kivánja, hogy az mások ismeretkörébe ne jusson. Miután fent az egyes elemeket lehetőleg megvilágositani igyekeztünk, ehelyütt mellőzhetőnek véljük a fogalom felbontását s részleteinek tüzetes vizsgálatát, legfölebb annyit emelünk ki, hogy ama kérdésnél, vajjon titok-e az, amit a tettes felfedezett, főleg arra kell ügyelnünk: hogy az objektív és szubjektív ismérv léte megállapíttassék. Az objektív kritérium hiányzik, ha oly körülményről van szó, mely általánosan vagy eléggé széles körben ismert, illetve melynek megismerhetőségét mi sem akadályozza; így pl. nem képezheti titok tárgyát, hogy valaki csődbe jutott, hogy valamely büntetendő cselekmény miatt elitéltetett, hogy feleségétől elvált, hogy sánta, vak, süket stb., s ilyenkor az objektiv ismérv hiányát a titokban tartásra irányuló érdek, vagy akarat nem pótolhatja,[2]) viszont, ha a kér-

[1]) Nem tudunk egyetérteni Leonhardnak ama tételével, mely szerint: »Wenn der Gesetzgeber die Existenz und Schonungsbedürftigkeit geistlicher Geheimnisse im Prozess anerkennt, so sollte er sie nicht an dem Orte, wo er anderen Geheimnisbruch bedroht, wie nicht vorhanden behandeln.« V. ö. i. m. 425. l.

[2]) Ebből is látható, hogy helytelen Binding tanitása, mely szerint az akarat a titok tengelye. V. ö. Lehrbuch I. 127. l.; ugyanebbe a hibába esik Turán Bódog, midőn azt mondja: »hogy mit tekintsünk titoknak, az mindenekelőtt attól függ, mit kíván a beteg kifejezetten annak tartani«. V. ö. Közeg. Kal. 1908. máj. 1. sz. 10. l.

déses valóság tényleg csak kevesek tudatkörében jelentkezik is, de megállapítható, hogy az érdekelt a titokban maradásra nem helyez súlyt, sőt tán a nyilvánosságra hozatalt óhajtja: a szubjektív elem hiánya zárja ki a titok jelleget. Hangsúlyoznunk kell még, hogy a titokban maradáshoz fűződő érdeknek olyannak kell lennie, mely a társadalmi felfogás szerint tiszteletet, méltánylást érdemel; hogy ez mikor forog fenn, azt elvileg meghatározni nem lehet, de annyi kétségtelen, hogy az egyszerű szeszély, vagy túlzott zárkózottság nem jön figyelembe. Mindazonáltal kétséges esetekben inkább a titok minőség állapitandó meg.[1]) A titoknak a hivatását gyakorló személlyel való közlése is oly jelleget ölthet, melyre vonatkozólag a megőrzésre irányuló érdek méltánylandó, így eshetőleg titok tárgyát képezheti az a tény, hogy orvossal konzultáltam.[2])

Büntetőtörvénykönyvünk nem minden titkot véd meg a hivatásukat gyakorló személyek indiszkréciója ellenében, hanem csak azokat, melyek *valamely család vagy személy jó hírnevét veszélyeztetik*. A vagyoni érdeket érintő,[3]) szóval az ú. n. gazdasági titok a btk. 328. §-ában tehát nem részesül védelemben, mi mindenesetre nagy hiánya törvénykönyvünknek, annál is inkább, mert egyebütt sem találunk kielégítő büntetőjogi szankciót. De vajjon mikor veszélyezteti a titok valamely család vagy személy jó hírnevét? ha a titokban tartandó körülménynek mások tudomására jutása vagy nyilvánosságra kerülése az érdekelt személy becsületét érinti, társadalmi állását megingatja, az irányában létező tiszteletet csökkenti stb., szóval a személyiségére vonatkozó társadalmi felfogást rosszabbra változtatja. Turán Bódog azt állítja, hogy: »a törvény felfogása szerint mindazon egyén, akinek nincsen jó hírneve, már eleve nem tarthat igényt az orvosi titoktartásra« s kizárja a sérthető személyek közül többek között a kéjnőt, az udvarlókat fogadó férjes nőket, a törvény-

[1]) V. ö. Finger 360. l.
[2]) V. ö. Moll, Ärztliche Ethik, 1902. 92. l. Turán, Közeg. Kal. 1908. máj. 1. 11. l.
[3]) Löw, II. 592. l.

telen házasságból született egyént stb.[1]) Részünkről tévesnek tartjuk a törvény ilyetén értelmezését, mert amint a becsület, úgy a jó hírnév sem enyészhet el teljesen, tehát még mindig csökkenthető, és különben is a törvény nem csak az egyén, hanem a család jó hírnevét is védi, s mint Turán más helyütt igen helyesen megjegyzi: »az egyént a titoktartás szempontjából nem tisztán egységnek, hanem egy ezen jogban közösen részesedő családnak csak mint jogrészesét tekinti«.[2])

További követelmény, hogy a tettes »*hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva megtudott vagy reá bízott titkot*« áruljon el. E körültekintő szövegezés elejét veszi minden vitának, mert szemben a német bir. btk. 300. §-ának rendkívül szűk és csak mesterkélt értelmezés útján tágítható »anvertraut« kifejezésével, egyenesen kimondja, hogy nemcsak a titoktartás kötelezettségének terhével reá bízott, hanem egyéb oly titkok felfedezése is büntetendő, melyeknek birtokába a tettes hivatalánál, állásánál vagy foglalkozásánál fogva jut. S ez a helyes álláspont, mert számtalanszor előfordul, hogy midőn a jogsegélyt vagy gyógyulást kereső egyén ügyvédhez, orvoshoz stb. fordul, ezt tudtán s akaratán kívül oly körülmények ismeretéhez juttatja, melyeknek titokban maradása kétségtelenül érdekében áll. A tudomásvétel módja nem játszik szerepet, azaz más szóval, teljesen közömbös, hogy közlés, észrevevés vagy következtetés útján jutott-e a tettes az idegen titok birtokába s hogy »azt a közvetlenül érdekelt személy vagy családjának valamelyik tagja, gyámja, illetőleg gondnoka közölte-e vele, vagy más módon, pl. iratokból, orvosi rendelésekből, illetőleg saját észleleteiből tudja meg azt«.[3]) Előfordulhat, hogy az érdekelt maga sem bír tudomással arról a körülményről, melyet pl. az orvos vizsgálat alapján felismer s kíméletből a beteggel sem közöl: és eshetőleg ez a körülmény is titok-

[1]) V. ö. Közeg. Kal. 1908. máj. 1. 11. l.
[2]) V. ö. Közeg. Kal. 1908. máj. 1. 11. l.
[3]) V. ö. Illés, Comm. II. 564.; ugyanígy Werner 574. l. és Fayer II. k. 267. l., Schnierer Comm. 472. l.

ban lesz tartandó, ha a beteg feltételezett érdeke úgy kívánja.[1]) A következtetés is nagy szerepet játszik e téren, így pl. a gyógyszerész csaknem mindig ily módon jut bizonyos titkok birtokába. Mittermaier bizalmi viszonyt kíván meg a fél s a tettes között,[2]) de nyilván tévesen, mert bár igaz, hogy ez rendszerint fennforog, mindazonáltal kétségtelen, hogy ha hiányzik sem oldja föl az orvost, szülésznőt stb. a titoktartás kötelezettsége alól; gondoljunk pl. arra a baleset következtében megsérült s eszméletlen állapotban kórházba szállított, vagy idegen orvos kezelése alá került betegre, kinek gyógyítása, kezelése, vizsgálata több rendbeli titkot tár fel; nincs bizalmi viszony az orvos és a sérült között s az előbbi még sem árulhatja el a tudomásul vett titkokat bűntelenül. Nem is azon van a súly, hogy miként jutott a tettes a titok birtokába, hanem hogy *hivatásánál fogva szerzett-e arról tudomást? Okozatos összefüggésnek kell lennie* a hivatás gyakorlása s a tudomásvétel között,[3]) tehát amit az orvos, ügyvéd hivatásán kívül tud meg, annak titokban tartására nincs kötelezve, mert nem is mint orvos stb., hanem mint magánszemély vett arról tudomást. Jól mondja Finger: »Man muss das, was der Kranke dem Arzte von dem, was der Mann den Manne anvertraut, unterscheiden«;[4]) de viszont a hivatás gyakorlása közben megtudott titoknak nem kell épp olyannak lennie, mely ama hivatás ügykörébe esik; az orvos nemcsak az egészségügyi, az ügyvéd nemcsak a jogi jellegű titkot tartozik megőrizni, hanem minden oly titkot, mely a fél vagy családja jó hírnevét veszélyeztetheti; pl. az ügyvéd eladósodott felétől megtudja, hogy vagyoni romlását morfinizmus, vagy valamely titkos betegség idézte elő; az orvos megállapítja páciensének közléseiből, hogy ez azért idegbeteg, mert felesége megcsalja; az ügyvéd épp úgy tartozik megőrizni a morfinizmusra vonatkozó titkot, mint az orvos a házasságtörésre vonatkozót.[1]) A titoktartás kötelezettsége különben az általános és helyes nézet szerint állandó, azaz minthogy annak a törvény időhatárt nem szab, akkor is tart, midőn a közhivatalnok nyugdíjba ment, az orvos, ügyvéd stb. gyakorlatával felhagyott, mert mint Finger igen helyesen megjegyzi, nem azon van a súly, hogy a felfedezéskor volt-e gyakorló orvos, ügyvéd stb. a tettes, hanem hogy a tudomásvételkor tartozott-e a hivatást gyakorlók közé? [2]) Viszont az ügyfél vagy beteg halála sem szünteti meg az ügyvéd, orvos stb. titoktartási kötelezettségét, mert a felfedezés árthat az elhalt, de családja jó hírnevének is.[3])

1) V. ö. Finger 361. l., Gans 14. l.

2) V. ö. Gutachten über § 300. R. St. G. B. — Zeitschrift 21. köt. 203. l.

3) V. ö. Schmidt H. 8. l.

4) V. ö. 360. l.

A tevékenység a törvény szavai szerint abban áll, hogy a tettes a titkot *alapos ok nélkül másnak felfedezi.* Felfedezés alatt oly aktív vagy passzív cselekvés értendő, melynek eredménye, hogy valakinek tudomására jut olyasmi, ami eddig tudatkörén kívül esett. Formális közlés nem kívántatik, s pl. az is elegendő, ha az orvos, ügyvéd, közhivatalnok a titkot tartalmazó iratokba bepillantást enged,[4]) viszont a közlés történhetik szóval, írásban, rajz útján, vagy bárminő oly cselekvéssel, mely a titkot az egyik tudatkörből a másikba átviszi.[5]) A titoknak nyilvános elbeszélése, közzététele csak a bűnösséget fokozza, de nem tényálladéki elem, mert a törvény szerint elég, ha a tettes a titkot *másnak* fedezi fel.

Másnak: azaz bárkinek, kivéve azt, kinek joga van a titokról tudomást szerezni. Hogy ki jogosult erre, alább rész-

1) V. ö. Liebmann 19—26. l., ki különbséget tesz Medizinalgeheimnisse és Berufsgeheimnisse között s az utóbbiakra nézve (ezeknek megismeréséhez szakképzettség nem kell) a titoktartás kötelezettsége alól felment; e megkülönböztetés, melyet némileg Finger is magáévá tesz, v. ö. 359. l., erőszakolt és következményeiben helytelen. V. ö. Schmidt H. 10—11. l., Gans 11—12. l., Jellinek 669. lap.

2) V. ö. Finger 362. l.

3) V. ö. Turán, Közeg. Kal. 1908 máj. 1. 11. l.

4) V. ö. Frank 420. l.

5) V. ö. Illés, Comm. II. k. 565. l., Werner 575. l., Turán Közeg. Kal. 1908. máj. 10. 12. l.

letesen kifejtjük, itt csak annyit tartunk szükségesnek megjegyezni, hogy a hivatást gyakorlók segédszemélyzete a jogosultak közé tartozik, sőt mintegy határát képezi annak a körnek, melyen kívül a titok ki nem vihető.[1]) Az egyszeri felfedezés nem ad jogot a további felfedezésekre, mert a közölt körülmény még mindig megtarthatja a titok minőségét.[2]) A btk. 275. §-ából kifolyólag csak a szándékos felfedezés büntetendő; [3]) a német birodalomban néhányan culpa esetén is büntetnének,[4]) mi azonban az alanyi bűnösség csekély fokára való tekintettel nézetünk szerint még de lege ferenda sem indokolt; ily esetekben részünkről elegendőnek tartjuk a fegyelmi megtorlást.

A szándékot illetően a tettesnek tudnia kell, hogy az a körülmény, melyet felfedez, titok, hogy annak megőrzésére — mint hivatását gyakorló egyén — kötelezve van; tudnia kell, hogy a felfedezés tiltott, azaz alapos okkal nem igazolható és hogy az érdekelt személy vagy család jó hírnevét veszélyezteti; e tudaton kívül kell, hogy a tettes akarattal cselekedett légyen, azaz hogy a felfedezés akaratlagos magatartásának legyen folyománya. Különös célzatot a törvény nem kíván, következésképırrelevans, hogy bosszúból, jóakaratból, haszonszerzésre vagy károkozásra irányuló célból követte-e el a tettes a cselekményt. *A kisérlet* képzelhető (pl. az orvos egy teljesen süket embernek elmondja a reábízott idegen titkot), de külön rendelkezés hiányában nem esik büntetés alá.

Mint minden büntetendő cselekménynél, úgy a szóban forgó titok tiltott felfedezése vétségénél is csak az esetben áll be a büntetendőség, ha a cselekmény *jogtalan*. E kellék olyannyira természetes s magától értetődő ismérve minden

---

[1]) V. ö. Binding I. 126. l., Mittermaier 210. s köv. l., Sandheim 24. l., Turán Közeg. Kal. 1908. máj. 10. 12. l.

[2]) V. ö. Jellinek 664. l.

[3]) Téves tehát Turán dr. nézete, mely szerint még a véletlenségből, könnyelmüségből vagy hanyagságból eredő felfedezésért is büntetendő az orvos. V. ö. Közeg. Kal. 1908. máj. 20. 11. l.

[4]) V. ö. Jellinek 691. l.

büntetendő cselekménynek, hogy azt a tényálladékok törvényi leírásába nem is szokta a törvény felvenni; ehelyett inkább azokra az okokra hívja fel a figyelmet, melyek a jogtalanságot kizárják s így a cselekményt büntetendő jellegétől megfosztják. A jogtalanságot kizáró okok tudvalevően vagy minden büntetendő cselekménynél hatékonyak (ezek az általános részben nyernek szabályozást, ilyen pl. a jogos védelem), vagy csak bizonyos delictumra vonatkozással bírnak erővel; ez utóbbiak többnyire magában a tényálladék meghatározásában vagy az ezzel kapcsolatos rendelkezésben jelentkeznek. A hivatási titok felfedezése vétségénél a törvény a jogtalanságot kizáró különös okot már a fogalom meghatározásában is érinti, midőn csak azt rendeli büntetni, ki a titkot *alapos ok nélkül* fedezi fel, de szükségesnek tartja ezenkívül a bővebb körülírást is, melyet a következő 329. §-ban ad, mondván: »Nem tartozik az előbbi szakasz rendelkezése alá azon eset: ha a megjelölt személyek a tudomásukra jutott vagy reájuk bizott titokról a *hatóságot kötelességükhöz képest értesitik,* vagy ha ez által *megkérdeztetvén,* vagy mint *tanúk kihallgattatván,* azt a hatóság előtt felfedezik«. E szakaszban a törvényhozó mintegy példaszerüen felemlít három oly esetet, melyek az »alapos ok« fogalma alá esnek s így annyiben igaza van Illésnek, hogy a 329. §. rendelkezése »úgyszólván önként értetik«, [1]) mindazonáltal nem tartalmaz felesleges kijelentést, mert egyfelől elejét veszi annak a német birodalomban dúló erős vitának, mely a körül forog, hogy minősíthető-e titoksértésnek a hivatását gyakorló személy tanuvallomása,[2]) más-

---

[1]) V. ö. Comm. II. 567. l.

[2]) V. ö. Frank 420. l., Liszt 407. l., Binding I. 127. l., Finger 663. l., Wolff 77. l., Seréxhe 84. l., Gans 27. l., Placzek 9. l., kik semmiesetre sem büntetik a titkot eláruló tanut; ezzel szemben bizonyos körülmények között, vagy feltétlenül a bűnösség mellett érvelnek: Jellinek 686. l., Simonson a Deutsche Jur. Zeit. 9. köt. 1014. l., Wex u. o. 10. k. 309. l., Liebmann 7. l. V. ö. még Wachnak, »Das Recht der Zeugnisverweigerung« című igen becses értekezését a Gerichtssaal 66. köt. 1—27. l.

felől kizárja az abszolut titoktartás kötelezettségét valló francia gyakorlathoz való közeledést.[1])

Midőn törvényünk az alapos ok esetén a titok felfedezését nem bünteti, tulajdonképen arra a fent részletesen fejtegetett érdekösszeütközésre utal, mely a titokbanmaradás és a tudomásszerzés igényei között oly gyakran előáll,[2]) s a döntést illetően — nézetünk szerint igen helyesen — nem köti meg a biró kezét, hanem épp a független biróságra bízza, hogy ez esetenként megállapítja, vajjon a tudomásszerzés vagy titokbanmaradás érdekének tulajdonítandó-e az elsőbbség. A bíróságnak módjában áll e részben a mindenkori társadalmi felfogás értelmében állást foglalni s döntései nem lesznek arbitráriusok, ha az ítélethozás pillanatában az uralkodó társadalmi felfogás ütőerén tartja kezét. S hogy az érdek összeütközése terén a társadalom s az egyén igényei miként egyeztethetők össze, azt a biróság saját megfontolásán kívül egyfelől a hivatásukat gyakorló egyének szokásaiból, kívánalmaiból, másfelől a korbeli irodalom fejtegetéseiből ismerheti fel. Éppen nem helytelenítjük ezeknél fogva, hogy törvényhozónk a 328. §-ba az »alapos ok« kifejezést vette fel, melyet a képviselőház tárgyalásai során Zay képviselő »nagyon tág és elasztikus« fogalomnak minősítve, azt »jogos indok« kifejezéssel javasolt pótolni,[3]) nézetünk

---

[1]) A francia judikatura s irodalom nem ismer esetet, melyben az orvos stb. a hivatási titkot büntetlenül felfedezhetné ; e merev felfogásra élénk világot vet Bonnecase-nak a Revue pénitentiaire 1907. évf. 805. l. olvasható következő megjegyzése : »les médicins surtout ont établi un theorie absolue, qui ne permet point de divulger le secret médical pour sauver ; même la santé ou la vie d'un tiers«. V. ö. még a francia gyakorlat jelen állására Jogt. Közl. 1899. évf. 136. l., 1900. évf. 64. l., 136. l., 1906. évf. 358. l. Hazai irodalmunkban többé-kevésbbé a francia felfogáshoz közelednek Szigeti Gusztáv, v. ö. Jog 1902. évf. 267., 283., 292. l., Névtelen, v. ö. Jogt. Közl. 1894. évf. 109—111. l.; Szigeti, v. ö. Jogt. Közl. 1900. évf. 288—290. l., legutóbb Turán a Közeg. Kal. 1908. évf.-ban megjelent cikksorozatában.

[2]) V. ö. fent. 16. l.

[3]) V. ö. Löw. II. 593. l.

szerint csak az ilyen szabad mozgást biztosító kifejezés elégítheti ki a méltányos igényeket.

A jogtalanságot kizáró általános okokkal e helyütt nem foglalkozunk, illetve ezek közül csupán az *érdekelt beleegyezése* kérdését vetjük fel. Ha a btk. 328. §-a a titok folytán érdekelt személy vagy család jó hírnevét, azaz személyiségjogát védi, úgy kétségtelen, hogy a titoktartás kötelezettsége abban a pillanatban megszünik, mihelyt a rendelkezésre jogosult a titok felfedezését megengedi. Természetes azonban, hogy az ilyetén felfedezés csak azon határokon belül jogosult, melyeket az engedélyt adó letűzött. Természetes továbbá, hogy a beleegyezés vagy engedély csak az esetben zárja ki a felfedezés jogtalanságát, ha attól a személytől ered, kit a titokbanmaradás érdekel, illetve helyesebben : kit a titok tárgyára vonatkozólag rendelkezési jog illet, ez pedig nem más, mint az, kit a titok tiltott felfedezése esetén sértettnek, indítványtételre jogosultnak kellene tekinteni. Ha többen sértetnének a felfedezéssel, úgy valamennyiöknek engedélye szükséges. A beleegyezés lehet nyilt vagy hallgatólagos ; így a cseléd, ki a gazda kívánságára ennek orvosával megvizsgáltatja magát, hallgatag beleegyezését adja ahhoz, hogy az orvos a vizsgálat eredményét a gazdával közölje.[1])

A következőkben megkiséreljük, a jogtalanságot kizáró *különös okokat* rendszerbe foglalni. Kimerítő felsorolásra nem vállalkozhatunk, mert a mindennapi életben oly nagy számmal s változatosságban fordulnak elő ezek az okok, hogy azoknak felsorakoztatása s részletes kifejtése akár külön tanulmány tárgyául volna választható. Be kell érnünk a rendszeres összefoglalással, melynek során arra szorítkozunk, hogy a vezérlő szempontokat kiemelve, lehető könnyű áttekintést biztosítsunk a különböző irányokban elágazó anyag egész területe felett.

A kategorizálás feladatánál maga a törvény nyujt segédkezet, midőn a 329. §-ban a jogtalanságot kizáró »alapos

---

[1]) V. ö. Schmidt H. 17. l.

ok« három esetére hívja fel figyelmünket. A titok felfedezése nem tiltott, tehát nem jogtalan és nem büntetendő, ha az *a)* a hatóságnak kötelességszerű értesítésében, *b)* hatósági megkérdeztetésre adott feleletben, vagy *c)* hatóság előtt tett tanuvallomásban jelentkezik; e három esettől eltekintve, a btk. 328. §-a értelmében minden egyéb természetű alapos ok is kizárja a jogtalanságot. Alapul véve a törvénynek e rendelkezéseit, megállapíthatjuk, hogy a titoktartás kötelezettségének a hatóság előtti felfedezés jogi kötelezettségével való összeütközése esetén a titok felfedezése nem tiltott, sőt, mint látni fogjuk, a fel nem fedezés esik bizonyos esetekben büntető szankczió alá. Ezt a variánst a jogi *kötelesség* vezérszó alatt fogjuk tárgyalni, ide vonva azokat a további eseteket is, melyekben a törvény a tudott körülménynek feltárására kötelez. A btk. 329. §-ának második és harmadik fordulata már nem kötelességet ró a hivatást gyakorló személyekre, hanem engedélyt ad, mert bár a tanuskodás minden polgárt terhelő általános kötelesség, de a perjogi törvények azt keresztültörik s éppen a hivatásukat gyakorló személyeket majd felmentik e kötelesség alól, azaz kihallgatásukat meg sem engedik, majd a tanuskodás megtagadásának jogát biztosítják részükre, miáltal reájuk bízzák, hogy akarnak-e vallani vagy sem; ha nem élnek tehát megtagadási jogukkal, úgy vallomásuk elfogadtatik. Szóval, ehelyütt a titoktartás kötelezettségével a tanuskodás joga ütközik össze, mikor is a törvény bizonyos feltételek mellett megengedi a titok felfedezését. Hasonló engedéllyel találkozunk azokban az esetekben, melyekben a titok őrzője a hatóság által megkérdeztetvén: felel s feleletében a hivatása során reá bízott vagy tudomására jutott titkot felfedezi. E második variáns esetei a *jogi engedély* vezérszó alatt foglalhatók össze. Minden más eset az alapos ok gyökeréről fakad, melynek törvénybe ültetése a titokbanmaradás érdekének a felfedezési érdekével való összeütközésére utal olyaténképen, hogy ahol a felfedezés érdeke in concreto jelentősebb, mint a titokbanmaradásé, ott a jog — éppúgy mint a végszükségnél — félre áll, s ne hogy a valóban magasabbrendű

érdek áldozatul essék: eltűri a titok felfedezését s ezért nem büntet.

Ezt a kategóriát: az erősebb érdek védelmét szolgáló *eltűrt felfedezés* cím alatt fogjuk megvilágosítani.

I. *A felfedezés mint jogi kötelesség.* A titok büntetőjogi védelme csak addig a határig terjedhet, melyen belül a védelem tárgya más jelentősebb érdekek sérelme nélkül épségben tartható; mihelyt valamely magasabbrendű vagy kiemelkedőbb érdekkielégítés a titok megőrzése esetén fennakadást szenved vagy éppen lehetetlenné válik: a jog nemcsak felment a titoktartás alól, sőt egyenesen a titok felfedezését parancsolja meg. E parancsok közül kiemeljük a következőket:

1. *A büntetendő cselekmények feljelentésének kötelezettsége;* ide vonatkozólag különbséget kell tennünk egyfelől a magánszemélyek, másfelől a hatóságok és hatósági közegek között. *A magánszemély* csak a btk. 135. §-a alapján van kötelezve a feljelentésre; e szakasz szerint ugyanis az, ki olyan időben vesz hitelt érdemlő tudomást arról, hogy felségsértés elkövetése céloztatik, midőn annak megakadályozása még lehetséges és arról a felsőbbségnek jelentést nem tesz: három évig terjedhető államfogházzal büntetendő. Ha tehát a bp. 328. §-ában megjelölt személyek valamelyike bár hivatásánál fogva jut annak tudomására, hogy az egészségügyi vagy jogi segély címén bizalommal hozzá fordult egyén felségsértést akar elkövetni (pl. az orvos megtudja kezelése alatt álló betegétől, hogy ennek sérülései ama bombák készítése közben jöttek létre, melyekkel a király élete ellen tör), jóllehet e tudomása hivatási titok, azt nemcsak megőrizni nem tartozik, sőt akkor követ el büntetendő cselekményt, ha e titokról a felsőbbséget nem értesíti. A btk. 135. §-ának második bekezdése a hozzátartozót nem bünteti a feljelentés elmulasztása miatt, de ezzel nem a feljelentés jogi kötelességét szünteti meg, hanem az erkölcsi vonatkozásokra tekintettel, csupán a büntetőszankciót vonja el, következésképp a hozzátartozó sem követ el jogtalanságot, s nem büntethető a titok tiltott fel-

fedezése címén, ha a foglalkozásánál fogva megtudott titok elárulásával a készülőben levő felségsértésről a hatóságot értesíti. Más büntetendő cselekményre vonatkozólag az orvost, ügyvédet, szülésznőt stb. feljelentési kötelezettség nem terheli, miért is — hacsak egyéb alapos ok fenn nem forog — a hivatási titkot büntetlenül nem fedezheti fel. A törvény indokolása e helyütt túllő a célon, mert azt a kijelentést teszi, hogy: »ide tartozik a magzatelhajtás, amit az orvos, habár a segélyét igénybevevőtől tud is meg, vagy ennél észlel, köteles a hatóságnak feljelenteni«; [1]) és sajnos, néhány közigazgatási jellegű rendelkezés is hasonló szellemben mozog.[2]) A *hatóságok és hatósági közegek* már más elbirálás alá esnek, amennyiben ezek a bp. 87. §. értelmében kötelesek a hivatali hatáskörükben tudomásukra jutott, nem magáninditványra üldözendő bűncselekményeket a birtokukba került adatoknak közlésével és a bizonyító tárgyaknak áttétele mellett a kir. ügyészségnél feljelenteni. Jól mondja azonban idevágólag dr. Cielesky Vilmos a Jogt. K.-nek 1908. évf. 234. lapján, hogy »a hatósági orvos mindaddig, amig« bár hivatali tisztéből folyólag »magánorvosi ténykedést végez, a titoktartás kérdésében a magánorvossal azonos szabályok alá esik, ellenben ha a szorosabb értelemben vett hatósági teendőket végzi, tisztán a közegészségügyi közigazgatás orgánumaként jár el«; hasonló értelemben nyilatkozik dr. Turán Bódog is.[3])

Az orvos, ügyvéd stb., ha bizonyos hatósági jogkörrel van felruházva (pl. az ügyvéd egyszersmind törvényhatósági ügyész), de — bár foglalkozásánál fogva, mindazonáltal — hivatali hatáskörén kívül vesz tudomást valamely büntetendő cselekményről, ezt nemcsak nem tartozik feljelenteni, sőt amennyiben tudomása a btk. 328. §-ában meghatározott titok fogalma alá esik, büntetlenül fel sem fedezheti.

[1]) V. ö. Löw. II. k. 592. l.
[2]) V. ö. Turán, Közeg. Kalauz, 1908. jún. 10. sz. 11—12. l.
[3]) V. ö. Közeg. Kal. 1908. jún. 10. 11. l.

2. *Az ártatlansági bizonyíték közlésének kötelessége,* mely a btk. 230. §. alapján, mindenkit terhel, szintén felment a titoktartás alól, mert midőn a törvény az imént hivatkozott szakaszban azt mondja, hogy aki oly tények vagy bizonyítékok tudomásával bír, melyektől ártatlanul vizsgálat alá vont egyénnek felmentése, vagy ártatlanul elítéltnek kiszabadulása függ és azokat akár az illetővel vagy hozzátartozóival, akár az illető hatósággal nem tudatja, — ámbár azt magának, hozzátartozóinak, vagy más ártatlan személynek veszélyeztetése nélkül megtehette volna — vétséget követ el és három évig terjedhető fogházzal büntetendő, a titoktartás kötelezettségénél erősebb felfedezési kötelezettséget ró az ártatlansági bizonyíték birtokában levő egyénre, ki tehát, habár a btk. 328. §-ában felsorolt személyek közé tartozik s az ártatlansági bizonyítékról hivatása gyakorlatában szerzett tudomást, melyet titokként kellene megőriznie: ezt nemcsak felfedezheti, sőt büntetés terhe alatt köteles az érdekelttel, vagy ennek hozzátartozóival vagy a hatósággal közölni.

3. *Bejelentési kötelezettségek.* A közhivatalnok, ügyvéd, orvos stb. gyakran végeznek oly funkciót s többször vesznek tudomást hivatásuk gyakorlása közben oly körülményről, amelynek bizonyos hatósággal való közlését a közérdek mellőzhetetlenné teszi; némelykor közegészségügyi, máskor financiális szempontok követelik e körülmények tudomásul adását, majd ismét igazságügyi vagy közigazgatási, sőt esetleg távolabb fekvő tudományos vagy gyakorlati következtetések levonását biztosító egyszerű nyilvántartási érdekek nyomulnak előtérbe s kívánják meg az oly adatok közlését, melyeket a hivatását gyakorló személy a hozzáforduló féltől a titok pecsétjével lezárva vett birtokába. Ily esetekben, ha valamely jogszabály az illető körülmény titok jellegére való tekintet nélkül állandó bejelentésre kötelez, vagy a hatósági felkérdezésnek feleletadásra szorító erőt tulajdonít, úgy ezzel a titokbantartás kötelezettségét a felfedezésre irányuló paranccsal szemben hátrálásra kényszeríti, azaz midőn a más irányban titokként őrzendő

körülmény közlését követeli, a felfedezés tiltott s jogtalan minőségét megszüntetve, azt a btk. 328. §-ának büntető rendelkezése alól kivonja.

A majd jogszabályon, majd hatósági felhíváson alapuló bejelentési kötelességek kimerítő felsorolását — azok nagy számára való tekintettel — mellőzni vagyunk kénytelenek s inkább példaszerüen mutatunk rá a gyakrabban előforduló ilynemű bejelentésekre.

A bp. 169. §-ának második bekezdése értelmében: »azok a közszolgálati iratok és egyéb tárgyak, melyek *közszolgálati titkot* képeznek, vagy melyek nélkül a közszolgálat el nem látható, amennyiben a bűnvádi eljárásban bizonyításra felhasználhatók, jegyzőkönyvbe veendők és az illető polgári vagy katonai hatóság őrizetében hagyandók«. A közhivatalnok tehát felhivásra, sőt önként is az ily — esetleg a btk. 328. §-ában meghatározott titkot tartalmazó — irat létét bejelenteni, illetve annak jegyzőkönyvbe vételét megengedni tartozik, s e cselekményeért, mert az igazságszolgáltatás érdekeit szolgáló kötelességét teljesíti, büntetőjogi felelősségre nem vonható. A nem közszolgálati, de esetleg egyéb *magántitkot* tartalmazó hivatalos okiratot a bp. 179. §-a értelmében a biróság megkeresésére meg éppen áttenni tartozik az a közhatóság vagy hatósági közeg, melynek az illető irat tán mint hivatási titok őrizetére van bízva.

Többrendbéli bejelentési kötelezettség terheli az *orvost*, így az 1876. évi XIV. t.-c. 80. §. s több vonatkozó rendelet alapján jelentést tartozik tenni a ragályos, illetve fertőző betegségekről (egy legutóbb: 1906. évi okt. 8-án kelt 90993. számú belügymin. rendelet értelmében [1]) a tüdővészesek bejelentése is kötelező). A gyermekágyi lázban szenvedőkről, az oltásokról, feltételesen a születésekről, halálozásokról, amely közlések némelykor a beteg titkának felfedezésével kapcsolatosak, mindazonáltal nem esnek a btk. 328. §-a alá, mert közegészségügyi vagy statisztikai szempontból indokolvák. E helyütt azonban figyelmeztetnünk kell,

[1]) V. ö. Rendeletek tára 1588

hogy az ilynemű bejelentési kötelezettségek előírásával az állam — bár közérdeket szolgál, de néha egyidejűleg nemcsak a titokbanmaradás magánérdekét sérti, hanem eshetőleg valamely szintén igen jelentős közérdeket veszélyeztet. Vegyük csak szemügyre azt a vitát, mely legutóbb Németországban folyt, midőn szóba jött, vajjon nem volnának-e jelentésre kötelezendők a polgári állású orvosok, midőn fertőző nemi betegségben szenvedő oly egyént kezelnek, ki a hadsereg kötelékébe tartozik; [1]) a nemi betegségek leküzdésére alakult német egyesület II. kongresszusán, mely 1905. évi márc. 17-én ülésezett Münchenben, Flesch meg éppen minden esetben bejelentésre kötelezné az orvost; Chotzen csak jogot adna a bejelentésre, azaz felmentené az orvost a titoktartás kötelezettsége alól; egyedül Bernstein argumentált a másik irányban, mondván, hogy ez intézmény bizalmatlanságot keltene a betegekben az orvosok iránt s a titoktartásra nem kötelezett kuruzslóknak válnék javára. [2]) Részünkről teljességgel magunkévá tesszük Bernstein nézetét, mert a bejelentési kötelezettséggel éppen nem mozdítanák elő a bujakór s hasonló nemi betegségek elterjedését, sőt a szakszerű gyógyíttatás iránt való készséget csökkentenők; nem szabad ugyanis elfelejtenünk, hogy némelykor csak szeméremérzésből, máskor szégyenből úgyis ritkán vagy eléggé későn keresi fel a fertőzött egyén az orvost, s ha most azt tudja, hogy bejelentés alá esik, vajjon nem fogja-e még inkább kerülni a rendelőszobát? A bujakór terjedésének megakadályozása céljából ne itt, hanem a prosztitució keretében igyekezzünk megelőző tevékenységet kifejteni. A kéjnő álljon a legmesszebbmenő hatósági ellenőrzés alatt, az ez által mégis fertőzött egyénben pedig a közegészségügy érdekében is igyekezzünk minden lehető eszközzel a gyógyíttatás készségét ébreszteni fel s itt valóban

[1]) V. ö. Monatschrift II. 54—58. l. Ruegenberg s a cikkíró Dittenberger tagadólag felelnek, mert ilyeténkép az orvos a közönség szemében denunciánssá lesz, s az intézményből hasznot csak a kuruzslók huznának.

[2]) Magyar Jogászújság 1905. évf. 186—187. l.

ösztönzőül szolgálhat az a tudat, hogy az orvos a beteg titkát nem fogja elárulni. Íme itt a beteg magánérdeke egy ponton találkozik a betegség elleni küzdelem közérdekével s legyőzi a némileg szintén e küzdelem céljait szolgáló felfedezés érdekét.

A *szülésznő* az anyakönyvi törvény s az okleveles bábák számára kiadott 95000/1092. számú rendelettel a szülések, illetve születések bejelentésére van kötelezve, melynek teljesítése során a bejelentéssel kapcsolatos titkok felfedezéseért a btk. 328. §-a alapján természetesen felelősségre nem vonható. Egyebekben azonban, mint a hivatkozott rendelet 9. §-ában kifejezésre is jut: »A bábának nem szabad elárulni a terhesek és szülők titkait«. A letartóztatási intézetekben történt születéseknél a gyermek érdekében valamiként úgy kellene eljárni, hogy a bejelentés alapján eszközölt anyakönyvi feljegyzés ne árulja el a születés helyét, illetve ne tartalmazzon oly adatokat, melyekből a gyermek egész életére kiható, a társadalom szemében megbélyegző születési alkalom kitünjék.[1])

Az *ügyvéd, közjegyző* a különböző — bár magántitkot tartalmazó — jogügyletek, így szerződések, végrendelet stb. bejelentésére van kötelezve az adó, vagy illeték kiróhatása céljából s így e cselekménye soha sem büntethető mint a titok felfedezése. E helyütt a felfedezés jogtalanságát különben a feleknek nyilt vagy hallgatag beleegyezése is kizárja.

Mindezekben az esetekben, midőn a törvény vagy más jogszabály a felfedezést jogi kötelességként írja elő, az érdekösszeütközést maga a tárgyi jog intézi el. Nagyobb súlyt tulajdonít a közléshez füződő közérdeknek, mint a titokbanmaradás egyéni érdekének; megparancsolja a felfedezést, egyidejüleg felment a titoktartás kötelezettsége alól s ezáltal büntetlennek minősíti azt az eljárást, melyet egyébként tilt s a btk. 328. §-ának szankciója alá helyez.

[1]) Poroszországban Badenban s Bajorországban nem szabad feltüntetni, hogy intézeti orvos járt közbe s tette a bejelentést. V. ö. Wolff 73. l. 3. jegyz.

II. *A felfedezés mint jogi engedély,* a tanuskodás és szakértői nyilatkozat esetében old fel a titoktartás kötelezettsége alól. A tanuzás ugyanis mint az igazságszolgáltatás érdekeit előmozdító intézmény, mindenkit terhelő általános polgári kötelesség, a szakértői közreműködés pedig azok terhén, kik az illető szakmát keresetképen gyakorolják, (bp. 231. §.) szintén oly — az illető hivatással vagy foglalkozással kapcsolatos — kötelezettség, mely alól a jogszolgáltatás sérelme nélkül a szakértőül felhívott egyén magát ki nem vonhatja. E kötelezettségekből folyólag, melyek erejüket a közérdekből szívják: a tanu és szakértő mindazt, miről az ügyre vonatkozással tudomása van, vallomás illetve vélemény alakjában feltárni *tartozik* és e kötelezettsége *ellenkező rendelkezés hiányában* még akkor sem szűnik meg, ha a feltárandó körülményekből hivatásának gyakorlata során szerzett tudomást, azaz ha ezeket mint magántitkokat egyébként megőrizni tartoznék. Szóval a tanuzás és szakértői véleménynyilvánítás kötelezettsége, ha szembekerül a titoktartás kötelezettségével, ez utóbbit háttérbe szorítja, mert míg az közérdeket szolgál, ez csupán magánérdekeket igyekszik kielégíteni. Igen, de miután — mint a bp. indokolásában olvassuk — »az általános tanukötelezettség szabályainak kivételt nem ismerő szigorú alkalmazása sok jogos érdeket és benső érzelmet sértene, melyekbe ridegen nem nyulhat be az állam anélkül, hogy ethikai céljaival ellentétbe ne jutna,[1]) következésképp a perjogi törvények bizonyos hivatást gyakorló személyeket a tanuskodás és szakértői közreműködés kötelezettsége alól felmentenek, illetve azok javára megtagadási jogot biztosítanak. A btk. 328. §-ában felsorolt személyek közül [2]) *a köz-*

[1]) V. ö. Indokolás 384. lap.

[2]) A lelkész arra nézve, mit vele a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelezettsége alatt közöltek, sem a polgári, sem a büntető perben tanuként egyáltalán nem hallgatható ki: v. ö. 1893: XVIII. t.-c. 85. §. 1. pont; bp. 204. §. 1. p., a polg. perrendt. törv. jav. 302. §. 1. pont. E kérdésről alább még megemlékezünk.

hivatalnok (hivatalban, illetve közszolgálatban levő vagy abból kilépett egyén, v. ö. S. T. 85. §. 2. p.; bp. 204. §. 2. p.; Prts. Jav. 302. §. 2. p.), ha a tanuságtétellel megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét és a kötelesség alól az illetékes felebbvaló hatóság fel nem mentette, *tanuként ki sem* hallgatható; a hivatási titokra vonatkozással azonban nyilatkozhatik, sőt mivel ez irányban sem felmentve nincs, sem megtagadási joggal nem élhet: *köteles is vallani* (egyedül a közjegyző van kivéve, v. ö. S. T. 86. §. 4., bp. 205. §. 2. p., Prts. Jav. 303. §. 4. p.). Az *ügyvéd, orvos* s a bp. 205. §-ának 2. pontja értelmében a *sebész, gyógyszerész* és *szülésznő* is, valamint ezek segédei (ugyanígy a Prts. Jav. 303. §. 4. pontja a sebész kivételével) a polgári perben a tanuságtételt megtagadhatják, a büntető perben pedig »a tanuzás kötelessége alól mentesek« oly körülményekre nézve, melyekre — mint a sommás eljárásról szóló törvényben olvassuk — »a tanu nem nyilatkozhatik anélkül, hogy a hivatásával járó titoktartó kötelességet meg ne sértse, amennyiben a titoktartás kötelessége alól fel nem mentették«, vagy mint a bp. mondja: »melyeket valaki a hivatásukkal járó bizalomnál fogva a titoktartás kötelezettségével bizott reájuk, hacsak a megbízó őket a titoktartás alól fel nem mentette«. E szabályokból mindenekelőtt annyi kétségtelen, hogy felmentés esetén a tanuzás kötelezettsége érintetlen s mivel beleegyezésről van szó: a titoksértés egyáltalán ki van zárva.[1] Felmentés hiánya esetén a tanuzás [2] mindenesetre sérti a titok folytán érdekelt személyek jogát, a vallomástételtől való tartózkodás viszont az állam igazságszolgáltatási érdekeit veszélyezteti. A törvény e szükséghelyzetet úgy oldja meg, hogy a btk. 329.

[1] A S. T. szövegezése megfelelőbb, mint a bp-é, mert nemcsak reábizott titok forog itt szóban s a felmentést is nem a reábizó, hanem az érdekeltek adják.

[2] A következőkben rövidség okából csak a tanuzást említjük, mellyel a szakértői szereplés nagyobbára megegyezik; v. ö. bp. 229. §.; a S. T. 94. §-a nem ad megtagadási jogot, a Prts. Jav. 359. §-a azonban ismét azonosítja e pontban a tanut és szakértőt.

§-ában büntetlenséget biztosít azoknak a hivatásbeli személyeknek, kik a hivatási titkot tanuvallomás alakjában fedezik fel s ezzel a tanura, illetve a bíróságra bízza annak megállapítását, hogy in concreto melyik érdeknek tulajdonítandó nagyobb jelentőség. A bp. 209. §-a szerint: tanuságtétel megtagadásának oka szükség esetében valószínüvé teendő, mi eskü által is történhetik, szóval a büntetőperben végeredményben a tanutól függ, vajjon kíván-e vallani vagy sem; ha nem él megtagadási jogával, azaz ha a bp. 206. §-ában előírt figyelmeztetés után, vagy később a kihallgatás folyamán elmulasztja kijelenteni, »hogy nem kíván vallani«, úgy lényegileg ismét jogát gyakorolta és pedig azt a jogát, melynél fogva: ha vallani hajlandó, ez szabadságában áll. A polgári per során is figyelmeztetendő a tanu, hogy vallomásának megtagadására fel van jogosítva (S. T. 86. §. 7. bek., ugyanígy a Prts. Jav. 303. §. ut. bek.), mégis itt a megtagadás jogosultsága felől a perbíróság határoz (St. 86. §. 7. bek., ugyanígy Prts. Jav. 306. §. első bek.), szóval a polgári perben tanuként megidézett hivatásbeli személy nemcsak akkor tesz vallomást, ha megtagadás jogával nem él, azaz amikor saját jogánál fogva önkényt határozza el magát a vallomástételre, hanem akkor is, midőn őt erre a bíróság kötelezi.[1] Az előadottakból kétségtelen, hogy a tanu lemondhat a mentesség jogáról s vallomásában a hivatási titkot is felfedezheti, azaz jogosult vallomást tenni, sőt a polgári perben még kötelezhető is erre. De ha valaki *törvény adta engedélyen alapuló* jogával él, midőn bizonyos érdekeket sért, akkor e cselekménye jogtalanságnak nem minősíthető s ezért felelősségre nem vonható. A német irodalomban kifejlődött vitát [2] megelőzi

[1] A budapesti táblának 1902. febr. 4-én kelt 21520/902. sz. végzése szerint a sommás eljárásban; »nem az orvos belátására van bízva a titoktartás tárgyának, körének és terjedelmének meghatározása«. V. ö. Turán, Közeg. Kal. 1908. júl. 10. 11. l.

[2] Az uralkodó felfogás szerint a hivatástitkot felfedező tanú jogával él, tehát nem követ el titoksértést; v. ö. különösen Binding I. 127., Finger 366. l., Wolff 77. l., Gans 27. l.; ellenkezőleg,

a btk. 329. §-a, mely — mint már említettük — minden kétséget kizárólag felmenti a titoksértésből eredő büntetőjogi felelősség alól azt a hivatásbeli egyént, ki a hivatalánál, foglalkozásánál vagy állásánál fogva megtudott vagy reábizott titkot mint tanu kihallgattatván, illetve a hatóság által egyébként — tehát pl. mint szakértő — megkérdeztetvén, a hatóság előtt felfedezi.

III. *Az erősebb érdek védelmét szolgáló eltűrt felfedezés.* Az idetartozó esetekben, melyek rendkívüli változatos képet tüntetnek fel, a jog nem parancsolja, de nem is engedi meg, hanem mint említettük, csak *eltűri* a felfedezést, miáltal az eredetileg jogtalan cselekményt a jogilag közömbös magatartások közé, abba a zona intermediába veti át, mely a jog birodalmán kívül esik.

Lássunk mindenekelőtt néhány példát: az orvos megállapítja betegéről, hogy az előrehaladott bujakórban szenved s tudomására esik, hogy betege vőlegény; büntethető-e a titoksértésért, ha a menyasszony szüleit, kiknél házi orvos, e körülményre figyelmezteti? felelősségre vonható-e, ha a szoptatós dajkának bujakóros betegségéről a csecsemő szüleit értesíti? ha a kezelése alatt álló mozdonyvezetőnek kezdődő elmebetegségéről az illetékes hatóságnak jelentést tesz? bűnös-e titoksértésben az az ügyvéd, ki tudomására hozza a szülőknek, hogy kiskorú fiuk, kit uzsorásokkal szemben képvisel, ily helyzetbe került? Tartozik-e büntetőjogi felelősséggel az ügyvéd, orvos, szülésznő, gyógyszerész, midőn többszöri sikertelen felszólításra tiszteletdíjat, számlakövetelését, munkadíját perli s a perben — hogy igényeit bizonyítsa — felfedezi azt a bizalmas jellegű ügyvédi munkálatot, gyógykezelést stb., melyen követelése alapszik? vagy büntethetők-e e most nevezett személyek, ha az őket ért támadással szemben (pl. hogy az ügyvéd hűtlenül vitte a pert, az orvos rosszul kezelte betegét, a gyógyszerész hibát

azaz hogy a hivatásbeli személy nincs jogositva a titkot elárulni még tanuminőségben sem: Liebmann 7. l., Jellinek 686. l., Sandheim 27. l., Giesker 108. l., Simonson a Deutsche Jur. Z. 9. köt. 1014. l., Schmidt H. 23. l.; v. ö. még Wach i. m.

követett el a gyógyszer elkészítésénél stb.) védekeznek s a védelem érdekében felük, betegük, vevőjük titkát elárulják? Itt szokás felemlíteni azt a kérdést is, vajjon titoksértésnek minősíthető-e a tudományos érdeket szolgáló felfedezés? pl. az ügyvéd megbeszéli valamely jogi szaklapban felének ügyét, mely pedig mint titok lett reábizva; az orvos, ki egyszersmind tanár, katedrára viszi az érdekes és tanulságos esetet stb.

Elvileg e kérdések nem oldhatók meg s mindazon törekvések, melyek itt valamely általános szabály felállításával akarják a gordiusi csomót kettévágni, hiú kisérletek.[1]) Minden attól függ, hogy a titokbanmaradás érdekét becsüljük-e többre, vagy a felfedezés árán megmentett vagy kielégített érdeket? Ennek eldöntésénél a korbeli társadalmi felfogás játssza a legnagyobb szerepet. Igy: midőn manapság már tudományos oldalról is halljuk hangoztatni, hogy a házasulandók az összekelés előtt orvosilag megvizsgálandók lennének,[2]) mindenesetre erősödik az a nézet, hogy a bujakóros vőlegénynek e titkát felfedező orvos nem büntethető; vagy midőn olyannyira törekszünk a züllésnek induló fiatalkorúakat megmenteni, alig fogjuk azt az ügyvédet büntetni, ki a szülőket figyelmezteti, hogy gyermekük uzsorások karmai közé került stb. Az a merev felfogás, mely a franczia talajon fakad s leginkább orvosok részéről hallható, hogy ily körülmények között a titok el nem árulható, egyoldalú s nem számol azzal a követelménnyel, hogy a különböző erősségű érdekek harcában annak kell győznie, mely a társadalom szempontjából értékesebb.[3])

[1]) A kérdést nagy részletességgel tárgyaló irodalomból: v. ö. Wolf 91. s köv. l., Finger 362. s köv. l., Frank 420. l., Sandheim 36. l., Jellinek 672. s köv. l., Placzek 63—132. l., Seréxhe 92. s köv. l., Gans 29. s köv. l., Liebmann 39. s köv. l., Binding I. 127—128. l., Krauss 162. s köv. l.

[2]) Dákota északamerikai állam, hogy a népesség degenerációjának elejét vegye, máris elrendelte a házasulandóknak orvosi megvizsgálását. V. ö. Jogt. Közl. 1903. évf. 196. l. (269. a. V. ö.

[3]) V. ö. Aschaffenburgnak idevágó legújabb cikkét; Monatsschrift, V. 387. l.

In concreto a hivatásbeli egyén legtöbbször bizonyos kényszerhelyzetbe jut; nem ritkán hivatási kötelessége, mely a titoktartásra int, ütközik össze a felfedezést javalló erkölcsi és lelkiismereti kötelességgel; vagy bizonyos erkölcsi vagy anyagi javaihoz fűződő jogával; sokszor még az is fokozza a nehézségeket, hogy bizonyos hivatásoknál a diskréció mint jellemvonás is szerepet játszik. A magyar törvény igen finoman segít ki: az *alapos ok* menti a felfedezőt, s hogy alapos volt-e az ok, azt első sorban a hivatási titok őrzője dönti el; a döntés helyességét azután ex post a bíróság bírálja felül. E döntésnél s felülvizsgálásnál különösen arra kell ügyelni, hogy az a korbeli társadalmi felfogás szellemében történjék s hogy a titok csak ***végső szükség*** esetén és csak úgy fedezhető fel, hogy ***minél kisebb sérelem essék az érdekelteken.*** Igyekezzék tehát az orvos először a betegre, az ügyvéd felére hatni stb., hogy ezek a közléshez beleegyezésüket adják, vagy maguk fedezzék fel titkukat, illetve maguk fejtsék ki a magasabbrendű érdek védelmét szolgáló magatartást, s csak akkor közölje az arra illetékes személlyel a reábizott titkot, ha előző törekvése sikertelen maradt. De ilyenkor is tartsa meg a kellő határt s csak annyit közöljön, amennyit a más módon nem eszközölhető védelem vagy érdekkielégítés célja igazol. Ez utóbbi vezérelv irányadóul szolgálhat a honoráriumköveteléseknél s a tudományos értekezések közzétételénél és előadások tartásánál; a munkadíj- vagy számlakövetelés bírói érvényesítése rendszerint nem kívánja meg a bizalmasabb részletek feltárását; a tudomány céljainak pedig eleget tehetünk anélkül, hogy az ügyfelek vagy beteg nevét, a helyet s időt közölnénk.

A hazai judikaturában nem fordultak elő ilynemű esetek, kétségtelennek tartjuk azonban, hogy adandó alkalommal bíróságaink a szabadelvűbb felfogáshoz csatlakoznak annál is inkább, mert büntetőtörvénykönyvünk, mely alapos ok fenforgása esetén eltűri s nem bünteti a titok felfedezését: nem minősíti a titoktartás kötelezettségét oly abszolut jellegűnek, mely jelentős érdekek kielégítése céljából megszeghető ne lenne. A német Reichsgericht — jóllehet a birodalmi btk. 300. §-a csak az »unbefugt« kifejezéssel utal az érdekösszeütközésre — rendszerint felmentő ítéletet hoz, midőn magasabb érdekből fedezte fel a hivatásbeli egyén másnak titkát; kimondotta pl., hogy: nemcsak jogi, hanem erkölcsi kötelességek is vannak, melyekkel szemben megszűnik a titoktartás kötelességének ereje s felmentette az orvost, ki a férj nemi betegségéről tudomást szerezve, e körülményre a nőt — hogy a ragálytól megóvja — figyelmeztette;[1]) felmentette azt a berlini orvost, ki figyelmeztette az anyát, hogy ne engedje gyermekét a náluk lakó sógornővel érintkezni, mert ez utóbbit bujakór miatt kezelte.[2]) A tiszteletdíjkövetelésre vonatkozással a hamburgi Landgericht elvi éllel mondja ki, hogy a páciens nem követelhet az orvos részéről titoktartást, ha ennek a beperesített követelésre vonatkozó igényét tagadja s a felfedezés bizonyítási szempontból szükséges.[3])

Befejezésül röviden foglalkoznunk kell még azzal a kérdéssel, hogy miután a btk. 328. §-ában meghatározott vétség *indítványi büntetendő cselekmény:* vajjon ki vagy kik tekintendők sértett félnek, azaz kik jogosítvák a magánindítvány előterjesztésére? Balogh Jenő szerint: »a sértett fél alatt nem érthető mindazon egyén, kit a titok felfedezése vagy közlése kellemetlenül érint, hanem az általános szabály értelmében csak a közvetlenül sértett, vagyis az, ki a kérdéses titoknak nyilvánosságra hozatalával kizárólagos joggal bír«;[4]) Werner azt tekinti sértett félnek: aki a titkot a tettessel bizalmasan közölte, illetve akit a titoktartás érdekel, s megjegyzi, hogy sértett felek többen is lehetnek.[5]) A német irodalomban az egyik nézet szerint az a sértett, ki a

---

[1]) V. ö. Jogt. Közl. 1903. évf. 240. l.

[2]) V. ö. Revue pénitentiaire 1907. évf. 803—805. l.; ezt az ítéletet megbeszéli Pallaske, v. ö. Deutsche Jur. Z. 1906. évf. 293—297. lap.

[3]) V. ö. Mittermaiernel az ítélet szövege 229. s köv. l.; v. ö. Turán, Közeg. Kal. 1908. júl. 20. 11—12. l.

[4]) V. ö. i. m. 493. l.

[5]) V. ö. i. m. 576. l.

titkot a tettesre reábízta.[1]) Ezzel szemben többen a titok folytán érdekelteket tekintik sértetteknek s indítványtételre jogosultaknak.[2]) A magyar törvény alapján nézetünk szerint a kérdés eldöntése nem ütközik nagy nehézségbe. A btk. 328. §-ából ugyanis minden kétséget kizárólag kitűnik, hogy a sértés közvetlen tárgya *valamely család vagy személy jó hírneve;* adott esetben tehát mindig az állapítandó meg, hogy ki vagy kiknek (pl. ha család is érdekelve van) jó hírnevét veszélyeztette a titok tiltott felfedezése: ezek mind előterjeszthetnek indítványt. Csak a reábízó azért nem tekinthető kizárólagos jogosultnak, mert hazai törvényünk nemcsak a reábízott, hanem a tudomásul vett titkot is védi.[3])

Balogh de lege ferenda törölné a titok tiltott felfedezését az indítványi cselekmények sorából, mert »a titok már úgyis nyilvánosságra lévén hozva, a további rejtegetésnek mi célja sincs« s mert a jogsértés eléggé jelentékeny, amennyiben többnyire a »hivatali vagy hivatási kötelesség is megsértetett«.[4]) Ez utóbbi argumentum azonban nem indokolja a hivatalból való üldözendőséget, mert a jogsértés objektív súlya mellett nagyobb erővel hat a sértett fél kímélete, mely annál kevésbbé téveszthető szem elől, mert hisz magának a titoksértésnek büntetésével is éppen a magánegyének benső világát védelmezi a törvény, melyen tehát csorba üttetnék, ha az eljárás hivatalból indulna meg. Az első argumentum nézetünk szerint meg éppen nem fogadható el, mert a titoksértéssel nem szűnt meg okvetlenül a felfedezett körülmény titokminősége; a törvény nem a nyilvánosságrahozatalt, hanem a más előtt, tehát a már egy illetéktelen személy előtt való felfedezést is bünteti, következésképp nagyon is előfordulhat, hogy az elkövetett

[1]) V. ö. Binding I. 128., Merkel Lehrbuch 350. l., Finger 370. l., Gans 20. l., Seréxhe 96. l., Hälschner 219. l.

[2]) V. ö. Frank 421. l., Meyer 624. l., Liszt 407. l., Liebmann 49. l., Mittermaier 205. l., Schmidt H. 32. l., Jellinck 689—690 l.

[3]) V. ö. Turán Közeg. Kal. 1908. május 20. 11. l.

[4]) V. ö. Balogh 492.

titoksértés dacára érdekében áll a sértett félnek a további rejtegetés; a hivatalból való üldözéssel tehát épp ezen az érdeken ejtene sérelmet maga az állam. A mondottakból folyólag részünkről de lege ferenda is meghagyandónak véljük a titok tiltott felfedezése vétségének indítványi természetét.

6. A gazdasági titok megsértése.[1])

A büntetőtörvénykönyvünk megalkotásakor uralkodott nemzetgazdasági felfogás, mely az úgyszólván korlátnélküli szabad verseny eszméjének hódolt, abból az alapelvből indult ki, hogy a javak termelése, forgalma s fogyasztása terén kiki saját erejével védelmezze magát a gazdasági visszaélésekkel szemben. A jog legfölebb csak ott lépett fel kényszerítőleg, hol a veszélyeztetett gazdasági érdekek alanya nélkülözte azt az intellektuális vagy fizikai erőt, mely a támadókkal szemben önálló harcra képesít. E gondolatmenet folyományaként maradt az uzsora büntetlen és illetőleg vonatott büntetés alá csak az, ki »valamely kiskorúnak vagy gondnokság alá helyezettnek tapasztalatlanságát« stb. (v. ö. btk. 385. §.) zsákmányolta ki uzsorás módon. Erre az uralkodó gazdasági felfogásra vezethető vissza az üzleti, ipari, gyári, üzemi stb., szóval a gazdasági titkok büntetőjogi védelmének hiánya is, ez az oka annak, hogy büntetőtörvénykönyvünk 328. §-a csak a jó hírnevet veszélyeztető titok felfedezését bünteti s nem sújt le azokra, kik a gazdálkodás érdekeit veszélyeztető vagy sértő módon a gazdálkodó alany üzleti vagy üzemi titkait ravaszul ellesvén, vagy akár mint ellenőrző hatósági személyek, akár mint alkalmazottak azok birtokába jutván: másokkal közlik, illetve saját nyerészkedési céljaikra kihasználják. A 80-as években bekövetkezett irányváltozás fokonként háttérbe szorítja a laisser faire, laisser passer elvet; a szabad verseny józan korlátok közé szoríttatik, a kisember erői szaporíttatnak, a magángazdaságok mind nagyobb védelemben részesülnek. Íme az 1883.

[1]) Dr. Dóczi Sámuel-nek, Az ipari titok czímű (Budapest, 1908.) műve már nem volt figyelembe vehető.

évi XXV. t.-c. már általában büntetendő cselekménynek minősíti az uzsorát, az 1884. évi XVII. t.-c. különböző rendelkezései az iparűzők s fogyasztók érdekeit büntetőjogi oltalomban részesítik stb.; a gazdasági titok azonban még igen sokáig nélkülözi a szükséges védelmet s még ma is csak igen szűk területen és csupán a hatósági tekintéllyel szemben élvez némi büntetőjogi biztosítékot. Pedig hogy mennyire szükséges a védelemnek szervezése és büntetőjogi erővel való felruházása, arról meggyőzhet néhány példa. A gépgyár rajzolója másodpéldányokat készít az új tervekről s ezeket közli a versenytárssal; az üzleti alkalmazott elárulja a konkurrensnek, hogy főnöke honnét s mily áron szerzi be az iparcikk készítésénél használt nyers anyagot, közli a készítés módját, tudomásul ad minden ajánlatot és elfogadást; valaki mint hatósági küldött, pl. iparfelügyelő, vagy magát ilyennek kiadva, vagy mint egyszerű érdeklődő meglátogat és áttanulmányoz egy ipari telepet s bizonyos üzemi titkokat mással közöl, illetve saját üzemében értékesít; a textilgyár alkalmazottja kiadja a legújabb mintákat a versenytársnak, a könyvelő betekintést enged az üzleti könyvekbe; a biztosító társaság hivatalnoka kiírja a legközelebb lejáró szerződéseket s ezeket a konkurrens társaság tudomására hozva, ez utóbbi ily úton a felek nagy részét elhódítja; a cég egyik alkalmazottja közli a versenytárssal főnökének útitervét s a konkurrens mindenüvé előbb érkezvén, elhódítja a megrendelőket stb. Szaporíthatnók még e példákat, de már ezekből is kitűnik, hogy mily súlyos sérelmekkel járhat az üzleti, gyári, ipari stb. titok illetéktelen kipuhatolása, elárulása, illetve kizsákmányolása s hogy a nem ritkán anyagi kárt okozó titoksértés büntetést érdemel. Jól mondja Szente Lajos: »ha valaki kerítésen bemászik egy udvarba s a tyúkketrecből egy pár csirkét elvisz magával, minősített lopásért öt évig terjedhető fogházzal bünhődik: ha valaki gazdáját tiz fillérrel meglopja, öt évig terjedhető börtön a büntetése. Ha ellenben valaki gazdájának üzleti titkait másnak elárulja s ezáltal gazdájának esetleg ezerekre menő kárt okoz, vagy ha valaki másnak

üzletébe betolakodik és maga keríti birtokába annak üzleti titkait s ezeket annak kárára felhasználja — büntetlen marad«.[1])

A védelemnek az a neme, mellyel hazánkban ez idő szerint találkozunk, éppen nem kielégítő. Még a felügyeleti, ellenőrzési és egyéb hivatalos beavatkozási jogon: az ipartelepek, gyárak, üzletek, sőt kisebb gazdaságok üzemének átvizsgálását eszközlő s eközben többrendbeli gazdasági titokról tudomást szerző hivatalos tekintéllyel szemben sem részesül a gazdálkodó alany kellő védelemben. Mint az általános részben érintettük: csak a statisztikai hivatal alkalmazottjai stb., s a munkásbetegsegélyző és balesetbiztosító pénztár hivatalos egyénei kötelezvék büntetés terhével titoktartásra; hol maradnak az iparfelügyelők, a különböző adókivető műveleteknél eljáró pénzügyi közegek stb.? Pedig ahol az állam maga kényszerít annak tűrésére, hogy idegeneket titkainkba bepillantani engedjünk, ott joggal igényelhetünk ugyan az állam részéről védelmet. Szépen mondja Finger: ahol az állam más javak érdekében a titok jogán sebet üt, ott igyekezzék azt orvosolni.[2]) Mellőzve az 1895. évi XXXV. t.-c. 15. §-ában s az 1907. évi XIX. t.-c. 186. és 191. §-aiban foglalt s fent közölt rendelkezések dogmatikai kifejtését, inkább arra hívjuk fel a figyelmet, hogy oly általános szabály volna a revizió alkalmán büntetőtörvénykönyvünkbe felveendő, melynél fogva *büntetéssel sújtatnék az a hatósági közeg s az ez által végzett hivatalos működésnél igénybevett magánegyén, ki hivatalos állásában vagy működése közben tudomásul vett üzleti vagy üzemi titkot az ez által érdekelt személy kárára alapos ok nélkül mással közöl vagy kizsákmányol.*

De védelemre tarthat igényt a gazdasági titok egyéb veszélyeztető és sértő cselekményekkel szemben is. Igy nem türhető el, hogy harmadik személyek a gazdasági jellegű titokkörbe büntetlenül benyomuljanak s akár valamely különben is büntetendő cselekmény útján vagy a jó erköl-

[1]) V. ö. Jogt. Közl. 1905. évf. 386. l.
[2]) V. ö. i. m. 384. l.

csökbe ütköző módon,[1]) akár a hatósági személyek vagy az alkalmazottak illetéktelen közlése révén bizonyos üzleti vagy üzemi titkok birtokába helyezkedve, azokat akár saját, akár mások nyerészkedési céljaira kihasználják; az ily cselekmény érdemileg alig különbözik a lopástól, mert bár tulajdonképen személyiségi jogot sért, mindazonáltal, miután e személyiségi jog vagyoni érdekkel bír s a tettes épp e vagyoni értéket csökkenti és vonja el, tehát lényegileg olynemű tevékenységet fejt ki, mint a lopás elkövetője; a különbség csak az, hogy míg a tolvaj a dologban megtestesülő vagyoni erőt kerít hatalmába, addig a gazdasági titok sértője magát a többnyire testetlen vagyoni erőt vonja magához. Ha büntetendő a lopás, úgy a mondottakból folyólag büntetéssel sújtandó az illetéktelen benyomulással s nyerészkedési célból eszközölt tudomásszerzéssel elkövetett gazdasági titoksértés is.

Ki volna terjesztendő továbbá a büntetőjogi védelem azokra az esetekre is, melyekben az alkalmazott a foglalkozásánál fogva megtudott vagy egyébként reábízott gazdasági titkot mással közli. A gyár, ipartelep, üzlet s más hasonló gazdaságok tulajdonosai ugyanis a legtöbb esetben kisebb-nagyobb segédszemélyzettel dolgoznak, nem képesek sem a forgalom igényeit kielégíteni, sem saját érdeküket szolgálni anélkül, hogy a gazdasági tevékenységet alkalmazottaik között fel ne osszák. Ez a kényszer jellegével bíró munkamegosztás azonban szükségképpen megnyitja az üzleti s üzemi titkok ajtait az alkalmazottak előtt, kik tehát majd egyenes reábízás alapján, majd működésük során tudomást szereznek az illető gazdaság létezését, fejlődését, virágzását biztosító titkokról. E titkok megőrzését parancsoló szabály nélkül a termelőket állandó veszély fenyegeti; soha sincsenek biztonságban az iránt, hogy mely pillanatban követ el indiszkréciót valamelyik alkalmazottjuk s ingatja meg egyúttal a gazdaság alapjait. A szabadalmi jog — mint már Fayer is említi [2]) — csak igen csekély területen nyújt

[1]) V. ö. a Polg. trkv. 1079. §-át.
[2]) V. ö. Tank. II. 268. l.

oltalmat, mert csak a találmányokat védi, de nem az oly gazdasági titkokat, melyek szabadalom tárgyát nem képezhetik. A sikkasztás és hűtlen kezelés határozmánya csak ritkán segít ki. Valóban »szükséges volna az egész kérdést átkaroló törvényes intézkedés«.[1])

Az új tényálladék a védett jogtárgy azonosságánál fogva kapcsolatba volna hozandó a hatósági közegek s harmadik személyek által elkövetett titoksértések tényálladékaival, melyekről az imént volt szó és e három új büntetendő cselekményt meghatározó rendelkezések a btk. 328. és 329. §-ai közé volnának iktatandók. Többen ugyan vagyon ellen irányuló delictumnak minősítik a gazdasági titoksértést.[2]) Részünkről azonban — mint már jeleztük — e helyütt is személyiségi jogot, az egyénnek gazdasági titkaira vonatkozó rejtvemaradáshoz való jogát tekintjük jogtárgynak, mert mint Giesker igen helyesen megjegyzi: abból, hogy valamely jogsértésből vagyoni hátrány származik, még nem következik, hogy a megsértett jog vagyonjog; a testi sértés, személyes szabadság megsértése, becsületsértés is érinthetnek vagyoni értékeket. De a nyerészkedési cél sem idéz elő változást; ki mást fogva tart s monstrumként mutogat, a letartóztatottnak tán anyagi kárt okozva, magának vagyoni előnyt teremt s még sem vagyoni, hanem személyiségi jogot sért. »So kann auch die Verletzung der Geheimsphäre mittelbar Vermögensinteressen kränken, zum Vermögensrechte wird sie dadurch nicht.«[3])

Az új tényálladék fogalmát meghatározandó, vegyük sorba az egyenes elemeket.

Tevékenységi tárgy: a gazdasági titok, mely az immár bevett üzleti és üzemi titok kifejezéssel lenne jelölhető. Közelebbi körülírást adni nem kellene, mert helyesebb a joggyakorlatra s irodalomra bízni e fogalom megvilágítását.

[1]) V. ö. Fayer u. o.
[2]) V. ö. Binding I. 500., 512. l., Finger 383. l., Daniel. Darstellung des Verbrechens des unlauteren Wettbewerbs; München 1900. 61. s köv. l. Liszt, Lehrb. 417. l.
[3]) V. ö. Giesker 16. l., ugyanígy Schmidt P. 23. l.

Annyit azonban már most megjegyezhetünk, hogy a gazdasági titokban két ismérvet vélünk felismerni, egy objektív s egy szubjektív ismérvet. *Objective* kell, hogy oly üzleti körülmény vagy üzemi eljárás forogjon szóban, melyről csak korlátolt számú egyéneknek van tudomása s amelynek másokkal való közléséből a gazdaság tulajdonosára kár háramolhatik ; *subjective* az illető körülményre vagy eljárásra vonatkozó titokbanmaradás érdekének léte szükséges, mely az alkalmazottak részéről valamiként felismerhető.

További kérdés, kik lehetnek e vétség *alanyai ?* miután e büntetendőség alapját ama kényszerhelyzet alkotja meg, melynél fogva az üzlet, ipartelep, gyár stb., szóval gazdaság tulajdonosa kisebb-nagyobb személyzetet alkalmazni s a munka nagy részét oly egyénekkel kénytelen végeztetni, kik e viszonyokból kifolyólag s foglalkozásuk közben számos — a titok jellegével bíró — üzleti körülményről s üzemi eljárásról vesznek tudomást : kétségtelen, hogy ezeket már a tőlük várható hűségnél s a beléjük helyezett bizalomnál [1]) fogva is a titoktartás kötelessége terheli. E kötelezettség tehát azokkal szemben áll fenn, kik mint alkalmazottak valamely gazdaság munkájában részt vesznek, s így a szőnyegen forgó titoksértés, mely nem más, mint e kötelesség megszegése, ugyanez alkalmazottak részéről követhető el. Hogy kik tekintessenek alkalmazottaknak, erre nézve elsősorban ugyan az érvényben levő kereskedelmi s ipartörvények határoznak, mindazonáltal hangsúlyozandónak véljük, hogy amint a büntetőjogban egyáltalán (pl. a hozzátartozók fogalmánál), úgy itt is nem annyira a forma, mind inkább a lényeg a döntő ; azaz nem a szolgálati szerződésre, hanem a tényleges viszonyra helyezendő a súly és tehát alkalmazottnak tekintendő mindenki, ki másnak gazdaságában a tulajdonos nevében és javára az állandóság bizonyos jellegével *tényleg* közreműködik. Alkalmazott a tanonc

[1]) Érdekesen fejti ki e viszony lényegét Schlecht, Unlauterer Wettbewerb etc. V. ö. Zeitschrift 21. köt. 106—111. l. Schmidt P. i. m. 84. l.

épp úgy, mint a cégvezető, a segédmunkás épp úgy, mint a munkavezető stb. ; nem jön figyelembe, hogy mily munkát végez az illető,[1]) hogy van-e formális szolgálati szerződés a főnök s munkás között, hogy bér, nyereségrész vagy természetbeli szolgálmányok fejében dolgozik-e, vagy ingyen stb.

Az alkalmazott titoktartási kötelezettsége azonban csak azokra az üzleti s üzemi titkokra áll fenn, melyekről vagy reábízás folytán, vagy foglalkozásánál fogva szerzett tudomást, szóval a titokról való tudomásnak *okozati viszonyban* kell lennie az alkalmazotti minőséggel. Sőt ide vonandók lennének azok az üzemi eljárások is, melyeket maga az alkalmazott talált ki s vezetett be.[2]) Nem terhelheti ezeknél fogva az alkalmazottat a titoktartás oly üzleti s üzemi titkokra vonatkozólag, melyeknek birtokába áluton, foglalkozási körén kívül, illetéktelen közlés révén stb. jutott, pl. a segédmunkás kihallgatja főnökének a gyárvezetővel folytatott bizalmas beszélgetését, s ezt a versenytárssal közli, a kereskedősegéd tudomást szerez az utazó indiskréciója révén a reá nem tartozó utitervekről, melyekről a konkurrens céget értesíti ; a segédmunkás, illetve kereskedősegéd által elkövetett közlés mindenesetre büntetésreméltó, de nem mint az alkalmazottat terhelő titoktartás kötelességének megszegése, hanem mint a titokkörbe való illetéktelen benyomulás, melyről megelőzően szólottunk, vagy mint a gazdasági titokról való illetéktelen tudomásvétellel kapcsolatos kárt okozó delictum, melynek büntetőjogi jellegéről alább fogunk megemlékezni.

A sértő *tevékenység* nemét meghatározandó, azokat az érdekeket kell felkutatnunk, melyek a gyár, ipartelep, üzlet stb. tulajdonosát bizonyos üzemi eljárások s üzleti körülmények titokbanmaradásához fűzik. Ezek az érdekek a termelés vagy forgalom terén működő egyén gazdasági

[1]) Eshetőleg még a háziszolga, ki az irodahelyiséget takarítja, is alkalmazottnak tekintendő. V. ö. Schmidt 86. l.

[2]) A tisztességtelen versenyről szóló német törvény e részben kétséges. V. ö. Binding I. 513. l., Lobe 116. l., Finger 376. l., Schmidt P. 92. l.

érvényesülésére irányuló jogosult törekvésében bírják gyökerüket. A gazdálkodó alany az erőknek minél céltudatosabb összekombinálására s kihasználására van utalva; erre ösztönzi őt a bizonyos határig indokolt önzésen kívül a versenytársakkal kényszerűségből felvett s folytatott állandó küzdelem; de hogy akár saját személyében, akár mások munkaerejének felhasználása mellett űzött gazdasági foglalkozása megélhetését biztosítsa, érdekében áll, hogy versenyképessége legalább is ne csökkenjék, ami meg kivánatossá teszi, hogy bizonyos — az ő gazdasági foglalkozásának körén kívül állók előtt ismeretlen — körülményeket, fogásokat, eljárásokat mások ne értékesítsenek, ne utánozzanak s ne használjanak. Az üzlet stb. tulajdonos *közvetlen érdeke* tehát arra irányul, hogy az ő gazdasági érvényesülését előmozdító s csak az ő gazdasági körében ismert körülmények és gyakorolt eljárások mások, sőt saját alkalmazottaik önálló gazdasági körében az ő kárára ki ne használtassanak. A titokbantartás s az alkalmazottaknak erre való kötelezése már csak *közvetett érdek* s inkább eszköze az előbb vázolt közvetlen érdeknek. Ezekkel az érdekekkel ellentétes tevékenységek sorából emelendők ki tehát azok, melyek a gazdasági titoksértés elkövetési cselekményeiként a tényálladék törvényi fogalommeghatározásában felveendők lesznek. A közvetlen érdeket az üzleti vagy üzemi titok *kihasználása*, a közvetettet annak ily célból eszközölt illetéktelen *közlése* sérti; a mondottak tehát oda juttatnak, hogy az alkalmazottak által elkövetett gazdasági titoksértés egyfelől a titok tárgyának kárt okozó kihasználásában, másfelől annak közlésében áll. De vajjon a kihasználás tilalma s a titoktartás kötelme csak az alkalmazotti viszony tényleges fennállása idején tartson, vagy ennek megszűnte utáni időre is kiterjesztessék? A gazdálkodó alanya érdeke az utóbbi megoldást kívánja, ennek azonban ellene szól úgy a volt alkalmazottnak egyéni érdeke, mint maga a közérdek. Legutóbb Finger [1]) figyelmeztet arra, hogy ha az alkalmazotti viszony utáni időre is kiterjesztendők a kihasználás tilalmát s a titoktartás kötelezettségét, ezzel lehetetlent kívánnánk a volt alkalmazottól s azt a vagyoni tönk szélére juttatnók, mert vajjon elképzelhető-e, hogy az a munkás, ki valamely gyárban vagy ipartelepen évekig dolgozott és sok hasznos tapasztalatot gyüjtött, ezeket — bár mint titkokat vette tudomásul — az alkalmazotti viszony megszűnte után emlékezetéből kitörölje és soha többé ne értékesítse. Az ilyenemű tilalom még az ipar fejlődését is akadályozná s így a közérdekkel is ellentétbe jutna. Nézetünk szerint a kihasználás és közlés tilalmát az alkalmazotti viszony megszüntét követő bizonyos időre terjesztendők ki, pl. két évre — mind a norvég törvényben — vagy szerződésileg megállapított időre, mely azonban három évet nem haladhat túl, mint ezt legutóbb Schmidt Pál javasolja.[1]) Igy eleget tennénk a közérdeknek, kellő védelemben részesítenők a gazdaság tulajdonosának érdekeit s nem vesztenőnk szem elől a kilépett alkalmazottnak igényeit sem. A titoktartás kötelezettségének ilynemű időbeli kiterjesztése még abból a szempontból is előnyös, mert ezáltal némileg elejét vehetjük annak, hogy valaki — ravaszul, tán a versenytárs megbízásából — rövid időre munkát vállaljon valamely gyárban, üzletben stb., csak azért, hogy bizonyos titok birtokába helyezkedjék s azokat a szolgálatból történt kilépés után azonnal megbízójának vagy más versenytársnak kiszolgáltassa, illetve a maga hasznára fordítsa. Részünkről a bizonyos rövidebb időt meghatározó szerződéses kikötést ajánlanók, mert ennek a megjelölt általános előnyökön kívül még az a jó tulajdonsága is megvan, hogy miután a szerződésben részletesen és pontosan megállapíthatók azok az üzleti körülmények s üzemi eljárások, melyek titokban tartandók: a szolgálatát elhagyott alkalmazott nincs kitéve zaklatásnak, mert csak oly esetben indítható ellene bűnper (és támadható meg kártérítési keresettel), midőn a megjelölt titkok valamelyikét árulja el vagy használja ki.

[1]) V. ö. i. m. 387. l.

[1]) V. ö. i. m. 203. l.

A közlést illetően természetesen mindenkor csak az esetben állana be a büntetőjogi felelősség, ha az oly személy irányában történik, ki a főnök intenciói szerint az illető titoktól távol tartandó. Büntetendő lenne tehát a titok felfedezése, ha az a versenytárs, vagy bármely kívül álló harmadik személy, sőt még akkor is, ha az oly alkalmazott irányában lőn eszközölve, kire az egyáltalán nem tartozik (fenti példánkban : az útiterveket a kereskedősegéd tudomására hozó utazó tehát felelősségre lenne vonható). Nézetünk szerint a tényálladékleírásban a btk. 328. §-ának analógiájára a »másnak« szóval kellene kifejezni.

Megfontolás tárgyává teendő továbbá, hogy vajjon mindennemű vagy csak bizonyos célt szolgáló közlés legyen-e büntetendő. Miután a védelemre igényt tartó érdek: az ipar vagy kereskedelem terén gazdálkodó alanynak a gazdasági érvényesülésre irányuló törekvése, s miután az egyszerű közlés — bár veszélyes lehet, de — ezt az érdeket nem sérti, következéskép csak az oly közlés esetében kellene büntetést szabni, mely azzal a célzattal történt, hogy abból a versenytárs hasznot húzzon, vagy a titok folytán érdekelt gazdálkodó alany kárt szenvedjen.

A kihasználás, azaz az üzleti vagy üzemi titoknak a saját vagy más gazdaságában való értékesítése mindenesetre sérti a gyár, üzlet vagy ipartelep tulajdonosának érdekeit, e helyütt tehát a különben is meglevő nyerészkedésre vagy károkozásra irányuló célzat megkívánása feleslegesnek mutatkozik.

Megjegyezzük még, hogy nézetünk szerint csak a szándékos közlés és kihasználás lenne büntetéssel sujtandó (gondatlan felfedezés esetén elegendőnek mutatkoznak a magánjogi eszközök) s hogy oly esetben, melyekben ellenkező jogi parancs, engedély vagy elnézés a közlést jogtalansági jellegétől megfosztja, a cselekmény büntetendősége elenyészik. E részben ugyanazon elvek lévén az irányadók, mint a melyek a btk. 328. §-ánál : itt is alkalmazható lenne az »alapos ok« kifejezés s a btk. 329. §-ának határozmánya.

A tisztességtelen versenyről szóló német törvény 10. §-a a gazdasági titoksértésre irányuló sikertelen felbujtást is bünteti ; nézetünk szerint ilynemű rendelkezés mellőzendő volna, mert a vonatkozó cselekmény csak jogveszélyt rejt magában, mely sem önmagában, sem más — szintén hasonlókép — veszélyeztető cselekményekkel szemben nem oly súlyos, hogy büntetéssel volna megtorlandó.

Titoksértésről lévén szó, a cselekmény az indítványra üldözendő vétségek közé volna iktatandó s a vád képviseletére is a sértett lenne főmagánvádlói minőségben feljogosítandó.

Kiséreljük meg ezek után — inkább következtetéseink összefoglalása érdekéből — az új büntetendő cselekmények tényálladékainak meghatározását :

328. *a)* §. Azon hatósági közeg, továbbá hivatalos működéssel törvény értelmében megbízott más egyén, ki hatósági vagy megbizotti működésénél fogva megtudott üzleti vagy üzemi titkot az ezáltal érdekelt személy kárára alapos ok nélkül másnak felfedez vagy nyerészkedés céljából felhasznál, vétséget követ el s a sértett fél indítványára . . . büntetendő.

328. *b)* §. Azon kereskedelmi vagy ipari alkalmazott, ki a foglalkozásánál vagy alkalmazotti viszonyánál fogva megtudott vagy reábízott üzleti vagy üzemi titkot a tényleges szolgálati viszony tartama alatt, vagy ennek megszűnte után szerződésileg meghatározott időn belül, mely két évnél hosszabb nem lehet, a titok által érdekelt személy kárára vagy nyerészkedési célból alapos ok nélkül másnak felfedez vagy felhasznál, vétséget követ el s a sértett fél indítványára . . . büntetendő.

328. *c)* §. Aki a törvénybe vagy a jó erkölcsökbe ütköző módon, vagy a 328. *a)* és *b)* §§-ban megjelölt személyek jogtalan közléseiből idegen üzleti vagy üzemi titokról tudomást szerez s azt az érdekelt kárára vagy nyerészkedési célból alapos ok nélkül mással közli vagy felhasználja, amennyiben súlyosabb büntetés alá eső cselekmény nem forogna fenn, a sértett fél indítványára . . . büntetendő.

7. A tárgyalási titok megsértése.[1])

A bűnvádi perrendtartást életbeléptető 1897. évi 34. t.-c. 20. §-a szerint három hónapig terjedhető fogházzal és ezer koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő az, »aki a büntető bíróság előtt a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalást vagy főtárgyalást a hatóság engedélye nélkül bármely módon, egészben vagy részben közzétesz: amennyiben súlyosabb büntetendő cselekmény nem forog fenn«. E rendelkezésből nyilvánvaló, hogy a törvény azoknak a perjogi határozmányoknak akar érvényt szerezni, melyeknél fogva bizonyos — mindenesetre méltánylandó — érdekből a bűnper adatai a nagyközönség elől elzáratnak. A jelzett perjogi határozmányok erejével ugyanis *közvetlenül* csak annyi biztosítható, hogy a szabályszerű nyilvános tárgyalásokról a közönségnek távoznia kell, (v. ö. bp. 293. §. ut. bek., 337. §., 399. §., 418. §., 436. §. ut. bek., 460. §. 477. §. 542. §. 2. bek., 553. §. 573. §.) illetve bizonyos tárgyalásokon egyáltalán meg sem jelenhet (v. ö. bp. 116. §., 261. §.); e szabályok szükség esetén kényszer alkalmazásával (a vonakodók kivezettetése, a tárgyalási terem ajtainak bezárása) végrehajthatók s így megakadályozható, hogy a nem nyilvános tárgyalásokról a közönség közvetlen meghallgatás útján tudomást szerezzen. De nincs kizárva, hogy akár a perben érdekeltek, akár a bíróság tagjai, vagy a vádló, illetve vádlott, a tanuk, szakértők vagy az ú. n. bizalmi férfiak (v. ö. bp. 294. §.) a tárgyalás befejezése után nyilvánosságra hozzák a zárt ajtók mellett lefolyt tárgyalásnak e körülményből következtethetőleg titokban tartandó, vagy legalább is nem a nagyközönségnek szánt adatait. Az egyszeri közlés — már ellenőrizhetetlenség okából is, de mert alig idéz elő sérelmet — nem büntethető; annál inkább kell azonban büntetéssel sújtani a közzétételt, mert ennek hiányában

[1]) V. ö. e kérdésről Friedmann, Geheime Verhandlungen und Wahrung von Geheimnissen im gerichtlichen Verfahren. Wien, 1895.

a nyilvánosság kizárására vonatkozó perjogi rendelkezések a legegyszerübb módon kijátszhatók s megkerülhetők.

Dogmatikai szempontból röviden végezhetünk a szóban forgó vétséggel. A cselekmény *alanya* lehet bárki, akár jelen volt a nem nyilvános tárgyaláson s közvetlenül szerzett arról tudomást, akár mint távollevő: elbeszélésből, vagy az iratokból gyüjtötte össze a közzétett adatokat. A középhivatalnok (bíró, ügyész), továbbá a védő eshetőleg a btk. 328. §-a vagy 479. §-a alapján vonandó felelősségre, sőt e részben a halmazat sincs kizárva.

Tevékenységi tárgy: a büntetőbiróság előtt a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalás vagy főtárgyalás adatai és pedig ezeknek akár összessége, akár valamelyik része, sőt eshetőleg egyetlen ily adat is.

De vajjon minő tárgyalásról van itt szó? Finkey szerint: »tárgyalás alatt a felek vagy képviselőik jelenlétében s ezek részvételével tartott bárminő bírói ülés értendő, tehát úgy a társas, mint egyes bíróság, valamint vizsgálóbíró vagy vádtanács előtti tárgyalás is.« [1]) E nézettel szemben Meszlényi Antal legutóbb [2]) azt vitatja, hogy »hirlapoknak a vádtanács tárgyalásairól tudósításokat adni szabad«, szóval úgy vélekedik, hogy az ét. 20. §-a a vádtanács tárgyalásaira nem vonatkozik s ez álláspontját azzal indokolja, hogy mivel a hivatkozott 20. §. a nyilvánosság *kizárásával* tartott tárgyalás közzétételét bünteti, következésképp oly tárgyalás adatai, mely sohasem nyilvános, melynél tehát a nyilvánosságot kizárni nem is lehet, szabadon közölhetők, már pedig a vádtanács tárgyalásai a bp. 261. §-ának értelmében ilyenek. Részünkről nem fogadhatjuk e merőben szavakba kapaszkodó értelmezést, amelylyel szemben elvégre szintén merő gramatikai interpretációval is küzdhetünk, mert e szavak: »a nyilvánosság kizárásával tartott tárgyalás« úgy értelmezendők, hogy akár a bíróság, (pl. a bp. 293. §-a értelmében) akár maga a törvény (pl. a bp. 116.

[1]) V. ö. Finkey 681. l.
[2]) V. ö. Bjt. 1907. márc. 24-iki szám 353—354. l.

és 261. §§-oknál fogva) zárja ki a nyilvánosságot, ez a mi vétségünk szempontjából közömbös. De a logikai magyarázat is mellettünk szól, mert — mint fentebb már jeleztük — ha a törvénynek érdekében áll, hogy bizonyos tárgyalásokról a nagyközönség akár az eljárás szabályszerű menetének, akár a közrendnek vagy közerkölcsiségnek veszélyeztetése címén tudomást ne szerezhessen s evégből a nyilvánosságot vagy egyáltalán, vagy a szükséghez képest kizárja, úgy nem tűrheti el az ily tárgyalás adatainak más módon a közönség tudomására juttatását. Nézetünk szerint tehát a vádtanács tárgyalásainak közzététele is a ét. 20. §-ában meghatározott vétség fogalma alá tartozik.[1])

A tevékenység abban áll, hogy valaki ily tárgyalást: »a hatóság engedélye nélkül bármely módon egészben vagy részben közzétesz«. A közzététel történhetik szóval, írásban, nyomtatvánnyal; az utóbbi esetben sajtóvétség létesül, melynek tárgyában az esküdtbiróság ítélkezik (más esetben a törvényszék elé tartozik az ügy, v. ö. ét. 17. §., 4. és 15. §. II. pont). Büntetendő nemcsak az egészben, hanem a részben való közzététel is, természetes azonban, hogy ha a közzétett adatok olyanok, melyek sem az eljárás menetét, sem a közrendet, vagy közerkölcsiséget nem veszélyeztetik, jogsértés hiányában bűnösség nem állapítható meg;[2]) ha pl. valaki közzéteszi, hogy vádlott a tárgyalás folyamán állandóan tagadott, hogy a tanuk közül néhányat úgy kellett elővezettetni, hogy a bíróság az elnapolás iránt tett indítványt elutasította stb., aligha büntetendő.

Ki van zárva a bűnösség, ha az illetékes hatóság a közlést megengedi, miből kétségtelen, hogy e helyütt nem az ügyfelek magántitkai, hanem a hivatalos jellegű tárgyalási

[1]) Hasonló véleményben van Somló Ármin is a Jogt. K. 1908. évf. 172. lapján közzétett: Sajtó és hivatali titok című cikkében.

[2]) Ellenkezően Meszlényi, kinek véleménye szerint az ét. 20. §-ában leirt vétség tényálladéka akkor is létrejött, ha valaki a bp. 293. §-ában említett kizárási okok körén kívül eső adatot tesz közzé; v. ö. id. cikk.

titok részesül büntetőjogi védelemben. Kérdés tárgyát képezheti azonban, hogy midőn a járásbíróság a bp. 542. §-ának második bekezdése értelmében a becsületsértés vagy rágalmazás vétségei miatt folyó eljárás esetén »a feleknek egyező kérelme alapján« zárja ki a nyilvánosságot,[1]) büntethető-e a közzétevő, ha nem ugyan a járásbiróság, de a nyilvánosság kizárását kérő felek engedik meg a közzétételt. Nézetünk szerint, miután itt közvetlenül a *felek érdekében* történt a nyilvánosság kizárása, mit a bíróság egyező kérelem esetén tartozik elrendelni, következéskép a további rendelkezési jog is őket illeti, miből folyólag oda következtetünk, hogy a felek egyező engedélye alapján eszközölt közzététel nem büntethető. De lege ferenda csak annyit jegyzünk meg, hogy az ét. 20. §-a a nyilvánosság kizárásával tartott polgári perekre is ki lenne terjesztendő. A Prts. Jav. 211. §. ut. bekezdése már kimondja, hogy: »amennyiben a tárgyalás nyilvánossága ki van zárva, a tárgyalás tartamának nyilvános közzététele tilos«, az Indokolás pedig megjegyzi, hogy: »a tilalom megszegésének büntetéséről az életbeléptető törvény fog gondoskodni«.[2])

A titok közvetett védelme.

Javaink védelmében a jog kétféle módon siet segítségünkre; egyfelől tiszteletet követel jogaink irányában minden harmadik személy részéről, s ez általános parancsot részeire bontva, megtilt mindennemű oly cselekményt, mely jogainkat sértheti, másfelől maga is tisztelettel adózik jogilag figyelemreméltó érdekeinknek, s e készségében lehető-

[1]) Megfontolás tárgyává volna teendő, vajjon nem lenne-e helyes a bp-ba is felvenni a polg. prts. jav. 211. §. 2. bekezdésében javasolt következő rendelkezést: »a bíróság valamelyik fél kérelmére elrendelheti a nyilvánosság kizárását, ha a tárgyalás nyilvánossága a fél méltányos érdekét sértené«.

[2]) V. ö. Ig. Jav. Tára II. évf. 2. sz. 463. l., v. ö. még 1868. LIV. t.-c. 103. §. 1893: XVIII. t.-c. 25. §.

leg nem követel tőlünk és nem is tanusít irányunkban oly magatartást, mely jogaink csorbulására, csökkenésére vagy éppen megsemmisülésére vezethet, sőt némelykor egyenesen óvatosságra int vagy bizonyos konzerváló cselekvésre kötelez. Ott a támadásra kész erők lekötése s gyengítése, itt a védelmi erők felszabadítása és fokozása útján nyujt a jogrend oltalmat; ott megelőző közreműködéssel a sértő cselekményeknek elejét venni törekszik s a jogsértések bekövetkezése esetén utólagos kényszereszközök alkalmazásával elégtételt nyujt, itt biztosítékot szolgáltat a jogi kör urának az iránt, hogy ez a megvont határokon belül saját érdekeinek megfelelően és szabadon érvényesíthesse cselekvőségét s amennyiben indokolt, még a jogosult akaratával szemben is megóvja ennek jogait; ott szemmel látható és közvetlen, itt többnyire más célt szolgáló szabályokba burkolt és közvetett a védelem. A tulajdonjogban rejlő gazdasági érdek közvetlen védelmét szolgája egyebek között a lopás tilalma s büntetése; a közvetett védelem terén említhető: a homestead intézménye, a foglalás alól való mentessége bizonyos dolgoknak stb.; az élethez, testi épséghez és egészséghez való jogot közvetlenül védi praeventive a rendőrség, repressive az ölés és testi sértés tilalma s ennek büntetéssel való szankcionálása; közvetett védelmet nyujtanak: a himlőoltás intézménye s egyéb egészségügyi rendszabályok, továbbá pl. az ipar és gyári munkának bizonyos korra s időre való korlátozása.

A titok javának védelme körül is szemmel látható e két forma; s ha csupán az alaki és anyagi büntetőjog ama rendelkezéseit vesszük szemügyre, melyek közelebbi vagy távolabbi vonatkozásban a titokbanmaradás érdekét oltalmazzák, ezeket a szabályokat is szétválaszthatjuk aszerint, amint közvetlenül avagy közvetett védelmet nyujtanak. Eddigelé a közvetlen védelem módozatait ismertettük; felsorakoztattuk a titoksértést tartalmazó büntetendő cselekményeket s a vonatkozó tényálladékok dogmatikai kifejtése mellett a kritikai megjegyzésektől sem tartózkodtunk; a következőkben átvizsgáljuk a büntetőtörvénykönyv s bűnvádi perrendtartás szabályait s kikeressük azokat az intézményeket és normákat, melyek szintén védelemben részesítik ugyan a titokhoz való jogot, de nem büntetési szankcióval ellátott tilalom útján szolgálják e célt, hanem azáltal, hogy oly esetekben, midőn a közlés, nyilvánosságra hozatal vagy közzététel jogi kötelesség vagy megengedett, illetve jogilag közömbös cselekmény, továbbá midőn harmadik személyeknek vagy hatósági közegek útján magának az államnak a titokkörbe való benyomuláshoz szabályszerint joga van: kivételkép *megtiltják* és pedig még a titok ura részéről is a titok felfedezését, vagy *megengedik a titokbantartást,* azaz reábízzák az érdekeltre s az ő akaratától teszik függővé, hogy titkát felfedezi-e vagy sem, illetve *felfüggesztik* a harmadik személyeket vagy az államot megillető ama jogot, melynél fogva ezek idegen titokkörbe benyomulhatnak.

A közvetett titokvédelem eseteinek ismertetése során törvényeink rendjét fogjuk követni s tekintettel arra, hogy a vonatkozó intézmények — mint említettük — közvetlenül többnyire más célt szolgálnak s ennek körében részesülnek tüzetes kifejtésben: azok dogmatikai felboncolását mellőzzük és csak arra szorítkozunk, hogy — ott, ahol van reá alap — kritikai megjegyzéseinket fűzzük az illető szabályhoz.

I. *Az anyagi büntetőjogban* a közvetett titokvédelem öt esetére bukkanunk.

1. A büntetőjog közjogi jellege a büntetőeljárásnak hivatalból való megindítását követeli. Miután azonban a büntető per során nemcsak a vádlottnak, de a sértettnek is számos oly titka kerül napfényre, melynek rejtvemaradása ezek érdekében fekszik: indokolt esetekben az állam inkább lemond büntetési igényéről, semhogy ez érdeken sérelmet ejtsen. A büntetendő cselekmény elkövetője nem érdemel kíméletet, de annál inkább tarthat igényt arra a sértett, mert az eljárásnak hivatalból való megindítása s a per tárgyalásán a sértett titkainak felfedezése nem ritkán újabb s nagyobb sérelmet okoz, mint maga az elkövetett büntetendő cselekmény. Ilyenkor a közönségnek ki kell térnie a magán-

érdek elől, mert ha az államnak az a feladata, hogy jogainkat védje, úgy nem követhet oly eljárást, mely midőn védelmet akar nyujtani — újabb sértést idéz elő.[1]) A törvény ez okból a sértett fél iránt való kímélet indoka által vezéreltetve, némely esetben többre becsüli a sértett félnek a titokbanmaradáshoz fűződő magánérdekét, mint az államnak a büntetésre irányuló igényét s megengedi, hogy a sértett fél döntésétől tétessék függővé, hogy meginduljon-e az eljárás vagy sem. Igy jönnek létre az ú. n. *magánindítványra üldözendő büntetendő cselekmények,* melyeknek körében a legtöbbnél az indítványtétel jogának a sértett fél részére való biztosítása közvetve ennek titkait védi ; a sértett joga ugyanis abban a negativumban csúcsosodik ki : hogy nem tesz indítványt,[2]) midőn tehát a törvény a sértettnek ily jogot ad, ezáltal ennek titkait részesíti tulajdonképpen védelemben. Újabban erős áramlat indult meg a magánindítványra üldözendő büntetendő cselekmények redukálására ; részünkről helyeseljük e törekvést, de csak annyiban, amennyiben egyidejüleg a büntetőper tárgyalásain a nyilvánosság kizárásának okai közé a sértett fél titkainak védelmét célzó kíméleti ok is felvétetik.[3])

2. A büntetőtörvénykönyv 135. §-a tudvalevően büntetéssel sujtja a *felségsértés feljelentésének elmulasztását,* azaz megparancsolja, hogy midőn valaki oly időben vesz hitelt érdemlő tudomást arról, hogy felségsértés elkövetése céloztatik, midőn annak megakadályozása még lehetséges, erről a felsőbbségnek jelentést tegyen. Kiveszi azonban e feljelentési kötelezettség alól a tettes vagy részes hozzátartozóit, kik a 135. §. második bekezdése értelmében »a feljelentés elmulasztása miatt nem büntettetnek«. A törvény közvetve e helyütt is titkot védelmez, mert midőn a közlést parancsoló szabály alól kivételt tesz és megengedi, hogy a felségsértés elkövetésére irányuló tervet a tettes vagy részes hozzá-

[1]) V. ö. Angyal büntetőjogi előadásai, II. 578. l.
[2]) V. ö. Balogh 177. l.
[3]) V. ö. Giesker 181. l.

tartozója büntelenül őrizhesse, tulajdonképpen titoktartást enged ott, hol a közérdek felfedezést parancsol. A kivételt a családi kötelék s a vérségi kapcsolat szentsége indokolja ; a törvény nem követelheti a titok elárulását ott, hol az az erkölcsi szálak által összefűzött hozzátartozói viszony megbontását eredményezheti, hanem »az érzelmek és kötelességek ily konfliktusában az illetők hazaszeretetére bízza a választást«.[1])

3. A tanuskodás polgári kötelesség s azzal a teherrel jár, hogy a tanu azon ügyre vonatkozólag, melyben kihallgattatik, mindazt miről tudomása van, elmondja ; hasonlóképpen a szakértőül alkalmazott egyén is észleleteit híven és véleményét részrehajlatlanul legjobb tudása és lelkiismerete szerint tartozik előadni. E kötelességek tehát arra szorítanak, hogy mint tanuk vagy szakértők mindent, mi az ügyre vonatkozik, feltárjunk s e tekintetben a saját vagy reánk bízott titkok sem képeznek kivételt. Ha valaki bár — azért, hogy titkait rejtve tartsa — eskü alatt hamisan vall, vagy hamis szakértői véleményt ad, a hamis tanuzás büntetendő cselekményét követi el. Miután azonban a modern igazságügyi elvek szerint arra senki sem kötelezhető, hogy az általa elkövetett büntetendő cselekményt felfedezze, továbbá miután bizonyos viszonylatokban — majd a titoktartási kötelezettség iránt való tiszteletből, majd ismét az egyéni reputáció vagy a hozzátartozói kötelékek épségben tartására való tekintettel — a perjogi törvények a tanuságtételt vagy egyáltalán meg sem engedik, vagy a különben kötelezett javára megtagadási jogot biztosítanak ; a törvény ellenére mégis kikényszerített ilynemű »bizonyíték semmis és érvénytelen, vagyis olyannak tekintendő, mintha azt sohase vétetett volna ki«.[2]) De akkor a — bár valótlanságot tartalmazó és tehát önmagában hamis vallomás vagy véleményadás nem állapíthatja meg a hamis tanuzás büntetendő cselekményét, mert mint az Indokolásban olvassuk : »ez

[1]) V. ö. Löw II. 68. l.
[2]) V. ö. Löw II. 364. l.

esetben a tanu nem tanu s következőleg a hamis tanuzás materiális föltétele, a bizonyíték törvényszerüsége hiányzik«.[1]) Ez a megfontolás vezette törvényhozónkat, midőn a btk. 224. §-ában kimondotta, hogy : »Nem büntettetik az ezen fejezetben meghatározott cselekmények (hamis tanuzás stb.) miatt az, 1. aki a valónak megvallása által önmagát büntetendő cselekménnyel vádolná ; 2. aki büntető- vagy fegyelmi ügyben jogosítva volt a tanuzást vagy véleményadást megtagadni, de ezen jogára a bíróság által figyelmeztetve nem lett«. De vajjon mit tesz az a tanu, ki ily esetben a valóság elhallgatásával vagy valótlan körülmények előadásával lényegileg hamis vallomást tesz? Tulajdonképpen titokban tartja azt a tudomását, melynek felfedezésével magának vagy a vele bizonyos viszonyban levőknek súlyos sérelmet okozna, illetve amelynek elárulásával titoktartási kötelezettségét szegné meg. A btk. 224. §-ának hátterében felismerhető tehát a titok közvetett védelmét szolgáló eszme : a törvény bizonyos esetekben annyira tiszteletben tartja a magántitkot, hogy annak megőrzését még akkor is megengedi, midőn azt az érdekelt : különben büntetendő cselekmény elkövetése útján eszközli. Megállapíthatjuk ezeknél fogva, hogy *a btk. 224. §-ában leírt büntetlen hamis tanuzás közvetve a magántitkot védelmezi.*

4. Rágalmazás és becsületsértés esetén a btk. 263. §-a az ott meghatározott feltételek mellett megengedi az állítás vagy kifejezés valódiságának bebizonyítását. A sikerült bizonyítás a törvény szavai szerint : »a vádlott büntetlenségét eredményezi«. Az exceptio veritatis lehetőségének egyik esetét, azaz amidőn a sértett fél annak a megengedését a bíróság előtt maga kívánja (v. ö. btk. 263. §. 4. p.) a törvény azonban megszorítja illetve kizárja : 1. ha a rágalmazás vagy becsületsértés külföldi uralkodó vagy államfő, illetve valamely külállamnak Ő felségénél felhatalmazott követe vagy ügyviselője ellen követtetett el : 2. ha az állítás vagy kifejezés olyan cselekményekre vonatkozik, mely csak a

[1]) V. ö. Löw II. 365. l.

sértett fél indítványára vonható bűnvádi eljárás alá és az erre jogosított ilyen indítványt nem tett vagy azt visszavonta ; 3. ha az állított tényre nézve jogérvényes felmentő ítélet vagy megszüntető határozat hozatott ; 4. ha az állítás vagy kifejezés a családi élet viszonyaira vonatkozik vagy a női becsületet támadja meg (v. ö. btk. 264. §.). A törvényehelyütt az Indokolás szavai szerint »átléphetetlen korlátokat állít fel azon érdekek oltalmára, melyeket a rágalomtól és a becsületsértéstől minden körülmény közt megvédeni szükségesnek lát«, azaz »eltiltja a bírót oly dolgok hallgatásától vagy konstatálásától, melyek sem a köz- sem a jogos magánérdeknek nem használnak, ellenben a családok nyugalmát felzavarják s csakis a szerencsétlenségeket és botrányokat szaporítják«.[1]) E rendelkezések a titok javát illetően két szempontból is jelentősek ; egyfelől nem engedik meg, hogy harmadik személyek az idegen titokkörből bizonyos adatokat bíróság elé vigyenek s ezeknek valódiságát bizonyítás tárgyává tegyék, másfelől közvetve büntetéssel sujtják azt, ki bizonyos becsületet érintő, bár valóságot tartalmazó állítás vagy kifejezés útján idegen titkot nyilvánosságra hoznak, vagy mással közölnek. A mondottak megvilágítása végett emeljük ki a btk. 264. §-ának 4. pontját, mely tételünkhöz legközelebb fekszik ; a törvény kizárja az exceptio veritatis-t : »ha az állítás vagy kifejezés a családi élet viszonyaira vonatkozik, vagy a női becsületet támadja meg«. E szabály két normát rejt magában. Az egyik a sértetthez szól s imígyen hangzik : *Nem szabad engedélyt adnod, hogy vádlott állításának valódiságát bizonyítani megkísérelje ; a mindennek dacára megadott engedély hatálytalan ;* szóval a törvény a titokkör bizonyos részét még a titok urának akaratával szemben is megvédelmezi ; nem engedi meg, hogy benső világunk érzékenyebb, vagy más okból nem a nyilvánosságnak szánt darabjait takaró fátyol fellebbentessék, mert ha pl. a női becsület megtámadása esetén a sértett engedélye alapján lehetséges volna a bizonyítás : legtöbbször

[1]) V. ö. Löw II. 456. l.

rendkívül kényes jellegű titkok kerülnének napfényre és így ha a sértett nő kényszerhelyzetében megengedi a bizonyítást, »nem valószínű-e, hogy ártatlansága dacára oly áron kellend megvásárolnia az elégtételt, mellyel az elégtétel nem ér fel«.[1]) Az exceptio veritatis kizárásának természetszerű következménye azonban a vádlott elítélése s ebben az elítélésben ismerhető fel a második norma. Azzal ugyanis, hogy a törvény bizonyos esetekben a valódiság bizonyítását nem engedi meg, egyúttal kifejezésre juttatja, hogy ilyenkor az igazságnak megfelelő állítások és kifejezések használata is büntetendő. Igen, de ha a valódiság fennforog, úgy tulajdonképpen becsületsértésről vagy rágalmazásról nem lehet szó, mert hiányzik a jogtárgy. Fayer ilyenkor nem büntetne.[2]) E magyarázatra azonban a törvény nem ad alapot s a btk. 258., illetve 261. §§. alapján csakugyan nem is maradhat el a büntetés, *kivéve azt az esetet, amikor az állított tény köztudomású.* A büntethetőség valóságot tartalmazó állítás vagy kifejezés használata esetén tehát csak akkor áll elő, ha annak alapjául szolgáló tény nem köztudomású, azaz ha a titok fogalma alá esik, vagy legalább is közel jár e fogalomhoz s ezzel magyarázatát nyertük a büntetendőség jogi alapjának: a sértés nem a becsületet, hanem a *titokbanmaradáshoz fűződő érdeket támadja.* Jól mondja Stooss: »Wird der Unvorsichtige für seinen Klatsch bestraft, obwohl er auf einem wahren Vorgang beruht, so wird er für seine Indiskretion bestraft und nicht für eine wissentliche Unwahrheit.« [3]) Vagy mint Hertel megjegyzi: »nicht für eine wirkliche Beleidigung«.[4]) Megállapíthatjuk ezekből, hogy a büntetőtörvénykönyvnek a valódiság bizonyíthatását kizáró rendelkezései több esetben közvetve a titok javát védik.

5. Az anyagi büntetőjog szabályai közül még a sajtótörvénynek *fokozatos felelősséget* megállapító rendelkezései

[1]) V. ö. Löw II. r. 456. l.
[2]) V. ö. Jogt. Közl. 1894. évf. 391. l. és Tank. II. 134—135. l.
[3]) V. ö. Verhandlungen d. Exp. Comm. v. 1896. II. k. 97.
[4]) V. ö. Hertel. Der Wahrheitsbeweis bei Injurien und seine Beschränkungen, Breslau 1902. 93. l., Giesker 133. l. és 163. l.

is oly természetűek, melyek a titok közvetett védelme körül teljesítenek szolgálatot; mert midőn az 1848. évi XVIII. t.-c. 13. és illetőleg 33. §§-ai értelmében sajtóvétségért a felelősség a szerzőt, ha ez nem tudatnék, a feleletteherrel tartozó s az előírt nyilatkozatban ilyenekül megjelölt felelős személyeket (felelős szerkesztő), illetve kiadót s ha ez sem tudatnék: a nyomda vagy metszde tulajdonosát terheli, s midőn a gyakorlatban a felelősségrevonás visszafelémenőleg történik és például időszaki lapban elkövetett sajtóvétség esetén a szerző megnevezésének megtagadása esetén a felelős szerkesztőnél akad fenn: e fokozatos felelősségi rendszer egyéb céljai mellett a sajtótitkot is védelemben részesíti. Minden következő személy jogot nyer arra, hogy — büntetés árán ugyan — az előző személy kilétét elhallgassa, szóval a törvény megengedi a szerzőség titkának megőrzését. Midőn azonban az egyik oldalon a kedvezményt megadja, megfeledkezik annak egyéb vonatkozásaiban való megóvásáról, mert azzal, hogy nem veszi le a felelős szerkesztő, kiadó stb. válláról a tanuzás terhét: ezeket a sajtótitok felfedezésére kényszerítheti. Ez anomália megszűntetése végett már az 1875. évi német jogászgyűlés javaslat formájában kimondotta, hogy a felelős szerkesztő, kiadó, nyomdatulajdonos a tanuságtétel megtagadásának jogával ruházandó fel s e nézet azóta az irodalomban is visszhangra talált.[1])

II. *Bűnvádi perrendtartásról szóló törvénykönyvünkben* is számos oly szabállyal találkozunk, melyek a titok különböző nemei iránt való tiszteletből a titok urának, vagy a titokba beavatott személynek úgy a megőrzés, valamint a közlés tekintetében szabad rendelkezési jogot biztosítanak s ezt — hacsak kivételesen az eljárás érdekei nem kívánják — sem a hatósági benyomulás, sem a felfedezésre irányuló kényszerítés rendszabályaival nem korlátozzák. A törvény midőn

[1]) V. ö. Wulffen. Das Zeugniszwangsverfahren gegen die Presse, Deutsche Jur. Zeit. 1907. évf. 383—389.; Wolff 38—40. l., Seréxhe 29., l. 73. jegyz., Jellinek 693. l., Gerichtssaal 65. k. 24. lap., Giesker 110., 113., 147. l.

meghatározza azokat a feltételeket s megjelöli azokat az eseteket, melyekben a titokkör védőbástyáin kivételesen rés üthető, nemcsak az igazságszolgáltatás érdekeit tartja szem előtt, hanem alkotmányjogi garanciákat is teremt, s ott, ahol egyebek között a titok javát is védi, mert pl. annak megállapításával, hogy mily hatóságnak, mily körülmények között s kinek leveleit szabad felbontania, nemcsak felbontási jogot ad, hanem korlátot is emel, határt is von, melyen túl a felbontást eltiltja; e tilalommal azonban egyszersmind a levéltitkot is védelemben részesíti. A vonatkozó szabályok felsorakoztatásánál ismét a törvény rendjét fogjuk követni.

1. A terhelt bizalma a bűnper során kiváltképpen védője felé irányul s a védő a beléje helyezett bizalomnak és hivatásának csak úgy felelhet meg, ha védencének lelkébe lát, aminek viszont a *védő és védett szabad érintkezése* képezi előfeltételét. E szabad érintkezésnek — ha a terhelt szabadlábon van — mi akadálya sincs; a fogva lévő terhelttel való érintkezés szabadsága azonban a nyomozás és vizsgálat alatt, »ha az eljárás célja kívánja«, korlátokhoz van kötve, amenynyiben ilyenkor »a nyomozást teljesítő rendőri hatóság, a vizsgálat folyamában pedig a vizsgálóbíró kötelesek elrendelni, hogy a védő levelei csak részükről elolvasva és külön engedelmökkel kézbesíthetők a letartóztatott terheltnek és hogy ez a nyomozás folyamán csak hatósági személynek, a vizsgálat folyamán pedig csak bírósági személy jelenlétében értekezhetik a védővel« (v. ö. bp. 62. §. 3. bek.). Ettől a kivételtől eltekintve: »letartóztatott védettjével a védőnek joga van hatósági személy közbejötte vagy ellenőrzése nélkül is érintkezni (bp. 62. §. 2. bek.), sőt »a vádirat benyujtásától s ha vizsgálat volt tartva, attól az időponttól kezdve, midőn a vizsgálóbíró a vizsgálatot befejezettnek nyilvánítja, a védő érintkezése a letartóztatott terhelttel nincs többé hatósági személy ellenőrzésének alávetve« (bp. 62. §. 5. bek.). A járásbírósági eljárásban teljesen szabad az érintkezés (v. ö. bp. 523. §. 1. bek.). Az ilyenténkép megvont határokkal a törvény a védő és terhelt bizalmas érintkezését biztosítván, tulajdonképpen a terhelt titokkörét respektálja.[1]).

2. A vádtanács üléseinek (bp. 116. §.), továbbá a nyomozás és vizsgálat menetének (v. ö. bp. 97. §.), valamint az egyéb tárgyalások s a főtárgyalás (bp. 293. §.) lefolytatásának szabályszerinti, vagy a szükséghez képest elrendelt *titkosságával* a törvény majd az eljárás érdekeit, majd a közrendet, majd a közerkölcsiséget védi, de ugyanekkor igen sok esetben a vádlott és sértett titkait is védelemben részesíti.

3. A terhelt sem első, sem későbbi kihallgatásánál kénytszerrel, fenyegetéssel vagy egyéb hasonló eszközökkel vallomástételre nem szorítható (v. ö. bp. 135. §. 1. bek.), sőt a hozzá intézett kérdésekre sem tartozik válaszolni (v. ö. bp. 134. §.). A törvény már ezáltal is kifejezésre juttatja, hogy *a terhelt titkaiba való erőszakos benyomulást nem engedi meg;* de még tovább megy, midőn idegen hivatási titok forog szóban, amennyiben kimondja, hogy: »a terhelthez nem intézhető kérdés olyan körülményre nézve, melyet hivatalánál vagy közszolgálati viszonyainál fogva titokban tartani köteles, kivéve, ha a fellebbvaló hatósága őt e kötelesség alól felmentette« (v. ö. bp. 135. 4. bek.). Ott a titoktartás jogát, itt annak kötelességét respektálja a törvény.

4. *A lefoglalás, házkutatás és személymotozás* körüli szabályok között igen sok egyszersmind közvetve titkot is védelmez.

Igy említettük már fennebb, hogy a bp. 165. §-ának 3. bekezdése értelmében »azok a közszolgálati iratok és egyéb tárgyak, melyek közszolgálati titkot képeznek«, nem foglalhatók le, hanem jegyzőkönyvbe veendők. Egyébként mindazok a tárgyak, melyek a büntetőtörvények szerint elkobzandók, vagy a bűnvádi eljárásban bizonyításra felhasználhatók, lefoglalandók s bírói őrizet alá veendők. Az ilyen tárgyat a bp. 170. §-a értelmében »a lefoglalásra illetékes hatóságnak, illetőleg közegének felszólítására mindenki köteles kiadni.« Ha a birtokos vagy birlaló a kiszolgáltatást

---

1) Egyéb korlátozásokra v. ö. a bp. 154. és 174. §§-ait.

megtagadja és a lefoglalandó tárgy házkutatás útján sem szerezhető meg, úgy pénzbüntetés sőt letartóztatás útján szorítható a kiadásra. Hogy e tárgyak titkot őriznek-e vagy sem, az figyelmen kívül marad, mégis »a terhelt és a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyén ellen e büntetés nem alkalmazható« (v. ö. bp. 170. §. 3. bek.). De házkutatás, illetőleg személymotozás útján ezektől is megszerezhetők e tárgyak (v. ö. bp. 174., 176. §§.). A terhelttől származó, vagy hozzá intézett levelek, táviratok és egyéb küldemények annyiban erősebb védelemben részesülnek, amennyiben csak akkor foglalhatók le, ha a terhelt le van tartóztatva, vagy ha ellene elővezetés vagy elfogatás van elrendelve (v. ö. bp. 171. §. 1. bek.), sőt a terhelt és hozzátartozói valamint ez utóbbiak közt, továbbá a terhelt és védője közt váltott levelek és egyéb írásbeli közlemények a hozzátartozóknál, illetve védőnél beleegyezésük nélkül csak az esetben foglalhatók le és vizsgálhatók át, ha a hozzátartozókat a részesség, orgazdaság vagy bűnpártolás nyomatékos gyanúja terheli, illetve, ha a védő ellen ez okok valamelyike miatt vizsgálat van elrendelve (v. ö. bp. 172. §.).

Ezekből a vázlatosan közölt szabályokból nyomban szembeötlik, hogy mily mérvben van tekintettel a büntetőperjog a lefoglalásnál a titok javára: 1. a terheltet s a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyéneket *nem kötelezi* büntetés terhével a kiadásra, 2. a terhelt hozzátartozóinál s védőjénél pedig le *sem foglalja a leveleket,* s egyéb írásbeli közleményeket.

A második pont alatti rendszabály teljes védelmet nyujt, amennyiben a legbizalmasabb levelekbe való bepillantást, hacsak nem forog fenn részesség, egyáltalán kizárja, nem így szól az első pont alatti, mert ez csak a kényszerítő büntetés alkalmazását mellőzi, de megengedi a házkutatás vagy személymotozás útján való lefoglalást. Szóval de lege lata úgy a terheltnél, valamint a tanuságtétel kötelessége alól mentes — s többnyire titoktartásra kötelezett — egyéneknél bármily tárgy, még a titkot tartalmazó levelek, iratok is lefoglalhatók; egyedül a terhelt és hozzátartozói, illetve védője közt váltott levelek képeznek kivételt.[1] Hogy mennyire következetlen itt a törvény, az főleg akkor tűnik ki, ha a hivatási titkot megőrizni köteles személy helyzetét vesszük szemügyre, pl. az orvosét. A törvény megengedi, hogy az orvos arra nézve mit valaki hivatásával járó bizalomnál fogva titoktartás kötelezettségivel bizott reá, a tanuságtételt megtagadja, de lehetővé teszi a betegekről vezetett s a betegségeknek tán részletes leírását tartalmazó orvosi jegyzőkönyv lefoglalását. Jól mondotta a német Reichstagnak 1904. évi márc. 1-én tartott ülésén Ablass: »Der Staat hat nicht das Recht, wenn er seinerseits anerkennt, dass das Berufsgeheimnis geschützt werden soll, seine eigenen Massnahmen vollständig illusorisch zu machen«.[2] S midőn a hasonló hibában szenvedő német birodalmi büntető perjog vonatkozó szabályait Litten azzal a korrektivummal látná el, hogy: »amennyiben az orvos a tanuságtétel alól mentes, annyiban feljegyzései is ki volnának veendők a lefoglalás alól«,[3] részünkről tovább mennénk s a tanuságtétel kötelessége alól mentes egyének valamennyiének ama feljegyzéseit, melyek hivatási titkot tartalmaznak, a lefoglalás alól kivennők; a bp. 172. §-ának ily értelmű átdolgozásával a cél igen könnyen elérhető.

A személymotozás szabály szerint mindenki ellen foganatosítható, amennyiben valószínű, hogy valamely bizonyítékul szolgáló tárgyat rejt magánál; a terhelt hozzátartozói s védője ellen azonban ismét csak részesség stb. gyanuja, illetve ez alapon elrendelt vizsgálat esetén van helye személymotozásnak. Ehelyütt is a titok védelmének eszméje csillámlik fel.

A lefoglalás, házkutatás és személymotozás elrendelése (v. ö. bp. 177—179. §§-ok), valamint foganatosítása (v. ö. bp. 180—191. §§.) körül is folytonos figyelemmel

---

[1]) A postán levő levél ilyenkor is lefoglalható: v. ö. Balogh-Illés-Vargha II. köt. 223. l.

[2]) V. ö. Aschaffenburg, Monatschrift I. évf. 57. l., Giesker 112—113. l.

[3]) V. ö. Asch. Mon. I. évf. 60. l.

van a törvény a személyiségi jogokra s ezek között a titok javára; óvatossága vagy inkább kímélete legerősebben a bp. 184. §-ában jut kifejezésre, melyben kimondatik, hogy: »Iratok lefoglalásánál gondoskodni kell arról, hogy tartalmukról az erre törvény szerint jogosítottakon kívül más ne szerezzen tudomást«.

5. A titok közvetett védelmének egyik leginkább szembeötlő esete a *tanuságtétel, illetve szakértői véleményadás kötelessége alól való mentesség* intézményében ismerhető fel. Az állam érdekeit a tanuzás esetén igen sokszor magánosoknak, vagy bizonyos hivatási osztályoknak, illetve erkölcsi kapcsolatoknak érdekei keresztezik: [1] a tanuzás kötelessége [2] ellentétbe juthat a titoktartás jogával, illetve ennek kötelességével, s ha ez utóbbi jog vagy kötelesség nagyobb tiszteletre tarthat igényt, mint az államnak az igazság felkutatására irányuló érdeke: lehetővé kell tenni ama jog, illetve kötelesség érvényesülését. Ez pedig úgy érhető el, hogy a perjogi törvények a titoktartásra jogosult, illetve kötelezett személyt vagy egyáltalán nem is bocsátják tanuságtételre, vagy csupán felmentik a tanuzás kötelessége alól, azaz a tanu akaratára bízzák, vajjon akar-e vallani vagy sem? A perjogi törvények közül csupán a minket érdeklő bűnvádi perrendtartásról szóló törvénykönyvet tartva szem előtt: két kategóriát különböztethetünk meg. A bp. 204. §-ában a törvény a vallomás semmiségének terhe mellett nem engedi kihallgatni: 1. A *lelkészt*, arra nézve, mit vele a gyónásban vagy egyébként a titoktartás egyházi kötelessége alatt közöltek, 2. a *védőt* arra nézve, mit a terhelt vele, mint védőjével tudatott s 3. a *közszolgálatban lévő vagy abból kilépett egyént*, ha ez a tanuságtétellel megsértené a hivatali vagy szolgálati titoktartás kötelességét, amennyiben e kötelesség alól őt az illetékes fellebbviteli hatóság fel nem mentette: ezekben az esetekben olyannyira

[1]) V. ö. Wach, Gerichtssaal 66. k. 1. l.

[2]) Rövidség kedvéért csak a tanuságtétel kötelezettségéről beszélünk, mely alatt a jobbára teljesen azonos szakértői véleményadás kötelessége is értendő. V. ö. bp. 229. §.

figyelemmel van a törvény az egyházi, védői és közhivatali minőségben gyökerező titoktartás kötelezettségére, hogy a tanut *még beleegyezése mellett sem engedi kihallgatni*; egyedül a közhivatalnokra tesz annyiban kivételt, hogy ezt kihallgattatja, sőt kötelezi is a vallomástételre, ha a hivatali titok felfedezése közérdekbe nem ütközik, mikor is a felmentés nem is tagadható meg (v. ö. bp. 204. §. ut. bek.). A második kategóriába tartozó eseteknél majd »a család szentélye«, majd »bizonyos bizalmi állások bensősége«, majd »az önfenntartás« érdekei követelik parancsolólag, hogy tiszteletben legyenek tartva még akkor is, ha az igazság kutatásáról van szó.[1]) A bp. 205. §-a felmenti ugyanis a tanuzás kötelezettsége alól: 1. *a terhelt hozzátartozóit*, 2. *az ügyvédet, közjegyzőt, az orvost, sebészt, gyógyszerészt* [2]) *s ezek segédeit* arra nézve, mit valaki a hivatásukkal járó bizalomnál fogva a titoktartás kötelességével bízott reájuk, hacsak a megbízó őket a titoktartás alól fel nem mentette, végre 3. a bp. 208. §-a szerint: a tanu nem kötelezhető vallomásra vagy valamely kérdés tárgyában feleletre, ha abból reá vagy hozzátartozójára *jelentékeny kár vagy szégyen háramlna*.[3]) Mind a három esetben közvetve titkot is védelmez a törvény; [4]) az első és harmadik pont alatt a titoktartás jogát, a másodikban a titoktartás kötelességét respektálja. Egyfelől megengedi, hogy a tanuskodás megtagadásával családi kárt vagy szégyent hozó magántitkainkat megőrizhessük, másfelől, midőn a hivatási titok őrzőjét a tanuzás kötelessége alól felmenti, érintetlenül hagyja a bizonyos hivatásokhoz kapcsolódó titoktartás kötelezettségét, mégis azzal a megszorítással, hogy ha a fél a titoktartás alól fel-

[1]) V. ö. Indokolás 384. l.

[2]) A btk. 328. §-ában meghatározott személyek körének tágítása természetesen a bp. 205. §. 2. pontjának hasonló megváltoztatását követeli.

[3]) A S. T. 86. §-a s a Prts. Jav. 303. §-a az esetben is mentességet biztosít, ha a tanu vallomásával ipari vagy műszaki titkot árulna el.

[4]) V. ö. Giesker 98—101. l.

mentést adott, akkor a tanuságtétel nem tagadható meg. A bp. 204. és 205. illetve 208. §-ai között tehát az a különbség, hogy míg a lelkész, védő s közhivatalnok tanuskodását a bíróság el sem fogadhatja, addig a hozzátartozó, hivatásbeli egyén s a 208. §-ban meghatározott személy vallomását a bíróság köteles elfogadni, sőt az ügyvéd stb. tanuságát még akkor is, ha »megbízója őt a titoktartás alól fel nem mentette«.[1] Hogy ez utóbbi esetben mennyiben korlátozza az ügyvédet, orvost, szülésznőt stb. megbízója iránt való hűsége, azt az illető maga van hivatva esetről esetre megítélni,[2] az azonban kétségtelen, hogy tanuskodása által a btk. 328. §-a alapján felelősségre nem vonható, mert ez alól — mint fent kifejtettük — mentességet biztosít a btk. 329. §-a.

A tanuk kihallgatására vonatkozó szabályok közül a bp. 307. §-ának 3. bekezdése is ide tartozik, mert midőn e rendelkezés a főtárgyalási elnök kötelességévé teszi, hogy a feleletadást, illetve az oly kérdés feltevését, mely másnak becsületét szükség nélkül sérti, vagy a törvény szerint be nem bizonyítható körülményre vonatkozik, megtiltsa: közvetve a tanu, illetve mások titkait is védelemben részesíti.

[1]) V. ö. Balogh-Illés-Varga III. 47. l. A tanuságtétel a főtárgyaláson is megtagadható, s ez esetben az előző vallomásról felvett tkv. nem olvasható fel, v. ö. bp. 313. §. ut. bek.; itt is a közvetett titokvédelem egyik esetével találkozunk.

[2]) Balogh-Illés-Varga III. 47.

FORRÁSMŰVEK:

Aschaffenburg, Zur Frage des ärztlichen Berufsgeheimnisses. Monatschrift für Kriminalpsychologie, V. évf. 1908. évi szept. szám. 387—390. l.

Angyal, A személyes tulajdonságok és körülmények tana. Budapest, 1902.

Angyal, Büntetőjogi előadásai. II. köt. Pécs, 1906—1908.

Balogh, A sértett fél jogköre a büntetőjogban. Budapest, 1887.

Balogh-Illés-Vargha, A bűnvádi perrendtartás magyarázata. II. és III. kötet. Budapest, 1899.

Barna, Adalékok a magyar büntetőtörvénykönyv magyarázatához. Magyar Themis, 1880. évf. 248. l.

Baumgarten, A btk. 327. §-ának magyarázata. Büntetőjog Tára XXIII. kötet. 81—89. l.

Bendix, Die Berufspflicht des Schweigens. Goldt. Archiv, LII. kötet. 14. l.

Binding, Lehrbuch des gemeinen deutschen Strafrechts. I., II. köt. Leipzig, 1902, 1905.

Bonnecase, Le secret professionnel. Revue pénitentiaire. XXXI. évf. 1907. 803—805. l.

Cieleszky, Az orvosok titoktartási kötelezettségének kérdéséhez. Jogtud. Közlöny, 1908. évf. 233—234. l.

Csergő, A telefon titka. Jogt. Közlöny. XXXVII. évf. 377—378. l.

Csoppey-Kuppis, A világforgalom. Budapest, 1889.

Daniel, Darstellung des Verbrechens des unlauteren Wettbewerbs. München, 1900.

Dittenberger, Zum § 300 des Reichsstrafgesetzbuches. Monatschrift II. köt. 54—58. l.

Epstein, Der Landesverrat in historischer, dogmatischer und rechtsvergleichender Darstellung. 1898.

Fayer, A magyar büntetőjog kézikönyve. III. kiadás. Budapest, 1905.

Fayer, Az 1843-iki javaslatok anyaggyüjteménye. Budapest, 1900.

Fayer, Az otthon védelme a magyar büntetőjogban. Székfoglaló értekezés. Budapest, 1895.

Finger, Verletzung der Geheimsphäre. Vergleichende Darstellung des deutschen und ausländischen Strafrechts. Besonderer Teil. VIII. köt. Berlin, 1906. 293—415. l.

Finkey, A magyar büntetőjog tankönyve. Budapest, 1905. II. kiadás.

Finkey, A szándék fogalma és ismérvei. Bjt. XXXVIII. köt. 147. l.

Fischer P. D., Post. Conrad: Handwörterbuch der Staatswissenschaften. II. kiad. VI. köt. 118—173. l.

Frank, Das Strafgesetzbuch, III—IV. kiad. Leipzig, 1903.

Freisenberger, Zur Reform des Strafprozesses. Gerichtssaal LXV. köt. 24. l.

Friedlaender, Die Verletzung des Briefgeheimnisses. Zeitschrift für die ges. Strafrechtswissenschaft. XVI. köt. 756—789. l.

Friedmann, Geheime Verhandlungen und Wahrung von Geheimnissen im gerichtlichen Verfahren. Wien, 1895.

Gans, Das ärztliche Berufsgeheimnis. Leipzig, 1907.

Gerhard, Der strafrechtliche Schutz des Briefes. Karlsruhe i. B. 1905.

Giesker, Das Recht des Privaten an der eigenen Geheimsphäre. Zürich, 1905.

Gömöri, A magyar posták dolgai. Budapesti Szemle, 1908. szept. füz. 329—367. l.

Günther, Die Verschwiegenheitspflicht des Arztes nach § 300. St. G. B. 1894.

Hallays, Le secret professionel. Paris, 1890.

Hälschner, Das gemeine deutsche Strafrecht. Bonn, 1884.

Heim, Levéltitok. Magyar Jogi Lexikon, V. köt. 255—270. l.

Hertel, Der Wahrheitsbeweis bei Injurien und seine Beschränkungen. Breslau, 1902.

Hinschius, Das Kirchenrecht. Berlin, 1895. V. köt. 887. s köv. l.

Hippe, Unbefugte Offenbarung von Privatgeheimnissen nach § 300 St. G. B., Goldt. Archiv. XLVI. köt. 286. l.

Hollweck, Die kirchlichen Strafgesetze. Mainz, 1899.

Illés, A büntetőtörvénykönyv magyarázata. Budapest, 1894.

Jellinek, Der Umfang der Verschwiegenheitspflicht des Arztes und des Anwalts. Monatschrift, III. évf. 656—693. l.

Kitzinger, Die strafbaren Handlungen im Post. Vergl. Darst. IX. köt. 494. l.

Kohler, Das Recht an Briefen. Berlin. 1893.

Konek, Egyházjogtan. Budapest, 1881.

Krauss, Das Berufsgeheimnis des Psychiaters. Monatschrift, I. köt. 151. l.

Krug, Kommentar zu dem Strafgesetzbuche für das Königreich Sachsen. Leipzig, 1861.

Leonhard, Der unlautere Wettbewerb. Wien, 1903.

Leonhard, Das Beichtgeheimnis. Zeitschrift XXVI. köt. 405—457. l.

Liebmann, Die Pflicht des Arztes. Berlin, 1890.

Liszt, Lehrbuch des deutschen Strafrechts. 12—13. kiad. Berlin, 1903.

Litten, Zur Frage des ärztlichen Berufsgeheimnisses. Monatschrift, I. kötet 55—60. l.

Lobe, Das Gesetz vom 27. Mai 1896. Leipzig, 1896.

Löw, A magyar btk. és anyaggyüjteménye. Budapest, 1880.

Makarewitz, Einführung in die Philosophie des Strafrechts. Stuttgart, 1906.

Mittermaier, Gutachten über § 300. R. St. G. B. Zeitschrift, XXI. köt. 197—258. l.

Merkel, Lehrbuch des deutschen Strafrechts. Stuttgart, 1889.

Merkel, Unbefugte Verletzung von Privatgeheimnissen. Holtz. Handb. III. köt. 844. l.

Meszlényi, A vádtanács előtt a kifogások tárgyában tartott tárgyalások hirlapi közzététele. Bjt. LIII. köt. 353—354. l.

Meyer, Lehrbuch des deutschen Strafrechts. Leipzig, 1895. V. kiad.

Moll, Ärztliche Ethik. 1902.

Mommsen, Römisches Strafrecht. Leipzig, 1899.

Névtelen, Az orvosi titoktartás kérdése és a büntetőjog. Magyar Jogászujság, 1905. évf. 186—187. l.

Névtelen, Kongress der Deutschen Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten. Monatschrift, II., 137—141. l.

Névtelen, Orvosi titoktartás a törvényszék előtt. Jogt. Közl. 1894. évf. 109—111. l.

Névtelen, Posta. Magyar Jogi Lexikon VI. köt. 81—94. l.

Pallaske, Die Schweigepflicht des Arztes. Deutsche Jur. Zeitung, XI. köt. 293—297. l.

Pauler, Büntetőjogtan. Pest, 1872.

Placzek, Das Berufsgeheimnis des Arztes. Leipzig, 1898.

Rein, Das Kriminalrecht der Römer. Leipzig, 1844.

Rosenthal, Unlauterer Wettbewerb. Conrad: Handwörterbuch, VII. köt. 788—794.

Sandheim, Die unbefugte Offenbarung von Privatgeheimnissen nach § 300. St. G. B. Halle a. S., 1904.

Schanze, Patentrechtliche Untersuchungen. Jena, 1901.

Schlecht, Unlauterer Wettbewerb. Zeitschrift XXI. köt. 106—111. l.

Schmidt H., Das ärztliche Berufsgeheimnis. Jena, 1907.

Schmidt P., Der gesetzliche Schutz der Fabrik- und Geschäftsgeheimnisse. Tübingen, 1907.

Schnierer, Magyar büntetőtörvénykönyv magyarázata, II. kiad. Budapest, 1885.

Seréxhe, Die Verletzung fremder Geheimnisse. Karlsruhe, 1906.

Simmel, Soziologie. Leipzig, 1908.

Simonson, Das Berufsgeheimnis der Ärzte. Deutsche Jur. Zeit. IX. köt. 1014.

Somló, Sajtó- és hivatali titok. Jogt. Közl. 1908. évf. 172. l.

Stephan, Geschichte der preussischen Post. Berlin, 1859.

Stooss, Die Grundzüge des schweizerischen Strafrechts. Basel-Genf, 1893. II. kötet.

Szigeti, Orvosi titoktartás és életbiztosítás. Jogt. Közl. 1900. évf. 288—290. l.

Szigeti, Titoktartás és büntetőtörvénykönyvünk 328. §-a. Jog 1902. évf. 267. l.

Szente, Levéltitok, üzleti titok. Jogt. Közl. 1905. évf. 386. l.

Szokolay, Büntetőjogtan. Pest, 1848.

Tillmanns, Das Eröffnen fremder Briefe nach heutigem Strafrecht. Berlin, 1905.

Turán, Az orvosi titokról. Közegészségügyi Kalauz, 1908. évf. ápr. 20. és köv. számok.

Voillaume et Dérantière, Droit du mari sur la correspondance de sa femme. Paris, 1888.

Vuchetich, Institutiones iuris criminalis hungarici. Budae, 1819.

Wach, Das Recht der Zeugnisverweigerung. Gerichtssaal LXVI. köt. 1—27. l.

Werner, A magyar büntetőjog kézikönyve. Budapest, 1898.

Wex, Diskretionspflicht und Zeugnisverweigerungsrecht des Arztes. Deutsche Jur. Zeit. X. köt. 309. l.

Wilda, Das Strafrecht der Germanen. Halle, 1842.

Wildt, Beichtsiegel. Wetzer-Welte: Kirchenlexikon II. köt. Freiburg in B. 1883. 250—261. l.

Wolff, Das strafrechtliche Schutz des Berufsgeheimnisses. Breslau, 1908.

Wulffen, Das Zeugniszwangsverfahren gegen die Presse. Deutsche Jur. Zeitung 1907. évf. 383—389. l.

Zschok, § 300. St. G. B. Rostocker Dissertation. 1903.

